

4
2016

OPERA

TIDSKRIFTEN

SATYAGRAHA

JOHN
LUNDGREN

CARACALLAS

TERMER

Festivaler

Aix, München,
Pesaro och Bayreuth

no. 4 2016
pris 115 kr

763-4

OPERA

MUSIK *John Adams*
REGI *Michael Cavanagh*
DIRIGENT *Lawrence Renes*
Premiär 1 oktober

DESSUTOM I HÖST:

Figaros bröllop
Trollflöjten
Barberaren i Sevilla
Short Stories: Opera x3
Salome
Fedora

*Ett BESÖK som kom att
förändra VÄRLDSHISTORIEN*

NIXON IN CHINA

INNEHÅLL

OPERAPRISET

6 Fyra kandidater – du röstar fram vinnaren!

AKTUELLT

12 OPERA träffade Tilde Bjölfors som gör sin operadebut när Folkoperan tillsammans med Cirkus Cirkör sätter upp Philip Glass Satyagraha i operahuset på Hornsgatan.

FESTIVALER

18 Aix-en-Provence, München, Pesaro och Bayreuth.

INTERVJU

34 John Lundgren intervjuas efter sina stora framgångar vid årets Bayreuthfestspel, där han sjöng Wotan i Valkyrian och vandraren i Siegfried. För honom har det varit en ren glädje att få jobba i Bayreuth.

REPORTAGE

78 Caracalla termers historia sträcker sig bak till 200-talet e.Kr. och gavs en ny stjärnglans av Benito Mussolini. Sedan dess har operaentusiaster njutit av utomhusföreställningar i Rom. OPERA tar oss med bakom kulisserna.

ESSÄ

84 I år är det tvåhundra år sen tonsättaren Giovanni Paisiello dog och Rossinis opera Barberaren i Sevilla hade sin urpremiär. Båda tonsättarnas mest kända opera är Barberaren i Sevilla.

ALLTID I OPERA

5 LEDARE

8 NOTISER

40 FÖRESTÄLLNINGAR Läckö Slott, Drottningholms Slottsteater, Kamraterna (Årsta Teater), Vadstena-Akademien, Dalhalla Opera, Opera på Skäret, Ystads Teater, Århus, Berlin och Hamburg.

73 IN MEMORIAM Daniela Dessì, Åke Ljungholm, Gunnar Lundberg, Einojuhani Rautavaara, Juhani Raikinen och Phyllis Curtin.

86 NYTT PÅ CD Gillet på Solhaug, Saffo, Madonnans juveler, Julietta, Prima Donna och James Rutherford.

92 NYTT PÅ DVD Orpheus/Odyssus/Poppea, Saul, Trollflöjten, Don Giovanni, Fidelio, Sömngångerskan och Faust.

100 KALENDER

102 DIE SCHWEIGSAME FRAU

Fr. v.: Scen ur Satyagraha. Foto: Patrik Bogårdh.
Willard White som Créon i Oedipus Rex, Aix. Foto: Vincent Baume.
Scen ur Parsifal, Bayreuth. Foto: Enrico Nawrath.
Porträtt John Lundgren. Foto: Mats Bäcker.
Scen ur Carmen, Dalhalla Opera. Foto: Martin Hellström.
Detaljbild från Caracallas ruiner.
Porträttmålning av Giovanni Paisiello.

Omslagsbild: Agneta Eichenholz som Daphne på Hamburgische Staatsoper.
Foto: Brinkhoff/Mögenburg.

SKALÖVNINGAR

FRÅN 12 KR

LE BISTROT DE
WASAHOF

MATEN MÄNNISKORNA BAREN

Hos oss får du en förstklassig skaldjursupplevelse i en avslappnad och ombonad atmosfär.
Från skaldjursplatåer och bistromenyn till dagens ostron och ett glas champagne i baren.
Ibland, på lördagar har vi operafamträdanden vid vårt piano.

Vill du vara säker på att få plats – boka bord! Vi ses på Dalagatan 46.
Tfn 08-32 34 40 www.wasahof.se

Svensk succé i Bayreuth!

Att Tidskriften OPERA regelbundet bevakar det nordiska operalivet har inte kunnat undgå våra läsare. Likaså försöker vi följa våra svenska internationella sångare regelbundet. Och det är här som OPERA fyller en stor roll. För när kunde vi i svensk dagspress läsa något om svenska operasångares internationella framgångar? Det försöker vi råda bot på genom att i höstnumret ge vår läsare en omfattande intervju med den svenske barytonen **John Lundgren**, som i somras gjorde stor succé i Bayreuth. Hans debut vid Wagnerfestspelen bestod i att han sjöng både Wotan i *Valkyrian* och vandraren i *Siegfried* i **Frank Castorfs** uppsättning av *Nibelungens ring*. I senaste numret av det tyska operamagasinet *Opernglas* framhävde man att det inte under flera årtionden funnits en bättre Wotan i Bayreuth. ”Med obändig kraft och stor uttrycksfärd gestaltade han sina roller i *Valkyrian* och *Siegfried*.”

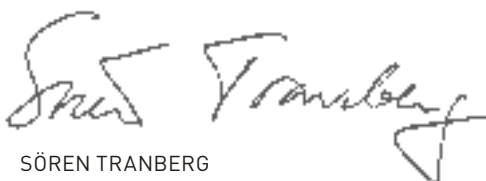
I OPERA pratar John Lundgren om hur han närmar sig sina ondskefulla roller och hur viktigt det är att sätta sig in i rollfigurernas drivkrafter för att skapa beröringspunkter med publiken. Han menar att det är den teknik han förvärvat genom en mängd Verdi-partier som gjort att han nu kan sjunga de stora dramatiska Wagnerpartierna.

När dessa rader skrivs är det samma kväll premiär på **Patrice Chéreaus** iscensättning av *Elektra* på Nationaloperan i Helsingfors. Här gör **Elisabet Strid** sin första Chrysothemis mot giganter som **Evelyn Herlitzius** (*Elektra*) och **Waltraud Meier** (*Klytaimnestra*), allt under **Esa-Pekka Salonens** ledning. Två dagar senare sjöng även Strid Chrysothemis vid det konsertanta framförandet av *Elektra* vid avslutningen av årets Östersjöfestival i Berwaldhallen, då med **Nina Stemme** som *Elektra*. Stemme gjorde också titelrollen i Chéreaus uppsättning på Metropolitan, som f.ö. direktsändes från New York i våras via Opera på bio.

Vår framgångsrika barockstjärna, mezzosopranen **Ann Hallenberg**, medverkade också vid årets Östersjöfestival tillsammans med barockmusikerna i Concerto Köln under **Olof Bomans** ledning. Både Hallenberg och Boman har omfattande karriärer internationellt, men framträder tyvärr alltför sällan i Sverige. Tidskriften Gramophone kallade nyligen Ann Hallenberg oöverträffad bland mezzosopraner i barockbranschen. Utse henne snarast till hovsångerska!

Så är det åter dags att bestämma vem som får vårt Operapris 2016. Det är som vanligt ni prenumeranter och läsare som avgör utgången. Priset kommer att delas ut för trettionde gången. Sponsor för Operapriset är Kjell och Märta Beijers Stiftelse. I år har vi lyft fram fyra kandidater: en basbaryton, en baryton, en sopran och en regissör. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter som har utförts under säsongen 2015–16. Rösta senast den 25 oktober.

En god start på scenhösten önskar

SÖREN TRANBERG
Chefredaktör och ansvarig utgivare

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Sören Tranberg

Adress Tidskriften OPERA,
Lindvallsplan 10, 117 36 Stockholm.
Tel 0709-67 58 63.
st@tidskriftenopera.nu
www.tidskriftenopera.se

Redaktion Yehya Alazem,
Erik Graune, Henry Larsson,
Ingvar von Malmborg,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Skribenter och medarbetare i numret
Yehya Alazem, Lennart Bromander,
Louise Fauvelle, Erik Graune, Sven Åke Heed,
Alexander Husebye, Henry Larsson,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Korrektur Hans L Beeck

Styrelse
Annica Sandh (ordförande),
Hans L Beeck, Catharina Lyckeberg
Heimbürger, Arne Svahn, Sören Tranberg,
Matilda Paulsson (suppleant)

Prenumeration
Titeldata, kundtjänst: 0770-457 120
Online kundtjänst: opera.prenservice.se
Årsprenumeration 475:- inkl. moms [5 nr]
Tvåårsprenumeration 860:- inkl. moms [10 nr]
Utlandsprenumeration: SEK 560 [5 nr]
och SEK 1060 [10 nr]. Porto tillkommer.
ISSN: 1651-3770

Projektledning Falck & Co
Art director Annki Andersson
Grafisk formgivning Helén Kvarnlöf

Annonser
Alex Simonsson, Swartling & Bergström
Media, Tysta Gatan 8, 115 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63. alex@sb-media.se
www.sb-media.se

Tryck Trydells, Laholm, 2016

Tidskriften OPERA erhåller
bidrag från Statens kulturråd.

Sören Tranberg. Foto: Anna-Lena Ablström.

OPERA PRISET 2016

I slutet av april delades Tidskriften OPERAs pris ut för tjugonionde gången, då det tilldelades sopranen Elin Rombo efter en föreställning av Così fan tutte på Kungliga Operan i Stockholm.

Nästa år delas priset ut för trettionde gången. Den här gången har OPERAs skribenter vaskat fram fyra kandidater till Operapriset 2016: två barytoner, en sopran och en regissör. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter som har utförts under säsongen 2015–16. Det är som vanligt ni prenumeranter och läsare som avgör utgången. Rösta senast den 25 oktober med talongen som medföljer detta nummer och du har chansen att vinna en aktuell cd-skiva.

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Rjell och Märta Beijers Stiftelse

Foto: Mats Bäcker

ROBERT GLEADOW, basbaryton

Kanadensaren Robert Gleadow kandiderar för sin insats som Leporello i Don Giovanni på Drottningholms Slottsteater. I föl gjorde han titelrollen i Figaros bröllop, även det i Ivan Alexandres regi och under Marc Minkowskis musikaliska ledning. "Likafullt är det förra årets framgångrike Figaro, Robert Gleadow, i rollen som Leporello som skapar störst lyster: hans basbaryton är utomordentligt vig, hans agerande plastiskt" (SvD).

Foto: Mats Bäcker

JOHN LUNDGREN, baryton

John Lundgren nomineras för sin insats som spionen Devlin i Hans Gefors och Kerstin Perskis nyskrivna opera Notorious, som fick sin urpremiär på Göteborgsoperan förra hösten. "John Lundgren matchar Nina Stemmes Alicia storartat som den svartsjuka Devlin, och han har fått en stor gripande scen på slutet. Gefors och Perski har gett honom en mer mångfacetterad karaktär än Cary Grants Devlin i Hitchcocks film" (Aftonbladet).

Foto: Mats Bäcker

ANNLOUICE LÖGDLUND, sopran

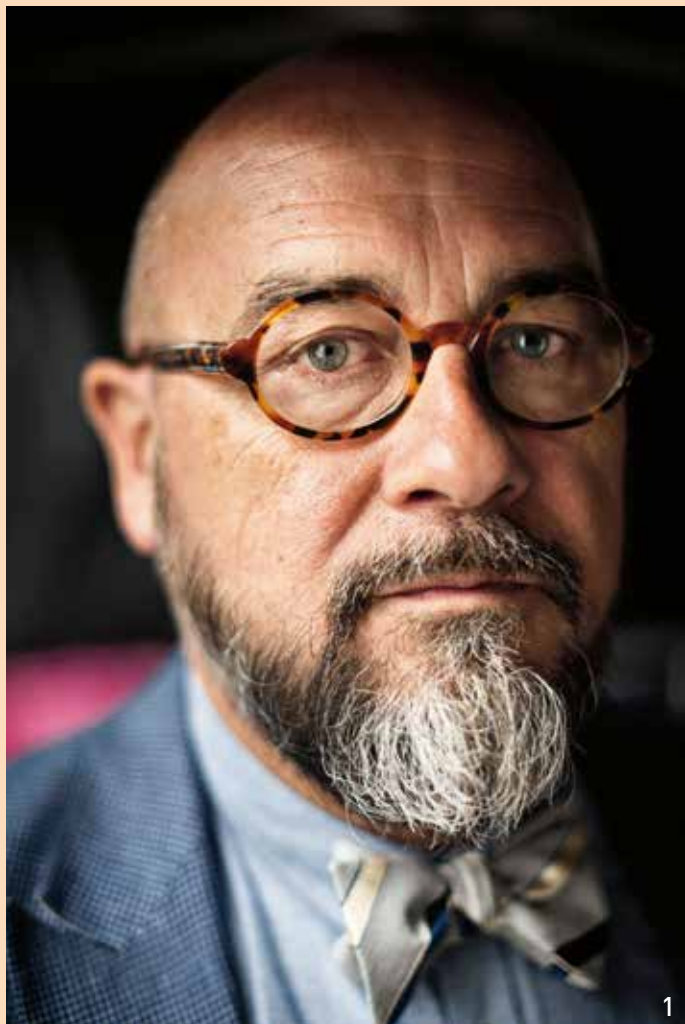
AnnLouice Lögdlund kandiderar för sin insats som Marietta i Sofia Jupithers inklämmande regi i Erich Wolfgang Korngolds opera Die tote Stadt på Wermland Opera i Karlstad. "Kvällens stora behållning var AnnLouice Lögdlands Marietta som ligger alldeles perfekt för hennes dramatiska sopran. På höjden stålblank och med en enormt fin lyster i rösten. Därtill en sensualism som är bedövande" (OPERA).

Foto: Mats Bäcker

DAVID RADOK, regissör

David Radok nomineras för sin uppsättning av Leoš Janáčeks opera Fallet Makropulos, som är ett samarbete mellan operan i Brno och Göteborgsoperan. Produktionen blev vald till årets uppsättning i Tjeckien 2015. "Det är på många vis imponerande hur David Radok konsekvent återvänt till Janáčeks gåtfulla och rika klanguniversum för att visa de alternativa vägar som finns att gå för operakonsten. I den här uppsättningen handlar det om en stramhet, både i regi-konceptet och i det musikaliska uttrycket" (GP).

1

Dansk chef på Malmö Opera

1 Danske **Michael Bojesen** tar över som operachef och vd på Malmö Opera efter **Bengt Hall** som avgår den 1 juli 2017.

Bojesen tillträder den 1 januari 2017 och förordnandet löper på fyra år. Han kommer närmast från Copenhagen Opera Festival, där han haft ansvaret för verksamheten under fyra år. Han kommer inte att ha något inflytande eller kunna sätta några avtryck förrän om två år. Säsongen 2017–18 är redan planerad av Bengt Hall. Bojesen vill inte i nuläget uttala sig om några konkreta planer för Malmö Opera, men han är imponerad av Operans arbete under Malmöfestivalen. Michael Bojesen är utbildad dirigent, utexaminerad från Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Lärare på Sankt Annæ Gymnasium 1984–2000. Docent i kördirigering vid Det Kgl. Danske Musikkonservatorium 1996–2004. Chefsdirigent för Danmarks Radios flickkör och en del av DR:s orkester. Administrativ ledare för kören 2000–2010. Frilansande dirigent och kompositör i Danmark och utomlands. Riddare av Dannebrogen 2008.

www.malmoopera.se

NOTISER

Fokus på barn och mångfald i Umeå

När Norrlandsoperan i Umeå presenterar sitt program för säsongen 2016–17 ligger fokus på barn och mångfald, vilket ger avtryck i höstens produktioner.

2 Höstens opera blir *Staden Mahagonnys uppgång och fall*. Den 6 oktober är det premiär för **Carina Reichs** och **Bogdan Szybers** iscensättning av **Bertolt Brechts** och **Kurt Weills** svindlande satiriska opera om konsumtionssamhället. I rollerna: **Sanna Gibbs** (Jenny), **Lars Cleveman** (Jim Mahoney), **Susanna Levonen** (Leokadja Begbick) och **Fredrik Zetterström** (Treenigshets-Moses). Dirigent är **Damian Iorio**. *Mahagonny* spelas tio gånger t.o.m. den 29 oktober.

Norrlandsoperans Symfoniorkester och dess nya chefsdirigent, **Elim Chan**, smygstartar tillsammans den 10 november. Publiken får då även möta orkesterns nye konsertmästare **Alexander Kagan** som solist i **Ernest Chaussons** *Poème* för violin och orkester. Hösten bjuder också på ett uruppförande av **Anders Nilssons** tredje symfoni, *Orfeus och Eurydike*.

Våren 2017 blir det premiär för **Stephen Sondheim's** Broadway-musikal *Passion* i samarbete med Smålands Musik och Teater.

2

På scen står fjorton skådespelare och musikalartister. I huvudrollerna återfinns **Annica Edstam**, **Patrik Martinsson** och **Mari Lerberg Fossum**. **Victoria Brattberg** regisserar. **Karin Dahlström** står för scenografi och kostymdesign, **Anna Wemmert** gör ljussättningen och **Johan Siberg** dirigerar. *Passion* får premiär den 24 februari 2017 och totalt blir det åtta föreställningar t.o.m. den 8 mars.

www.norrlandsoperan.se

Elisabet Ljungar blir ny musikchef på Norrlandsoperan

3 **Elisabet Ljungar** har varit vikarierande musikchef vid Norrlandsoperan sedan september 2015, men hon ersätter nu **Marco Feklistoff** som i dag är planeringschef för Göteborgs Symfoniorkester. Tjänsten som musikchef är ett treårigt förordnande med möjlighet till förlängning. Kontraktet löper från den 1 september 2016. Norrlandsoperans musikchef har ett delegerat konstnärligt ansvar för musikavdelningens produktioner och ett övergripande personalansvar för musikavdelningen, som består av orkesterchef samt ett antal producenter och administratörer. I egenskap av musikchef ingår Elisabet Ljungar i organisationens lednings- och konstnärliga visionsgrupp.

Folkoperan anställer performancekorister

Genom pilotprojektet "Att ha en röst" ska Folkoperan samarbeta med körer utanför innerstaden. Åtta performancekorister anställs för att tillsammans med körerna utforska körens sceniska roll och funktion på en operascen.

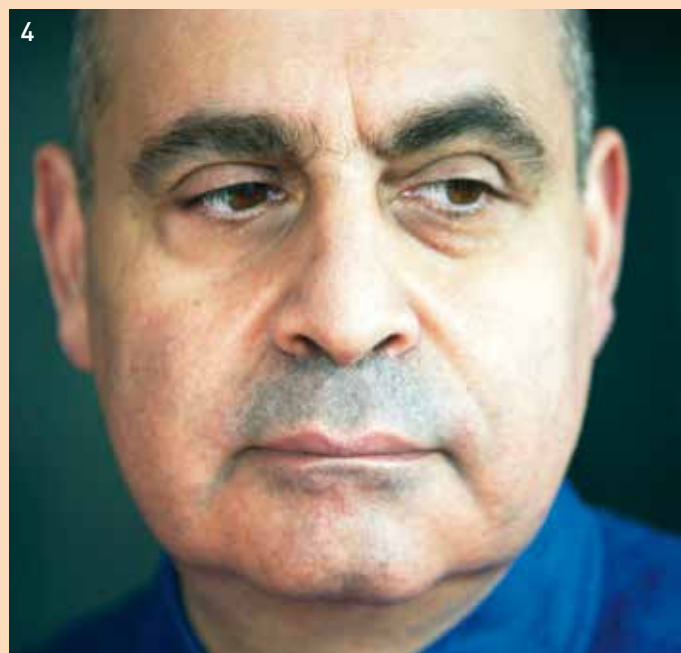
Är det möjligt att mångfalden inom operavärlden kan bli ännu större genom samarbete med körer med olika socioekonomiska och etniska bakgrunder? Folkoperan hoppas kunna bryta stereotyp representation och normer inom operans värld. Syftet är att på sikt nå nya målgrupper.

Pilotprojektet har beviljats stöd från Postkodlotteriets Kulturstiftelse och har initierats av en projektgrupp på Folkoperan under ledning av **Linda Beijer**. "Att ha en röst" är ett samarbete med Folkoperans vänförening. Medlen från Postkodlotteriet har beviljats vänföreningen som ansvarar för finansieringen. Projektet löper t.o.m. våren 2017 men planeras fortsätta även under 2018 och 2019.

www.folkoperan.se

Pierre Audi ny ledare för Festival d'Aix-en-Provence

4 Operachefen sedan 30 år tillbaka, **Pierre Audi**, lämnar chefskapet för De Nederlandse Opera i Amsterdam i september 2018. Den franske kulturministern har utsett Audi till chef för festivalen i Aix fr.o.m. hösten 2018. Audi, som även är en väletablerad operaregissör, kommer att iscensätta **Karlheinz Stockhausens** mastodontverk *Licht* i Amsterdam – ett samarbete med Holland Festival och the Royal Conservatory i Haag. Audi kommer att förena sin nya tjänst i Aix med att också vara konstnärlig chef för Park Avenue Armory i New York.

5

Esa-Pekka Salonen blir "ambassadör" för Finlands Nationalopera

5 Från och med den här säsongen kommer Salonen att bli den första "Artist in Association" vid Nationaloperan i Helsingfors. Uppdraget innebär olika åtaganden: dirigent, kompositör, konstnärlig rådgivare och goodwill-ambassadör. Detta femårsengagemang påbörjades med att Esa-Pekka Salonen ledde höstens första premiär, Patrice Chéreaus iscensättning av *Elektra*, i operahuset vid Tölvöiken. Förutom att dirigera nya operauppsättningar ska han introducera sina egna konsertverk i repertoaren och som ambassadör ska han via sitt stora kontaktnät verka för nya konstnärliga samarbeten. Klart är att Salonen kommer att dirigera *Nibelungens ring* som sjösätts 2019. Hans övriga dirigentuppgifter kommer att presenteras säsong för säsong.

6

Nina Stemme gör två nya roller i Wien

6 Först gör Stemme Kundry i **Alvis Hermanis** nyuppsättning av *Parsifal* på Wiener Staatsoper våren 2017. **Semyon Bychkov** dirigerar och Stemmes motspelare blir **Christopher Ventris** (Parsifal), **Hans-Peter König** (Gurnemanz), **Gerald Finley** (Amfortas) och **Jochen Schmeckenbecher** (Klingsor). Premiär den 30 mars och totalt blir det sex föreställningar t.o.m. den 16 april. Längre fram väntar färgarfrun i Richard Strauss *Die Frau ohne Schatten*, också det i en nyproduktion på Wiener Staatsoper. Premiär den 25 maj 2019. :|| Sören Tranberg

DRAMATEN

GÄSTAR STORA TEATERN

5 OCH 6 OKTOBER / TEATER

HEDDA GABLER

30 NOVEMBER OCH 1 DECEMBER / TEATER

DEN GODA VILJAN

Stora Teatern

BILJETTER: 031-368 32 99
STORATEATERN.SE

KORSBEFRUKTAD OPERA

SKRIBENT: SÖREN TRANBERG

OPERAs Sören Tranberg träffade regissören Tilde Björfors som gör sin operadebut när Folkoperan tillsammans med Cirkus Cirkör sätter upp Philip Glass Satyagraha, ett verk som får sin Sverigepremiär på Folkoperan i höst.

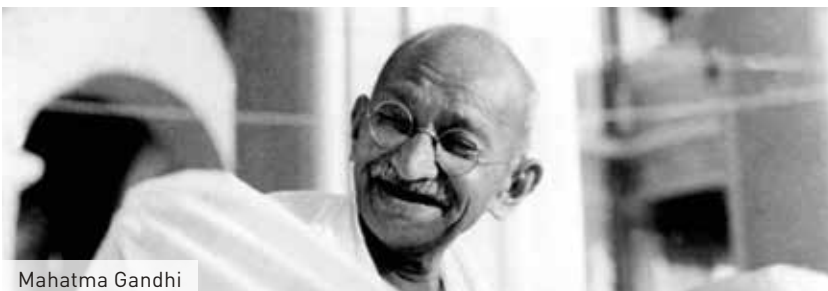
Tilde Björfors

Här kommer vi att möta den unge advokaten Mahatma Gandhi (1869–1948) under hans tid i Sydafrika, där han upptäckte Satyagraha, Sanningens väg, det som skulle bli början till det vi kallar för civilt motstånd.

Hur uppstod idén att spela Satyagraha?

– Från början arbetade jag med ett annat verk. Den australiske scenografen Dan Potra och jag hade kommit fram till en närmast färdig idépresentation, men när vi var på Robert Wilson Laboratorium för inspiration, The Watermill Center på Long Island, och arbetade med *Turandot* lyssnade vi på *Satyagraha* som ren avkoppling. Plötsligt blev vi så begeistrade att vi ville ta oss an det verket i stället för att gå vidare med Puccinioperan. När vi kom hem presenterade vi vår idé för Folkoperans konstnärliga chef Mellika Melouani Melani och teaterns musikchef Marit Strindlund som blev eld och lågor över vårt förslag. Vi jobbade snabbt med att få rättigheterna för att kunna spela verket. Samtidigt var inte processen klar från förlagets sida när det gällde den bearbetning av operan som man höll på med för en mindre orkesterbesättning. Men allt löste sig.

– När *Satyagraha* dök upp kände jag att det här måste iscensättas. Verket passar mitt arbetssätt bra eftersom opera är en känslomässig konstform.

Mahatma Gandhi

Det finns inget linjärt berättande utan det hoppas i tid mellan de olika akterna och även inom en akt. Är det en för- eller nackdel?

– Philip Glass är så konsekvent i sin musik som följer librettot men där vi inte nödvändigtvis ska behöva förstå tidsangivelserna. Här möter vi Gandhi när han formas till en fredskämpe. I operan, som bygger på tusenåriga texter, möter vi Gandhis samtid och det tidiga 1900-talet i Sydafrika, där alla tidsgränser flyter ihop. Där det också finns referenser till andra fredskämpar som Nelson Mandela och Martin Luther King.

För librettot svarar Constance de Jong och Philip Glass, medan sångtexterna är baserade på Bhagavad Gita. Operan sjungs på sanskrit, där orden måste nås in fonetiskt fonem för fonem. Hur har ni gått till väga?

– Det har varit en omvälvande process. Vi har fått professionell hjälp med uttalet av en person som behärskar sanskrit. Jag såg en uppsättning av *Satyagraha* i Oldenburg, där man använde sig av textmaskin med tysk översättning. Vi kommer bara punktvis att använda oss en svensk översättning eftersom det är en poetisk text.

När man inte kan uppfatta texten då måste det sceniska uttrycket förklara texten, eller hur?

– Den stora utmaningen ligger i att förklara så att publiken inte känner sig utestängd, samtidigt som det gäller att lita på en annan form än ett linjärt berättande eftersom det är så Philip Glass har valt att skriva *Satyagraha*. Det finns oerhört starka situationer och de förstärks genom Glass musik. Det gäller att hitta och komma åt kärnan i varje scen och sedan förmedla den till publiken. Jag anar redan en knapp månad före premiären att vi lyckats i vissa delar där uttrycket redan går fram.

Philip Glass repetitiva minimalistiska musik gör att man ofta försjunker i ett andlöst tillstånd. Hur löser ni detta sceniskt?

– Det är som att svära i kyrkan när vi drar in cirkusartister på scenen. Det blir spektakulärt. Cirkusartisterna står för den visuella upplevelsen av Glass musik. Lyssna och se, ja, det är två olika uttryck. Glass musik upphäver tid och rum.

Vilka är dina erfarenheter av korsbefruktningen mellan cirkusartister, opera-sångare, kör och orkester? Nycirkus är ju en gränsöverskridande konstform.

– Gränsöverskridningen är som olika färger och valörer i en tavla, där mosaiken bildar en helhet. Både cirkus och operasång är ekvilibristiskt. Båda konstformerna innehåller mycket hög anspänning.

Vad säger Glass opera oss i dag? Den har ju 35 år på nacken.

– Jag förvånas över att Glass operor har spelats så ytterst sällan i Sverige. Vi lever i en turbulent tid där vi stänger våra gränser. Vi står inför stora utmaningar i framtiden. Var finns medmänskligheten när debattklimatet och retoriken har blivit så hårt? För mig är det viktigt att lyfta fram Gandhis tro ställd över all religionstillhörighet. Vi kan med fördel fokusera på alla världsreligioner där det finns ett antal gemensamma bärande element, där vi kan

Tilde Björfors är född 1971 i Lund. Hon är skådespelare, grundare och konstnärlig ledare för Cirkus Cirkör och professor i nycirkus vid Danshögskolan i Stockholm. Hon startade Cirkus Cirkör 1995. År 2009 debuterade hon som författare, då hon tillsammans med Kajsa Lind skrev boken *Inuti ett cirkus-hjärta*. Viktiga uppsättningar som Björfors har regisserat är *Inside Out* (2008), *Wear it Like a Crown* (2010), *Knitting Peace* (2013) och *Borders* (2015). År 2003 tilldelades hon Gunilla Arhéns Förebildspris. 2012 fick hon Natur och Kulturs Kulturpris och samma år mottog hon H.M. Konungens medalj, 8:e storleken i högblått band.

mötas och lösa frågorna på ett fredligt vis. I stället för att bara slåss. I ett rent historiskt perspektiv har alltid det goda vunnit och det är en tröst. Och Gandhi lyckades genomföra förändringar via en fredlig väg. Det är en inspiration att det finns flera vägar till medmännisklighet.

När började ni repetitionsarbetet?

– Vi hade workshops före sommaruppehållet. Den här uppsättningen ska landa i visuella bilder och tillsammans med musiken ska starka känslor skapas.

Hur stor är orkestern?

– Den består av 23 musiker. Bearbetningen för en mindre orkester är också godkänd av förlaget.

Vilket förhållande har du till operakonsten?

– Min första erfarenhet var när jag som sextonåring såg *Trollflöjten* på Folkoperan i slutet av 1980-talet. I mina uppsättningar på Cirkus Cirkör och inom talteatern har jag ofta använt mig av nykomponerad musik. Därför passar mig Glass opera perfekt. Jag är nog lite av en ofrivillig operafreak eftersom jag har lyssnat en hel del på opera. *Satyagraha* har gett mig nya insikter och där mina fördomar om opera har kommit på skam. Jag har också fått blodad tand för operaformen.

– När jag regisserar går jag in helhjärtat, där ibland hälsan kan bli lidande. Det är förbrännande, men jag försöker se till att det inte går ut över min familj och det privata. Det här är en stor utmaning och att få regissera på Folkoperan känns naturligt.

Satyagraha spelas mellan den 14 september och den 30 oktober.

www.folkoperan.se :||

Bilder från Satyagraha. Foto: Patrik Bogårdh.

Bild från Knitting Peace. Foto: Mattias Edwall.

Philip Glass

YOUR NEXT TOUR AB
-DIN BÄSTA RESEKLUBB

OPERAMÖTEN I PRAG

23-28 OKTOBER 2016

Prag, "Den gyllene staden", är inte bara en av Europas vackraste städer utan även en av de kulturellt mest högtstående. Inte minst vad gäller musiklivet. Staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass och **tre operahus**. Vi besöker alla tre av dessa operahus för att njuta av Mozarts **TROLLFLÖJTEN** på Estate theatre (Mozartteatern), Dvoraks **Rusalka** på Statsoperan och Bizets **CARMEN** på National teatern (Stora operan). Vi bor på femstjärniga Hotel Paris Prague. Vi reser tillsammans med **Tomas Svendén** som reseledare.

Resans pris: 14.850:- Tillägg enkelrum: 2.400:-

Allt detta ingår:

I priset ingår: flygresor T/R Arlanda – Prag med SAS i plusklass från Stockholm, 5 övernattningar på femstjärniga Hotel PARIS PRAGUE inkl. 5 frukostbufféer, 3 luncher, 1 middag inklusive alla måltidsdrycker. Busstrasporter enl. program. Lokalguide för stadsrundtur enl. program, entré enl. program, 3 biljetter på parkett till operaföreställningarna. Resan publicerad 2016-04-19

FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

Regi
PETER STEIN
Dirigent
EVAN ROGISTER
Kostym
ANNA MARIA HEINREICH
Scenografi
FERDINAND WÖGERBAUER

Opera av
W. A. MOZART
**Figaros
BRÖLLOP**

Figaro
IGOR BAKAN
Suzanna
REBECCA NELSON
Isabelle Almaviva
KOSTAS SMORIGINAS
Isabella Almaviva
EVGENIYA SOTNIKOVA
Cherubino
GIUSEPPINA BRIDELLI

PREMIÄR 12 NOV 2016
BILJETTER 040-20 85 00
MALMÖPERA.SE

MALMÖ OPERA

FESTIVALER 2016

Även i år kom nyhetsflödet att avspeglas i festivalen i Aix-en-Provence. Mitt under pågående festival inträffade de tragiska händelserna i Nice – bara tjugo mil bort – där en terrorist under folkfesten den 14 juli körde in i folkmassan med en lastbil och dödade åttiofyra personer och skadade över tvåhundra. Händelsen skriver in sig i den våldsspiral som numera präglar vardagen i Frankrike.

Premiären på **Igor Stravinskij**s *Edipus Rex* dagen därpå inleddes därför med en tyst minut i solidaritet med de drabbade. Sofokles drama, som ligger till grund för verket, laddades plötsligt med en skrämmande aktualitet i repliker som berättar om folket i Thebe, som "vrider sig i smärtor" och som "dör på gatorna". Verket kännetecknas av en rasande styrka, egentligen ett oratorium som här försiktigt iscensatts av den amerikanske regissören **Peter Sellars**. Solisterna är få i detta förtätade drama. Oidipus (**Joseph Kaiser**) upptäcker att han själv är den skyldige som dragit olycka över staden; hans hustru Iocaste (**Violeta Urmana**), som egentligen är hans mor, inser mer och mer sin egen skuld, medan Tiresias, Kreon och Budbäraren – alla tre gestaltade av **Willard White** – obönhörligen steg för steg avslöjar den hemska sanningen. Spelet dynamiserades av körens agerande, en herrkör som här bestod av ett sjuttioal medlemmar ur Orphei Drängar, med imponerande intensitet och precision i framförandet.

Oratoriet hade i denna version försetts med en epilög. Med hjälp av ett par repliker ur *Oidipus i Kolonos* fortsatte historien om Oidipus och hans döttrar till Stravinskijns körverk *Symphonie de Psaumes* (Psalmsymfonin), som egentligen är en lovsång till Gud. Hur Sofokles text och texten ur Psaltaren går ihop förblir dock åtminstone för mig en gåta.

Många kända svenska operasångare har genom åren vid någon tidpunkt i karriären passerat festivalen i Aix. Aldrig tidigare har dock svenskarna som i år varit i numerär majoritet. Orphei Drängar – i epilögen förstärkt med Gustaf Sjökvists Kammarkör och Sofia Vokalensemble (kormästare **Folke Alin**) – försvarade med glans de svenska färgerna. **Esa-Pekka Salonen**, som tillsammans med Sellars stod för konceptet, höll såväl solisterna som de tre körerna och Philharmonia Orchestra skickligt i sin hand.

Così fan tutte – denna Mozartopera som en gång inledde verksamheten i Aix 1948 och som alltsedan dess blivit något av en symbol för festivalen – fick öppna årets program. Om denna uppsättning kommer att gå till historien, är det i så fall som en av de mest vämjeliga. Redan innan dirigenten **Louis Langrée** höjt taktpinnen för att slå uvertyren hade den första våldtäkten hunnit äga rum på scenen, en våldtäkt med rasistiska förtecken: vit soldat våldtar svart flicka. När ridån gick ner för första akten hade man tappat räkningen över våldtäkter och gruppvåldtäkter på scenen, och de skulle bli ännu fler innan föreställningen var slut.

Handlingen hade i denna uppsättning förlagts till Abessinien under den italienska ockupationen före och under andra världskriget, som för att visa det övergrepp mot befolkningen som ligger i varje imperialistisk dominans, får man förmoda. Men det finns en risk med den banalisering av våldet som lätt blir konsekvensen av en sådan övertydlighet. Här blir det bara påträngande och allmänt motbjudande.

Det är visserligen sant att det finns en våldsretorik i Mozarts opera, i relationerna inom och mellan de båda paren, och en sadistisk ädra i Don Alfonsos sätt att njuta av att se dem glida isär – ingen har visat detta bättre än Michael Haneke i sin uppsättning från 2013. Men här blir våldet en fristående berättelse som inte har något med Mozarts opera att göra. Det är som att sitta och se en film med Mozarts musik i hörlurarna. Och mycket riktigt, det är knappast en slump att regissören **Christophe Honoré** kommer just från filmen.

Il Trionfo del Tempo e del Disinganno (Tidens och Sanningens triumf) är titeln på ett tidigt oratorium av **Händel** från 1707. Det är en allegorisk berättelse om Skönheten som svär trohet till Vällusten, men Tiden och Sanningen lurar i bakgrunden och gör sig alltmer påmind, tills de naturligtvis segrar till slut. Skönheten är på förhand dömd att gå under.

2

Verket är intressant genom sina tydliga italienska referenser, både beträffande musikens uppbyggnad och användningen av de vokala resurserna. Samtliga fyra roller är skrivna för manliga sångare, kast-rater, eftersom kvinnor inte hade tillträde till scenen. Här sjungs Skönheten av en sopran (**Sabine Devieille**), Vällusten av en countertenor (**Franco Fagioli**), Tiden av en tenor (**Michael Spyres**) och Sanningen av en kontraalt (**Sara Mingardo**), alla fyra fullständigt lysande, såväl vokalt som sceniskt. I verket ingår till exempel en tidig version av den kända arian "Lascia ch'io pianga", här dock med annan text, "Lascia la spina, cogli la rosa", som sjungs av Vällusten.

Scenbilden föreställer två identiskt lika och parallella biograflokaler, skilda åt genom en glasvägg, med "filmduken" på publikens plats. Den polske regissören **Krzysztof Warlikowski** har skapat ett minimalt utrymme mellan lokalernas första bänkrad och den tänkta filmduken, där hela handlingen utspelar sig, med undantag för de statister, kvinnor i olika åldrar och med olika hudfärg, som då och då slumpvis placerar sig i bänkraderna. Den begränsade spelplatsen bidrar till att koncentrera spelet för de fyra solisterna, vilket skapar hela spänningen i föreställningen. Inga biroller och ingen kör förekommer.

Varför frånga ett vinnande koncept, tycks regissören **Katie Mitchell** fråga sig, när hon nu för tredje gången använder sig av samma typ av scenografi för sin uppsättning på festivalen i Aix, den här gången med ny scenograf (**Lizzie Clachan**). Tänk er ett dockskåp i två våningar, där varje rum utgör en spelplats som kan avskärmas och även fyllas med nytt innehåll inför varje scen. Efter *Written on Skin* (2012) och *Alcina* (2015), gäller det den här gången Debussys opera *Pelléas och Mélisande*. I hyperrealistiska

tablåer, i modern amerikaniserad design som målade av Edward Hopper eller hämtade ur en Hitchcockfilm, berättas historien om den mystiska kvinnan Mélisande, som ingen vet var hon kommer ifrån och som utlöser svartsjukefejden mellan bröderna Pelléas och Golaud. Det slutar som bekant med det blodiga mordet på Pelléas. I slutscenen vaknar Mélisande i denna version upp på ett hotellrum som ur en dröm.

För att ytterligare komplicera denna kusliga historia, fylld av freudianska symboler, dubbleras Mélisande här av en skådespelerska, som glider in och ut ur handlingen i varje scen. Ibland är både hon och sopranen **Barbara Hannigan** närvarande samtidigt. Hannigan, som vi minns från *Written on Skin*, backas upp av två utmärkta sångare, **Stéphane Degout** (Pelléas) och **Laurent Naouri** (Golaud), alla tre med en perfekt diktning av den franska texten, en inlevelse och en scennärvaro som får håren att resa sig på åskådaren.

Och Debussys musik har aldrig fungerat bättre än här med Philharmonia Orchestra under ledning av Esa-Pekka Salonen. Den förhöjer och förtätar på ett effektivt sätt den intensiva spänningen i berättelsen. En absolut kontroll över vad som sker på scenen i varje ögonblick gör Salonen helt klart till en av våra främsta operadirigenter. ■|| Sven Åke Heed

1. Scen ur *Cedipus Rex*. Foto: Vincent Beaume.

2. **Barbara Hannigan** i *Pelléas och Mélisande*. Foto: Patrick Berger.

3. Scen ur *Il Trionfo del Tempo e del Disinganno*. Foto: Pascal Victor.

STRAVINSKIJ: ÆDIPUS REX

Premiär 15 juli, besökt föreställning 17 juli 2016.

Dirigent: Esa-Pekka Salonen

Regi: Peter Sellars

Kostym: Dunya Ramicova/Helene Siebrits

Ljus: James F. Ingalls

Solister: Joseph Kaiser, Violeta Urmana,

Willard White, Joshua Stewart.

MOZART: COSÌ FAN TUTTE

Premiär 2 juli, besökt föreställning 5 juli 2016.

Dirigent: Louis Langrée

Regi: Christophe Honoré

Scenografi: Alban Ho Van

Kostym: Thibault Vancaenenbroeck

Ljus: Dominique Bruguière

Solister: Lenneke Ruiten, Kate Lindsey,

Sadrine Piau, Joel Prieto, Nahuel di Piero,

Rod Gilfry.

HÄNDEL: IL TRIONFO DEL TEMPO E DEL DISINGANNO

Premiär 1 juli, besökt föreställning 6 juli 2016.

Dirigent: Emmanuelle Haïm

Regi: Krzysztof Warlikowski

Scenografi och kostym: Malgorzata Szeziesniak

Ljus: Felice Ross

Video: Denis Guéguin

Solister: Sabine Devieille, Franco Fagioli,

Sara Mingardo, Michael Spyres.

DEBUSSY: PELLÉAS OCH MÉLISANDE

Premiär 30 juni, besökt föreställning 7 juli 2016.

Dirigent: Esa-Pekka Salonen

Regi: Katie Mitchell

Scenografi: Lizzie Clachan

Kostym: Chloé Lamford

Ljus: James Farncombe

Solister: Stéphane Degout, Barbara Hannigan,

Laurent Naouri, Franz-Josef Selig.

www.festival-aix.com

München

Den tjeckiske tonsättaren **Miroslav Srnka** och den australiske librettisten **Tom Holloway** hade stor framgång med sin kammaropera *Make no noise* vid Münchenbiennalen 2011. Det ledde till en beställning från Bayerische Staatsoper på en fullskalig opera med tillgång till husets mycket stora resurser inkluderande världsklass i fråga om både scenteam, dirigent och solister.

Lätt överraskande svarade Srnka och Holloway med en opera om ... Sydpolen. Närmare bestämt om den berömda jakten för hundra år sedan om vem som skulle komma först till detta extremt svårtillgängliga ställe. Den bisarra tävlingen vanns av Roald Amundsen, medan den olycklige förloraren Robert Scott dessvärre inte ens överlevde.

För att fånga kampen har Srnka och Holloway skapat en "dubbelopera". I första delen får vi samtidigt och parallellt på varsin halva av scenen följa de två olikartade teamen, Amundsen med sina polart erfarna och hårdföra män och på andra halvan Scott och hans mer vetenskapliga och militära gentlemannagång. De förra idel barytoner, en kvartett ledda av den nobelt klingande **Thomas Hampson**, som gör en borrande intensiv psykologisk studie av den effektive men känslolasse norrmannen. Scotts alltmer olycksdrabbade kvartett utgörs då förstas av idel tenorer ledda av **Rolando Villazón** som Scott. Villazón agerar med stark inlevelse som en på alla vis mer känslostyr personlighet än Amundsen. Brillanta insatser av alla övriga polarprövade män.

Det handlar alltså om två parallella ensembler av mycket skilda slag, och dessutom dyker upp med jämna mellanrum Scotts hustru Kathleen och Amundsens "värdinna" (en gift kvinna som han en gång varit djupt förälskad i) som ett slags levande drömvisioner. Tre olika slags dramatiska och musikaliska plan konkurrerar, men det fungerar överraskande väl. Musiken känns aldrig splittrad eller

spretig. Att **Katrin Connans** scenbild helt går i vitt är naturligtvis oundvikligt, men Srnka, som använder sig av ett väldigt instrumentarium, skriver inte alls något slags klichéartad frostmusik. Musiken skildrar inte så mycket miljön som insidan av dessa extrema människor. Tonsättaren försöker översätta deras så olikartade karaktärer till subtila och varierade klangbilder.

I första delen blir ändå, trots den raffinerade parallelliteten, dramatikerna lätt lidande och musiken inte tillräckligt expressiv, men sedan Amundsen och hans norrmän för en stund ensamma tagit över hela scenen och planterat norska flaggan i isen ökar det dramatiska trycket. Scott och hans män når också polen men som förlorare. Deras återtag blir rena helvetet, samtidigt som på andra scenhalvan den fortsatt sammanbitet saklige Amundsen leder det segerrusiga norska gänget mot triumfen.

Här tätar Srnkas musik, men det är inte minst genom altmeister **Hans Neuenfels** musikaliskt genomtänkta och noggranna regi som andra delen blir till ett storslaget musikdramatiskt nervdrama. De vackrast skrivna vokalpartierna är de två kvinnornas, och de sjungs också sagolikt vackert av dem båda, mezzon **Tara Erraught**, Kathleen, som med långa varmt själfulla toner kontrapunkterar Amundsens drömkvinna **Mojca Erdmanns** gnistrande höga sopran.

Hela komplexet hålls ihop från dirigentpulten av den suveräne **Kirill Petrenko**, som har en fenomenal förmåga att förena detalj-analys med stora linjer.

South Pole är operans titel, eftersom det sjungs på engelska, och efter urpremiär i början av året och den festspelsföreställning i juli som jag besökte, återkommer verket med tre föreställningar i januari 2017. Det är också klart med en andra uppsättning nästa år i Darmstadt av detta både starka, heta och kylslagna musikdrama.

en

BAYERISCHE
STAATSOOPER

SRNKA: SOUTH POLE

Premiär 31 januari, besökt föreställning 5 juli 2017.

Dirigent: Kirill Petrenko

Regi: Hans Neuenfels

Scenografi: Katrin Connan och Hans Neuenfels

Kostym: Andrea Schmidt-Futterer

Ljus: Stefan Bollinger

Solister: Thomas Hampson, Rolando Villazón, Tara Erraught, Mojca Erdmann, Kevin Connors.

Spelas: 18, 21 och 23 januari 2017.

HALÉVY: JUDINNAN

Premiär 26 juni, besökt föreställning 4 juli 2017.

Dirigent: Bertrand de Billy

Regi: Calixto Bieito

Scenografi: Rebecca Ringst

Kostym: Ingo Krügler

Video: Sarah Derendinger

Ljus: Michael Bauer

Solister: Roberto Alagna, Aleksandra Kurzak, Vera-Lotte Böcker, John Osborn, Ain Anger.

Spelas: 22, 26 och 30 oktober 2016.

www.staatsoper.de

Fromental Halévy's, *Judinnan* (La Juive), har en märklig receptions-historia. Premiären i Paris 1835 blev en väldig succé, och operan blev en av 1800-talets mest älskade standardverk. Wagner tyckte mycket om och tog intryck av *Judinnan*, trots att tonsättaren var jude, och Verdi studerade uppenbarligen verket noga; det dramatiska mönstret i *Rigoletto* påminner påfallande mycket om det i Halévys opera.

Under sina första hundra år, fram till 1934, spelades *Judinnan* överallt, 562 gånger bara i Paris. Sedan öppnades fallluckan, och operan försvann från repertoaren under resten av 1900-talet. En skivinspelning med José Carreras och Julia Varady från 1988 fäste åter uppmärksamheten på verket. Från 1999, då Wienoperan satte upp den på nytt med Neil Shicoff i den centrala rollen som den judiske guldsmeden Eléazar, har *Judinnan* också börjat återvända till scenen. På de allra senaste åren allt tätare. För Sveriges del fick den sin återfödelse våren 2014 i Göteborg, då Lars Cleveman gjorde en minnesvärd insats som Eléazar. *Judinnan* var den stora premiären vid sommarens operafestspel i München, och det var första gången sedan 1931 man kunde uppleva Halévys gamla succé i Bayerns huvudstad.

Anledningen till det stora intresset för verket i dag är nog inte i första hand dess musikaliska förtjänster. När det gäller genren grand opéra är ändå Meyerbeer vassare. Men *Judinnan* tematiserar ämnen som tyvärr är mycket dagsaktuella, som rasförföljelser, fanatism och lynchmentalitet, och här står kristen och judisk fundamentalism mot varandra. Något som regissörer i dag inte är sena att framhäva. Tidens store succéljubettist **Eugène Scribe** var i och för sig mest intresserad av dramatiska effekter och vände inte för melodramatiska orimligheter, men han kunde även skapa fint differentierade karaktärer. Det gäller särskilt Eléazar som visserligen är offer för förföljelser och förtryck men i sin blinda fanatism och hämndlystnad är han en allt annat än sympatisk gestalt.

Roberto Alagna har på senare år fattat intresse för de stora tenorrollerna i fransk 1800-talsopera och gör här sin rolldebut som Eléazar. Komplexitet har väl aldrig varit Alagnas starka sida, och kluvenheten hos sin lika hatiska som hårt drabbade rollgestalt kommer han inte riktigt åt. Men Alagna har en mäktig, slitstarkt vital tenor som skapar resning åt den hårt drabbade fanatikern. Fast det hade blivit så mycket bättre om han också kunnat uppvisa fler finstilla nyanser.

Mer nerv åt uppsättningen skapar sopranen **Aleksandra Kurzak** – i det civila fru Alagna – som Eléazars fosterdotter Rachel. Hon gör en hängiven rolltolkning som den stackars flickan som slits mellan kärleken till fadern och till den svekfulle förföraren Leopold.

Kurzak har på senare år fått mer dramatisk potential i sin stämma och sjunger grandios. Hon har också många fler lyriska nyanser att ta till än Alagna.

John Osborn har den rätt otacksamma uppgiften att agera ärkesvinet Leopold, som med berätt mod riskerar livet på Rachel och också grymt sviker sin älskande hustru Eudoxie, samtidigt som han bara sjunger om hur synd han tycker om sig själv. Osborn kan inte räkna med att bli älskad av publiken i den rollen, men han har en både briljant och elegant höjd, och hans duetter med Kurzak blir storartade vokala höjdpunkter.

Vera-Lotte Böcker hade rätt sent fått hoppa in i rollen som Eudoxie, som hon tidigare sjungit i Mannheim, och hon visar upp en daggfrisk sopran med härligt ping på höjdtönen. Det här borde vara ett genombrott för henne. Men det är egendomligt att inte Halévy gjorde Eudoxie till mezzo. Böckers sopran är så lik Kurzaks att hade det rört sig om en grammofoninspelning skulle de lätt kunnat byta repliker ibland utan att lyssnarna märkt något. **Ain Anger** med sin potenta bas gör kardinal Brogni, som dömer Rachel till döden men egentligen är Rachels far. Det är det bara Eléazar som vet men avslöjar först när Rachel befinner sig brinnande på bålet, offer av både sin biologiske far, sin fosterfar och sin älskare. Ingen kvinna i operans historia är väl så skoningslöst sviken av männen som den arma Rachel.

Regissören **Calixto Bieito** är ökad för sina spektakulära sex- och våldsexcesser på scenen, och han ger heller ingen överslätande bild av den kristna mobbens antisemitiska härjningar. Men det sker inte på något vis till överdrift. Handlingen utspelas vid det koncilium i Konstanz 1414 där egentligen inte judar men väl kättaren Jan Hus fördömdes, men som rimligt är har den historiska ramen skalats bort till förmån för en kuslig tidlöshet. **Rebecca Ringsts** scenbild domineras av en betryckande mörk mur med segment som kan fällas ut utan att förlora sin hotfulla karaktär. Bieito är noggrann med personregin, han har en stark känsla för det dramatiska flödet, och uppsättningen har inga longörer.

Meyerbeers grand operapartitur är mer färgstarkt än Halévys, men **Bertrand de Billy** och den excellenta bayerska statsorkestrern klämmer ut allt av musikalisk glans som finns där. ■■

Lennart Bromander

1. Scen ur *South Pole*.

2. Vera-Lotte Böcker och Aleksandra Kurzak i *Judinnan*.

Foton: Wilfried Hösl

Paolo Fantins scenbild till *La donna del lago* tar andan ur mig. I stället för den naturromantiska miljön i Skottland med en skog-omgärdad stilla sjö som operan föreskriver, ser vi en skräckgotisk slottssal med sönderslagna fönsterrutor, där träd, buskar och spindelväv frodas bland trasiga stolar, kladdiga borddukar och sönderslagna glas. Scenografin blir en syntes av operans samtliga tidsplan: 1500-talets Skottland då operan utspelas, det 1810-tal då Walter Scott skrev sin versroman *The Lady of the Lake* och Rossini komponerade sin opera. Men scenbilden för oss ännu längre. Här kunde den vansinniga Lucia di Lammermoor eller den somnambula Lady Macbeth gjort sina ensamma ångestfyllda vandringar eller varför inte Catherine väntat på sin Heathcliff.

Och mycket riktigt en spöklik gestalt, en förtvinad gammal kvinna med långt vitt hår, lösgörs från övervåningen, går ner för den skrangliga trappan och lägger sig beskyddande över den sovande Elena. Det är den åldrade Elena som följer och vakar över sitt yngre jag under spelets gång.

La donna del lago är en opera om kungauppror, patriarkalt förtryck, kärlek med förhinder och svart-sjuka. *La donna del lago* är Elena, dotter till den skotske klanhövdingen och upprorsmannen Douglas.

Hon är mycket vacker och har tre tillbedjare: den av fadern utvalde Rodrigo, klanhövding och ledare i det skotska upproret mot den engelske kungen Jakob – som inkognito under namnet Uberto – uppvaktar henne och slutligen byxrollen Malcolm, som är den som Elena själv har valt. Operan slutar lyckligt med att de älskande övervinner alla hinder. Elena får sin Malcolm, de sammansvurna i det avslöjade upproret får amnesti av kungen och Elena kan avsluta operan med ett deliriskt koloraturrondo av lycksalighet. Eller blir det verkligen ett lyckligt slut, valde hon verkligen rätt man? Skulle hon kanske ha valt den blide engelske kungen som Rossini har försett med i en av sina mest innerliga kärleksarior?

Damiano Michieletto, den italienske operaregissören som förra året stod för en hyllad och omtalad uppsättning av *Wilhelm Tell* på Covent Garden i London, ifrågasätter detta. I sin fjärde regi-uppgift i Pesaro låter han operan utspelas som en tillbakablick, där Elena och Malcolm som ett åldrande par efter ett långt äktenskap

ser tillbaka till tiden som förde dem samman. Visserligen är Michielettos utgångspunkt ett numera standardiserat tolkningsmönster av italiensk 1800-talsopera, där den förtryckta och misshandlade kvinnan i en brutalt krigisk mansvärld utnyttjas hänsynslöst för politiska syften. Men sättet Michieletto gör det på förhöjer den stelbenta intrigen, fördjupar och utvidgar den till ett engagerande drama med tragiska dimensioner.

La donna del lago har fyra huvudroller som alla kräver den högsta formen av sånglig färdighet och i Pesaro har man nära nog uppnått fulländningen. Utmärkt är georgiskan **Salome Jicia** som har en varm distinkt sopran med perfekt koloratur. Hon får dock stå tillbaka något för den formidabla tenorgiganternas kamp som utkämpas mellan **Juan Diego Flórez** som kung Jakob/Giacomo och **Michael Spyres** som Rodrigo.

Årets festival var tillägnad Flórez som i år firar tjuogoårsjubileum av sitt numera legendariska inhopp i *Matilde di Shabran*, då den tjugotreåriga peruanen inledde sin världskarriär som vår tids, kanske alla tiders, främste Rossinitenor. Trots sin världsomfattande karriär har Flórez varit Rossinifestivalen trogen och endast försiktigt närmat sig mer dramatiska roller. Han är numera även bofast i Pesaro. Flórez har givit Rossinitenoren en egen plats och statushöjning och blivit förebild för en hel ny generation av fullfjädrade Rossinitenor. Under en stor konsert FLOREZ 20 framförde han generöst med sångarvänner avsnitt ur samtliga de tio roller som han har sjungit i Pesaro. Och nu tjuogo år senare finns allt kvar, fördjupat och förfinat: den smekande fylliga volymen, den formidabla och outtröttliga höjden, den stilsäkra fraseringen och den virtuosa koloraturen.

Nära nog en jämlike har han i Michael Spyres, som suveränt behärskar det dramatiska partiet som Rodrigo, ett av Rossinis mest svärbemästrade tenorpartier med krav på dramatisk attack, barytonalt mellanläge och sfäriska höjdtoner. Den lyckligt lottade rivalen Malcolm sjöngs av den armeniska mezzon **Varduhi Abrahamyan** som redan gjort sig ett namn om en av de främsta belcantosångerskorna. Hennes kraftfulla gestaltning var en suverän bekräftelse på detta. Slutligen har basen **Marko Mimica** en voluminös, gammaldags basklang som jag gärna skulle höra i större roller.

I applådtacket tog Juan Diego Flórez av sig sin kungakrona och krönte dirigenten **Michele Mariotti**. Något som entusiastiskt hyllades av publiken. De hade rätt: i en föreställning där samtliga hade förtjänat en kungakrona var Mariotti den veritabla segraren. Han har anammat Rossinistilen i sitt blod och lyckas tillsammans med den utmärkta Bolognaoperans orkester driva igenom hela sin

genomlysta tolkning. Mariotti har den precisa rytmkänslan, klarheten, en Mutis förmåga att ur partituret frilägga nya musikaliska detaljer och hålla samman de monumentala ensemblerna i en aldrig mankerande spänning. Mariotti får Rossinis klassicistiskt tillbakahållna känslöyttringar att växa och nå bredd och djup som vore det en mogen Verdi. En särpräglad uppsättning av ett mästerverk, kanske den skönaste av Rossinis operor som inte liknar någonting annat, vare sig hos tonsättaren eller i den italienska operalitteraturen. Det är bara att beklaga den svenska publiken att operaledningarna i vårt land inte tillåter oss att lära känna detta magnifika verk.

Den klassiska filmen har länge varit en inspirationskälla för italienska operaregissörer. **Daide Livermore** – italienare trots det engelsklingande efternamnet – ansvarar för de övriga två uppsättningarna vid årets festival. *Turken i Italien* har av Livermore och videodesignern **D-WOK** blivit en hyllning till självaste Federico Fellini. Den enkla buffaintrigen – den turkiske paschan Selims besök i Neapel och hans misslyckade förförelseförsök av den galanta Fiorilla, hustru till den hunsade Geronio – kopplas samman med Fellinis

inspelningsproblem kring filmen *8 1/2* med en Claudia Cardinale-lik Fiorilla. Poeten Prosdocimo, som i operan följer handlingen för att skaffa sig material till en roman, blir här Fellini.

Resultatet blev en 60-talsorgie där de bägge handlingsplanen växlar och går in i varandra, fartfyllt och påhittigt. Filmkameror, kulisser och statister med enorma strutsplymer i en raffinerad svartvit färgskala åker ut och in och det finns ingen ände på fyndiga idéer när det gäller att sammanföra Rossinis opera med Fellinis film. Och ensemblen är med på noterna: **Pietro Spagnoli** som Fellini-Prosdocimo vrider sina händer inför Fiorillas (**Olga Peretyatko**) och Selims (**Erwin Schrott**) later. **Nicola Alaimos** frodiga gestalt som den hunsade maken Geronio är perfekt, likaså **René Barbera** i tenorrollen som Narciso, Fiorillas skygge beundrare. Alla tillhör världseliten och levererar Rossinisång på högsta nivå. Därtill har vi dirigenten **Speranza Scappucci**, som här gör historia som festivalens genom tiderna första kvinnliga dirigent. Och hon är redan en driven Rossinidirigent, som galant håller ihop de komplicerade ensemblerna med självklar auktoritet och precision.

Ändå tänder det inte till trots denna ansamling av sångare på elitnivå. Denna Fellinipastisch blir överlastad och rörig och man tappar efter ett tag koncentrationen och intresset. Kontrasten blir tydlig när man tar del av repriserna på Livermores uppsättning från 2012 av Rossinis tidiga operaorium *Ciro in Babilonia*.

Handlingen är en ohistorisk sammanslagning av perserkungen Cyrus intagande av Babylon och den babyloniske kungen Baldasare. Denna geniala stumfilmspastisch, där aktionen på scenen visas samtidigt som en gammal gulnad stumfilm, hade inte förlorat sin verkan. Att man än en gång hade lyckan att få höra den fenomenala **Ewa Podles** i titelrollen, Rossini mest omfattande altparti, bidrog i högsta grad.

Bland nykomlingarna i ensemblen märktes den utmärkta sydafrikanska sopranen i **Pretty Yende** och tenorveteranen **Antonino Siragusa**, som än gång gjorde succé som en bad guy. Bland festivalens dussintal huvudroller i de tre operorna var Siragusa jämte Alaimo och Spagnoli de enda italienarna. Det är ett gott betyg för opera som internationell samverkan, men ett nedslående faktum när det gäller Italiens oförmåga att producera sångare för sitt lands stora operaverk. ■ Erik Graune

1. *Salome* Jicia och Giusi Merli i *La donna del lago*.

2. *Olga Peretyatko* som *Fiorilla* i *Turken i Italien*.

3. *Pretty Yende* som *Amira* i *Ciro in Babilonia*.

Foton: *Studio Amati Bacciardi*.

ROSSINI: LA DONNA DEL LAGO

Premiär 8 augusti,
 besökt föreställning 17 augusti 2016.
 Dirigent: Michele Mariotti
 Regi: Damiano Michieletto
 Scenografi: Paolo Fantin
 Kostym: Klaus Bruns
 Ljusdesign: Alessandro Carletti
 Solister: Juan Diego Flórez, Marko Mimica,
 Michael Spyres, Salome Jicia, Varduhi Abrahamyan.

ROSSINI: TURKEN I ITALIEN

Premiär 9 augusti,
 besökt föreställning 18 augusti 2016.
 Dirigent: Speranza Scappucci
 Regi: Davide Livermore
 Kostym: Gianluca Falaschi
 Videodesign: D-WOK
 Ljusdesign: Nicolas Bovey
 Solister: Erwin Schrott, Olga Peretyatko,
 Nicola Alaimo, René Barbera, Pietro Spagnoli.

ROSSINI: CIRO IN BABILONIA

Nypremiär 10 augusti,
 besökt föreställning 20 augusti 2016.
 Dirigent: Jader Bignamini
 Regi: Davide Livermore
 Scenografi och ljusdesign: Nicolas Bovey
 Kostym: Gianluca Falaschi
 Videodesign: D-WOK
 Solister: Antonino Siragusa, Ewa Podles,
 Pretty Yende, Isabella Gaudí.

www.rossinioperafestival.it

Bayreuth

Årets festspel i Bayreuth ägde rum innanför en säkerhetsring av polisavspärningar och säkerhetskontroller. Rädslan för attentat hade nått den annars så sömniga staden och publiken fick i god tid tillsänt en mindre PM med alla förhållningsregler – för pressbiljetter ytterligare ett ark instruktioner.

Undantagstillstånd rädde även runt den nya uppsättningen av *Parsifal* – men av mer konstnärlig art. Det började med att Jonathan Meese, en av tysk kulturs mest bökgiga konstnärer och performanceartister, portades som regissör, med angivande av kostnadsargumentet. Många anade i stället festspelsledningens oro för vad Meeses ymniga användande av nazikitsch skulle kunna ställa till med. Strax före premiären hoppade dirigenten Andris Nelsons av. I efterföljande kommentarer riktades kritik mot Christian Thielemann som en lite för allsmäktig musikalisk ledare för festspelen. Tjänsten är ju nyinrättad och luften verkar ha blivit för tunn för Nelsons och hans kollega Kirill Petrenko som i sin tur hoppat av *Nibelungens ring*.

Som ersättning för ett provokativt spektakel av Meese fick Bayreuthpubliken hålla tillgodo med en uppsättning som nog inte kommer att platsa i festspelens Hall of Fame. Skådespelaren och regissören **Uwe Eric Laufenberg** dammade av ett koncept som ursprungligen skulle ha ställts på scen i Köln. Som dirigent fick **Hartmut Haenchen**, en kapellmästare av den gamla skolan, göra sin Bayreuthdebut.

Helhetsgreppet är lovande. Laufenberg förlägger handlingen till ett nergånget kloster i ett nutida Mellanöstern. Här öppnas en intressant snittyta, förlagd till ett geografiskt område som stått vagga för de abrahamitiska religionerna, men som i dag är platsen för motsättningar, förföljelse och krigsvansinne. Med andra ord

ett givet stoff för ifrågasättande av operans budskap om frälsning genom medlidande.

Problemet är avsaknaden av en scenisk berättelse. I stället staplar Laufenberg klichéerna. Det är som om han inte förmår att sortera och välja bland infallen, personregin går på tomgång. Banaliteterna börjar redan under förspelet, då vi möter en grupp flyktingar som körs bort av en grupp tungt beväpnade kommandosoldater (amerikaner?) som sedan återkommer på sin mission under spelets gång. I slutet bevittnar vi en ekumenisk happening, där representanter för nämnda religioner slänger symbolerna på hög för att befriade från sina ok gå ut i världen (Kundry forslas ut i en rullstol).

Däremellan har andra akten presenterat Klingsor som storsamlare av kors. En våning ner tas Parsifal emot i ett hamam med slöjförsedda kvinnor, straxt demaskerade som badflickor som glatt plurrar runt i bassängen med vår hjälte.

Videoinstallationerna inte att förglömma – vi kastas ut i världsrymden under första aktens mellanspel, med bara stjärnorna som sällskap. Sista aktens video exponerar upplösta ansikten av rollfigurer – och Wagner själv som sänks ner i vattenbad. Det händer inte ofta (men så är fallet här) att man önskar att en annars utmärkt scenografi av **Gisbert Jäkel** hade fått härbärgera en helt annan regi. Laufenberg befinner sig på mils avstånd från den förra uppsättningen på gröna kullen, där **Stefan Herheim** tolkade handlingen genom tysk modern historia, eller **Christoph Schlingensiefs** tidigare mer konstnärliga installation.

Il cavallo

Riccardo Wagner
BAYREUTHER FESTSPIELE

WAGNER: PARSIFAL

Premiär 25 juli, besökt föreställning 24 augusti 2016.

Dirigent: Hartmut Haenchen

Regi: Uwe Eric Laufenberg

Scenografi: Gisbert Jäkel

Kostym: Jessica Karges

Ljus: Reinhard Traub

Video: Gérard Nazari

Solister: Klaus Florian Vogt, Georg Zeppenfeld,

Ryan McKinny, Gerd Grochowski, Elena Pankratova,

Karl-Heinz Lehner.

www.bayreuther-festspiele.de

2

Räddningen – die Erlösung – kom bokstavligen talat från orkesterdiket, kören och sångarna. Hartmut Haenchen tog med sig ett yrkesliv av gediget musicerande och vid den besökta föreställningen hade samspelet med orkestern hunnit sätta sig. Transparens och en noggrant uppbyggd dynamik påminde inte så lite om den tidigare mentorn Pierre Boulez.

På scenen dominerade **Georg Zeppenfelds** Gurnemann. Det är sällan man hör texten så tydligt. Hans deklamation och varma, helt egaliserade basklang gjorde rolltolkningen till en scenisk frizon. **Klaus Florian Vogt** är inte idealisk för titelrollen. Hans egenartade tenor, som passar så bra i andra Wagnerroller fick inte tag i mellanregistret, med otydlig textning och en del falsksång som resultat. **Elena Pankratova** gjorde rolldebut i Bayreuth, sångligt tvärsäker och med stark närvaro, vilket behövdes då hon långa delar lämnades ensam på scenen i andra akten, alltmedan Parsifal ägnade sig åt klädbyten. Mot bakgrund av den suveräna kören gjorde **Ryan McKinny** och **Karl-Heinz Lehner** solida

insatser som Amfortas och Titurel, medan **Gerd Grochowskis** Klingsor var av det mer harmlösa slaget.

Man brukar ju säga att Bayreuth är en verkstad där uppsättningarna spelar upp sig under ett par säsonger och når fullbordan sista gången som de står på spelplanen. Jag tvivlar på att så blir fallet med denna uppsättning.

Den som undrar hur Jonathan Meeses *Parsifal* skulle ha artat sig kan nästa år bege sig till Wien, där han kommer att bjuda på sin version av verket. Under tiden rekommenderas ett besök på jonathanmeese.com, där han med bryska medel kommenterar Bayreuth – Wagner debriefing som bäst! 📌 Alexander Husebye

1. Scen ur Parsifal.

2. Klaus Florian Vogt som Parsifal med blomsterfickorna.

Foton: Enrico Nawrath.

Wienerphilharmonikerna

KulturResor

SVENSKA KULTURRESOR AB

Utresor från Stockholm, Göteborg,
Köpenhamn, Oslo och Helsingfors

Påskprocession i Leon, Spanien

NYÅRSFIRANDE I WIEN!

Reguljärflyg/buss: 28/12 2016--2/1 2017 **BOKNING PÅGÅR!**

Wienerphilharmonikernas Nyårskonsert i Gyllene Salen på Musikverein!

Årets dirigent - Gustavo Dudamel.

Kejsarbalen - "Le Grand Bal" på slottet Hofburg.

Läderlappen på Staatsoper och My Fair Lady på Volksoper.

Spanska Ridskolan - Grinzing - Wienerwald - Mayerling.

Stadsrundtur med buss! Besök på Schönbrunnslott.

Svenskspråkig lokalguide! Svensk och tyskspråkig färdledning!

MÖT HÖSTEN I LISSABON

Reguljärflyg/buss: 7-11/10 2016

Historisk sjöfartsstad! Konstnärlig arkitektur! Opera! Konserthus.

Fantastiska museer - Museu Calouste Gulbenkian, Centro de Arte Moderna,

Museo de Arte Antiga, Fundacao Viera da Silva, Kakelmuséet National de Azuleo

Barrio Alto, Belém och Baixa

Guidade promenader och spårvagnsresor i färgstarka miljöer.

Sierra de Sintra - bussutflykt till Sintra och Cabo da Roca

Kultursightseeing! 4 stjärnigt hotell i absoluta centrum. Utsökta måltider!

KONST OCH OPERA I MOSKVA

Reguljärflyg/buss: 12-17/11 2016

Kultursightseeing i centrala delar av Moskva med vår svenskspråkiga lokalguide.

Historisk vandring genom Kreml.

KONSTUPPLEVELSER

Pusjkinmuseet och Tretiakovgalleriet i Moskva, Museigodset Abramtsevo, nya Tretiakovgalleriet, Sergiej - Possad.

OPERA OCH BALETT PÅ BOLSHOITEATERN

Rutinerad svensk färdledning och svenskspråkig kulturguide.

VERDIFESTIVALEN I PARMA, Italien

Reguljärflyg/buss: 28/10- 2/11 2016

I Verdis Fotspår - en Musik- och Kulturresa!

fyld av spännande operahistoria under årets operafestival

med 3 operaföreställningar: "I Masnadieri" på Teatro Verdi i

Busseto, "Il Trovatore" på Teatro Regio di Parma och

"Cosi Fan Tutte" (av Mozart) på Teatro Ponchielli i Cremona.

I Modena besöker vi Teatro Pavarotti och i Sabbioneta ser vi

den intressanta 1500-tals teatern.

Vi besöker också Mantova med unika operabyggnaden Teatro

Bibiena från 1700-talet och Palazzo Ducale, där handlingen

i "Rigoletto" utspelades samt.

I Cremona ser vi violintillverkning och violinmuseet Museo

Stradivariano.

Vår resa i Verdis hembygd omfattar besök och upplevelser på kända platser och miljöer i Verdis liv.

I Parma bor vi på kända 4-stjärniga Hotell Toscanini och under utflyktsdagarna har vi egen buss.

Kultursightseeing! Musikinformatör!

Gastronomisk utflykt!

Svensk- och italienskspråkig färdledning.

KONST OCH OPERA I ST PETERSBURG

Reguljärflyg/buss: 20-25/11 2016

Kultursightseeing med vår svenskspråkiga lokalguide som med 20 årigt boende i St Petersburg har unika specialkunskaper om sin hemstad.

Historiska visningar: Vinterpalatset, Peterhof, Jusopovpalatset,

Tsarbyn Tsarskoje Selo och Katarinapalatset med Bärnstensrummet

Konstvisningar: Eremitaget och Ryska Museet.

Opera och balett på: Marinskijoperan, Musorgskijoperan och Eremitageteatern.

Svensk färdledning.

Till Santiago de Compostela i Spanien "I PILGRIMERNAS FOTSPÅR"

Reguljärflyg/buss: 10-18/4 2017

Bilbao - Pilgrimstrappa och Guggenheim museum

Logrono - huvudorten i vindistriktet Rioja och mötesplats för flera stora pilgrimsvägar

Burgos och Leon - påskprocessioner. Astorga - Gaudis biskopsplats

Castrojeriz - Pilgrimsbyn, en gång i tiden med sju pilgrimskyrkor

Ponferrada - enorm tempelriddarborg. Foncebadon - Cruz de Hierro

Santiago de Compostela - Europas Kulturhuvudstad 2016 och

slutmålet med mäktig pilgrimskatedral

Kultursightseeing med licencierade engelskspråkiga lokalguider.

Svensk- och spanskspråkig färdledning under hela resan.

HOLLÄNSK KONSTSAFARI

Reguljärflyg/buss: 6-10/5 2017

KONSTUPPLEVELSER

Amsterdam - Rijksmuseum, Van Gogh Museum, Stedelijk Museum

Arkitekturpärlor från Hollands guldålder - Stor kanalrundtur

Amstelveen - COBRA Museum. Haarlem - Frans Halsmuseum

Leiden - Museum de Lakenhal. Arnhem/Otterlo - Kröller-Müller Museum

Den Haag - Mauritshuis Museum, Gemeentemuseum.

Svensk-/engelskspråkiga, licencierade konstguider.

4-stjärnigt boende på Hotel Schiller i absoluta centrum.

RIGAS OPERAFESTIVAL 2017

Reguljärflyg/buss: 10-18/6 2017

RIGA - Dramatisk historia, unik Jugendarkitektur och mångårig musikkultur.

Elegant operahus, internationellt uppmärksammade operaföreställningar

Sommaren 2017 storslagna operaföreställningar av

Faust av Gounod, Eugene Onegin av Tjajkovski,

Tannhäuser av Wagner och Carmen av Bizet.

Kultursightseeing med vår svenskspråkiga specialguide under hela resan.

Vi besöker Art Nouveau Muséet i Riga vid vår konstutflykt "Riga Jugend",

nyöppnade Moderna muséet och utflykt till barockslottet i Rundale

och sommarstaden Jurmala.

Förnämligt boende på 4-stjärniga hotell Metropol, nära Rigas operahus.

Bufféfrukost och måltider på hotellet och "spännande" restauranger i centrum.

Svenskspråkig färdledning.

"ÅRETS OPERARESA 2017"

Reguljärflyg/buss: 27/6-1/7 2017

JONAS KAUFMANN - som "Otello" (Verdi)

på Royal Opera House i London 28/6 2017

29/6 Glyndebourne Operafestival 2017 med "Ariadne på Naxos"

(Richard Strauss). Detaljprogram presenteras i oktober 2016.

Utmärkta biljetter! Centrala Strand Palace Hotel! Kultursightseeing i London!

Svenska Kulturesor AB

Davidshallsg 21, Box 17554, 200 10 Malmö Tel 040-10 35 70, 0735-33 41 34, Fax 040-30 33 45

www.kulturesor.se info@kulturesor.se

VERDIROLLERNA ÖPPNADE DÖRREN TILL *Wagner*

SKRIBENT: SÖREN TRANBERG

I sommar har barytonen John Lundgren debuterat på Wagnerfestspelen i Bayreuth. Där har han gjort stor succé som Wotan i Valkyrian och vandraren i Siegfried.

Sören Tranberg gjorde en telefonintervju när sångaren var hemma inför den tredje och avslutande Ringcykeln i Bayreuth.

1

2

3

John Lundgren har en omfattande internationell karriär och sjunger regelbundet på Deutsche Oper i Berlin, Bayerische Staatsoper i München, Oper Leipzig och Zürichoperan.

Hur blev du engagerad i Bayreuth?

– Förra chefen i Bayreuth, Eva Wagner-Pasquier, hade följt mig och sett mig bl.a. som holländaren i Zürich. Via min agent Rita Schütz i Zürich fick jag göra en audition i Bayreuth, där jag sjöng holländarens monolog "Die Frist ist um". Först blev jag kontrakterad för att sjunga holländaren och Wotan i *Valkyrian*, men p.g.a. att Thomas J. Mayer blev sjuk när repetitionerna började ombads jag att skifta holländaren mot vandraren i *Siegfried*. Nästa sommar gör jag Wotan i *Valkyrian* och sommaren 2018 väntar så holländaren.

Vilka erfarenheter har du dragit av Bayreuth?

– Att få jobba med en så erfaren Wagnerdirigent som Marek Janowski [även han debutant i Bayreuth, red. anm.] har känts tryggt. Och vilken sparringpartner! Det har varit en sådan glädje att få musicera med honom. Jag har även haft ett fruktbart samarbete med regissören Frank Castorf som jobbade igenom rollerna med mig och korrigerade en del vid den sista finslipningen. Men det är på scenen som allt formas ihop med kollegerna – opera är ingen skrivbordsprodukt som har tänkts ut på kammaren av regissören.

– Jag har backats upp av festspelschefen Katharina Wagner och dirigenten Christian Thielemann, som har mycket att säga till om rent musikaliskt. Jag hoppas att kunna få arbeta med honom längre fram. För mig har det bara varit en ren glädje att få jobba i Bayreuth. Men visst är det ett risktagande att sjunga en roll där för första gången med allas ögon på sig. Men det har gått bra.

Du har en stor spännvidd med dramatiska barytonroller främst hos Verdi, Wagner, Puccini och i modern opera. Titelrollen i Wozzeck, Jaroslav Prus i Janáčeks Fallet Makropulos och inte minst Prospero i Thomas Adès Stormen. Hur kan du hålla igång en så stor repertoar?

– För mig var den första stora utmaningen och risktagandet när jag började ge mig på Verdipartier som greve Luna i *Trubaduren*,

Germont i *La Traviata*, Posa i *Don Carlos* och Amonasro i *Aida*, roller vars tessitura ofta ligger i höga lägen och som är vokalt krävande. Det var inte ett självklart val från min sida, men den italienska belcantotekniken har gett mig ett mycket bra fundament att stå på. Att klara av de här rollerna gjorde att mitt självförtroende växte. Så när jag tog mig an Wagners holländare vid 40-års ålder var det "a piece of cake". Nu har min röst gått mer åt hjältebarytonhållet och här gör jag t.ex. Telramund – en roll där musiken bara vräker på. Man kan lätt ta slut om tekniken saknas. För min del känns det bra att stå med benen i två läger. Att kunna sjunga de stora dramatiska Wagnerpartierna beror på den teknik som Verdirollerna har gett mig. Det har känts helt rätt att skynda långsamt och låta rösten få mogna, vilket tar tid.

Du utbildades vid Operaakademiet i Köpenhamn och anställdes direkt efter din utbildning vid Det Kongelige Teater. Vad minns du från den tiden?

– Jag hade Kjeld Christoffersen som sånglärare på Operaakademiet, men han var också en viktig mentor för mig. Han var dramatisk baryton på Det Kongelige. Det var oerhört lärorikt att under utbildningen få sjunga småroller i samma föreställningar som han. Det är betydelsefullt när det sceniska vävs ihop att se det på nära håll. Att kunna få ställa frågor till min lärare var mycket viktigt och se vad man själv kan klara av. Jag har fortfarande kontakt med honom, även om han inte är min lärare längre.

– Min sånglärare sedan 17 år tillbaka är Klaus Lewinsky i Köpenhamn. Han har hjälpt mig att utveckla min sångteknik så att jag i dag har en stor färgpalett att blanda och ge av till utformningen av mina rollporträtt.

– Sedan är det regissören och operachefen Kasper Holten som lät mig sjunga den italienska repertoaren. Jag valde att inte medverka i hans *Ring*-uppsättning i Köpenhamn utan jag ville hellre utveckla min belcantoteknik tidigt i karriären. För mig var det rätt satsade slantar. Dessutom var det en sådan ro i ensemblen. Jag har sagt upp mitt fasta kontakt på Det Kongelige men har återkommit som gäst de senaste säsongerna, nu senast var det som Jochanaan i *Salome*.

I Sverige har du sjungit på operascenerna i Göteborg och Stockholm och mer blir det ...

– I Göteborg var det först Leporello i David Radoks uppsättning av *Don Giovanni*. I fjol Devlin i Hans Gefors nyskrivna *Notorious*. På Stockholmsoperan var det första ett inhopps Leporello. Sedan följde Jack Rance i *Flickan från Västern* mot Nina Stemme och Aleksandr Antonenko. I vår väntar två kompletta *Ringar*, där jag gör min första Wotan i *Rhenguldet*. Jag skulle gärna vilja sjunga mer på svenska scener.

Vilka regissörer har betytt något speciellt för dig?

– Redan under skoltiden betydde David Radok mycket för mig. Han satte upp *Don Giovanni* som en slutproduktion i ett examensarbete i Köpenhamn, där jag fick sjunga Leporello redan andra året på skolan. Han lärde mig hur man formar en roll när han instruerade mig i katalogarian och fick fram de undertexter som finns där på rätt sätt. Det gällde tajmingen främst. Senare har det varit ett privilegium att få vara med i Radoks uppsättningar av *Resan till Reims*, *La Traviata* och *Rucklarens väg*. Att utforma en roll är som att gräva ett dike – ett tålmodigt arbete. Kommer jag förbi det här hindret?

– Keith Warner betydde mycket när han regisserade mig i *Wozzeck*. Han gav mig vissa "köttben" och lät mig sedan själv forma rollen till min. Det var också mycket givande att få arbeta med t.ex. Christof Loy i *Flickan från Västern*, för han kan hantverket och vet vad han vill med sina uppsättningar.

Du har ofta gjort ondskefulla roller som t.ex. Don Pizarro i Fidelio, Scarpia i Tosca och Jack Rance i Flickan från Västern. Hur närmar du dig sådana karaktärer?

– Greven i *Figaros bröllop* är en skitsövel, men en enormt ensam person. Scarpia är ett slags psykopat, där det är viktigt att sätta sig in i rollfigurens drivkrafter och utgå från en normal persons handlingsmönster för att skapa beröringspunkter med publiken. Han vill egentligen väl och då gäller det att hitta situa-

Det är viktigt att sätta sig in i rollfigurens drivkrafter och utgå från en normal persons handlingsmönster för att skapa beröringspunkter med publiken.

tioner i musiken och ta fram det sceniskt. Germont framställs ofta som ond, men säg den pappa som vill ge hemgift åt sin son som säger att han vill gifta sig med en prostituerad. Medan Devlin i *Notorious* tog hand om realiteter – en barytonroll som mer var som en ”tenorförälskelse”. Han stod för det goda. Det gäller att hitta spännvidden i rollerna. I mitt yrke som socionom mötte jag många människor i extremt utsatta situationer och som var beredda att utföra ohyggliga handlingar för att skydda och försvara sin familj och heder. Det är just från sådana situationer som en handling i en opera utgår och byggs upp.

När du gjorde Devlin var du med om att skapa något nytt, är det ett annat tillvägagångssätt än att göra en roll som du gjort många gånger?

– Det är ännu svårare att göra en nykomponerad roll. Jag såg Hitchcockfilmen med Cary Grant och jag fann att det fanns många olikheter med honom, men jag lånade vissa delar av kroppsspråket från hans rolltolkning i filmen. Här fanns en distanserad kyla och att rollen är lite underspelad, men inte i Hans Gefors musik. Han var väldigt lyhörd för oss sångare när han komponerade verket. Vi fick lämna synpunkter och han återkom med nya förslag på vissa ställen. Det var modigt av Gefors att ändra eller argumentera för de saker som han ville ha kvar. Det var härligt att utforma Devlin tillsammans mot Nina Stemmes Alicia. Det var en fin trojka tillsammans med Michael Weinius och Katarina Karnéus, två kolleger som jag inte hade arbetat med tidigare. Det var lärorikt om än slitsamt.

Nu vill jag höra mer om din bakgrund ...

– Jag är född och uppvuxen i Mariestad i en familj som sysslat med vårdande yrken. Jag har alltid varit intresserad av musik, allt från musikaler och klassisk musik till oratorier som framfördes i kyrkan. Förutom socionomutbildning är jag även reservofficer, vilket gav mig en ovärderlig inblick i hur hård och obönhörlig en kultur skapad av män för män kan vara. Flera operaklassiker är satta i krigstid som t.ex. *Tosca* och *Otello*.

Du har sjungit Gérard i Andrea Chénier utombus i femtongradig vinterkyla. Hur var det möjligt?

– Det var i österrikiska Lech i Vorarlberg, där vi gav två korta konserter med avsnitt ur Giordanos opera med inspelad ”karaoke-orkester” inför en påpälsad publik på ett par tusen personer. Det var häftigt fast jag frös mer om händerna än att rösten tog skada. Vi värmdes upp med en värmefläkt i en container. Det var en märklig erfarenhet.

Nya roller?

– Wotan i *Rhenguldet* gör jag för första gången i Stockholmsringen i maj. Där gör jag alla tre Wotanrollerna mot Nina Stemme.

Dessförinnan väntar Bartóks *Riddar Blåskäggs borg* konsertant i Trondheim. Om ett år gör jag köpmannen Simone i Alexander Zemlinskys *Eine florentinische Tragödie* på Amsterdamoperan – ett riktigt kantabelt hjältebarytonparti i gränslandet mellan tonal och atonal musik. Librettot bygger på Oscar Wilde. Sedan rullar Wotanrollerna, Telramund och holländaren på i olika uppsättningar. På Bayerische Staatsoper i München, som är en av mina favoritscener, gjorde jag i fjol Prus i Janáček's *Fallet Makropulos* och Barak i *Die Frau ohne Schatten*, den senare en reprispremiär. I en framtid kanske Hans Sachs i *Mästersångarna i Nürnberg* kan bli aktuell.

Du är gift med sopranen Gisela Stille, hur lyckas man få ihop det privata med ett sängaräktenskap?

– Gisela och jag har stor förståelse för varandra och vet vilka processer man genomgår under en instudering och ett repetitionsarbete. Vi har ett avtal att inte uttryckligen kritisera varandra om ingen bett om den andres åsikt. Vi försöker stötta varandra. Gisela har även hon Klaus Lewinsky som sängcoach.

– När jag är hemma disponerar jag min egen tid. Vi har två grabbar på åtta och tolv år och vi har inte pushat dem utan de spelar piano och sjunger pop av fri vilja. Gisela sjöng Donna Anna i *Don Giovanni* under årets festspel i Savonlinna, men familjen lyckades få ihop en veckas semester i Prag i somras. Gisela och barnen kom senare till Bayreuth. Vi träcklar ihop familjelivet genom att mina föräldrar och svärföräldrar backar upp mycket med barnpassning och annat. Likaså grannar och barnflickor som hjälper till. Utifrån kan det nog se lite konstigt ut med två föräldrar som inte har vanliga arbetstider nio till sjutton. Visst finns det baksidor men fördelarna väger över rejält. :||

Porträtt John Lundgren, sidan 35. Foto: Mats Bäcker.

1. *Notorious*, Göteborgsoperan 2015. Foto: Mats Bäcker.

2. *Fallet Makropulos*, Bayerische Staatsoper 2014. Foto: Wilfried Hösl.

3. *Siegfried*, Bayreuth 2016. Foto: Enrico Nawrath.

4 och 5. *Valkyrian*, Bayreuth 2016. Foto: Enrico Nawrath.

Frida Engström och Carl Ackerfeldt

Det går an

LÄCKÖ SLOTT • RECENSENT: SÖREN TRANBERG • FOTO: PETTER MAGNUSSON

Det var alldeles självklart att bila till Läckö Slott för att se **Daniel Fjellströms** nykomponerade opera *Det går an* efter **Carl Jonas Love Almqvists** novell från 1839. Här möttes vi av de två huvudpersonerna: den kavata glasmästart dottern Sara Videbeck och den ståtliga sergeanten Albert. Almqvist var en fin miljöskildrare och han har också fångat åtskilligt av sin samtidsatmosfär och beskrivningen av det unga parets resa genom det mellansvenska landskapet under en julvecka på 1830-talet. Färden går från Stockholm till Lidköping, först med ångbåten Yngve Frey över Mälaren och därefter med hästskjuts. Almqvists novell orsakade på sin tid stor skandal genom att den skildrade en emanciperad yrkesarbetande kvinna som inte ville gifta sig men som kunde tänka sig ett samboförhållande.

Uppsättningen är ett samarbete mellan Läckö Slott och Operaverkstan på Malmö Opera, vars konstnärliga ledare **Maria Sundqvist** svarar för librettot. Hon har gjort ett styvt jobb och låter Almqvists text komma till tals genom en lätt språklig modernisering.

Den maritima miljön skildras i musiken, men också i **Linus Fellboms** stilrena scenografi – fonden på borggården var täckt av en spegelblank yta som påminner om glas. Här skildras både båtresan och den mer landfasta miljön. Genom liv och rörelse i en fin personregi lyckas Fellbom teckna kärnfulla porträtt. Fin hjälp har han också av kostymören **Anna Ardelius**, vars haute couture-dräkter i stram svartvit skala lyfter fram några dalkullor i Rättviksdräkten, fast i fel färgställning, men som också skildrar de sociala klasskillnaderna.

Daniel Fjellströms musik är illustrativ och ibland påminns jag om Benjamin Britten, som i ett mellanspel och i slutscenen. Detta är den 33-åriga Fjellströms andra opera och han verkar vara skapt för att komponera musikedramatik. **Frida Engström** (Sara Videbeck) har fått ett glasmästartema som löper genom hela operan. Medan **Carl Ackerfeldts** Albert initialt skildras lite stramt militäriskt med marschklinger, trumpet och virveltrumma. Men ju längre fram vi

kommer på resan, desto mjukare blir hans klanger. Magnifikt är kärleksparet i sin vokala och sceniska expressivitet. Samtidigt finns det en lågmäldhet i tonspråket som berör, t.ex. Saras berättelse om hennes avlidne far som söp och så småningom även hennes mor.

Det är Frida Engström som med sin höga och täta sopran ger liv åt Sara Videbeck. Klippt och skuren för Albert är Carl Ackerfeldt, vars lyriska kavaljersbaryton klingar fritt i den utmärkta akustiken på borggården. Det här var hans sista barytonroll före röstfacksbytet till tenor.

Några sångare – **Karl Peter Eriksson** och **Jonatan Lönnqvist** – står inte att känna igen, de gör pregnanta krumelurer i marginalen som baronerna Mörck och Stjerne. Men också den alltid sceniskt så närvarande **Monica Danielson**, Saras moster, som missar båtavgången i Stockholm.

Allt leds med säker hand av dirigenten **Simon Phipps**, tillika konstnärlig ledare, som håller ihop de intrikata ensemblerna och får Fjellströms tonspråk att blomma ut. ■■

FJELLANDER: DET GÅR AN

Urpremiär den 9 juli, besökt föreställning 16 juli 2016.

Dirigent: Simon Phipps

Regi och scenografi: Linus Fellbom

Kostym: Anna Ardelius

Ljus: Markus Granqvist

Koreografi: Lars Bethke

Solister: Frida Engström, Carl Ackerfeldt, Johan Wållberg, Monica Danielson, Lisa Carlioth, Fredrik af Klint, Karl Peter Eriksson, Mette af Klint, Jonatan Lönnqvist, Jenny Hertzman, Erik Rosenius, Johanna Wallroth, Helena Magnusson, Emma Sventelius.

www.lackoslott.se

Jean-Sébastien Bou och Robert Gleadow

Don Giovanni

DROTTNINGHOLMS SLOTTSTEATER • RECENSENT: HENRY LARSSON • FOTO: MATS BÄCKER

Don Giovanni är den franske dirigenten **Marc Minkowskis** andra gästspel på Drottningholm tillsammans med regissören **Ivan Alexandre** i en tänkt trilogi av Mozarts da Ponte-operor. Förra året gavs *Figaros bröllop* (se OPERA 4/15).

Den kvinnotokige Cherubin i *Figaros bröllop* har nu förvandlats till förföraren och psykopaten Don Giovanni. Denne är i sin tur nästa år ämnad att dyka upp som den listige gubben Don Alfonso i *Così fan tutte*.

Figaro har blivit Leporello och Barbarina, som letar efter sin nål i *Figaros bröllop*, är nu den hysteriska Donna Elvira. Inte så lite krystat. Hur många i publiken uppfattar denna diffusa och svårbegripliga metanivå när operorna sprids ut på tre säsonger och varken sångare, kön och röstfack överensstämmer? Och varför överhuvudtaget konstruera någon slags brygga operorna emellan när de var för sig i högsta grad lever sitt eget liv?

Ivan Alexandres och scenografen **Antoine Fontaines** iscensättning av *Don Giovanni* liknar också i allt väsentligt fjolårets *Figaros bröllop*. De medverkande ingår då som nu i ett resande teatersällskap och handlingen, där en opera (*Don Giovanni*) ska framföras i operan, tar även här sin början vid de medverkandes

sminkbord och utspelar sig på och kring den imaginärt mobila teaterscen som vi antagligen kommer att få skåda igen även nästa år i *Così fan tutte*.

Därav också den vad man kan tycka snöpliga blockeringen av Drottningholmsteaterns sceniska djupperspektiv och det uteblivna utnyttjande av dess potential. Det resande teatersällskapet är också ämnat att bege sig ut på en riktig turné. *Figaros bröllop* har redan spelats i Versailles och *Don Giovanni* är inplanerad våren 2017.

Det ligger nära till hands att misstänka att regikonceptet är tänkt att hålla idéer om eventuell annan repertoar på armslängds avstånd. Mozarts mästerverk är naturligtvis alltid gångbara, men en scen som Drottningholmsteatern borde ha en mer ambitiös och utforskande repertoarpolitik, något som flera gånger tidigare har påtalats i dessa spalter. Vill man locka en internationellt kvalificerad operapublik till denna unika 1700-talsteater, borde man också försöka leva upp till dess tidigare rykte och tänka i nya banor. Men till det fordras naturligtvis både pengar, kreativ fundraising och konstnärliga visioner.

Dessa invändningar till trots går det inte att komma ifrån att *Don Giovanni* är en fullträff musikaliskt och sångligt.

Jean-Sébastien Bou och Chiara Skerath

Här finns också regimässigt starka scener, underlättade av det finurliga användandet av scenen på scenen med draperier och ridåer, som till exempel Don Giovannis dödskamp med Stengästen uppe på det till middagsbord förvandlade teatergolvet.

Sångarensemblen består av unga begåvade operasångare från runtom i Europa, inte minst Frankrike, handplockade av Minkowski själv.

Den rumänsk-schweiziska sopranen **Ana Maria Labin** som Donna Anna gör en tragedienne med personligt stänk i sin vackra, koncilianta sopran. Hennes scener och öde ger historien värdighet och resning.

Fransyskan **Marie-Adeline Henry** ger med sin, inte minst i mellanregistret, mer kompakta och kraftfulla sopran nervvraket Donna Elvira en farlig stridbarhet. Inte konstigt att Don Giovanni måste fly hennes fanatiskt påflugna bekräftelsebehov.

Jean-Sébastien Bou är suverän som Don Giovanni. En notorisk påsättare och livsnjutare, en amoralisk marodör som hellre går in för en frontalkrock med en varelse från hinsides än viker ner sig till ett anständigt leverne. Sällan har man hört en baryton med en sån intensitet och flott vokal täckning i detta krävande parti med sin dånande champagnearia och fjäskiga serenad. I scenen med Stengästen är han mästerlig.

Men även de övriga sångarna håller utmärkt klass, som den polske basen **Krzysztof Baczyk** som både sjunger bondpojken Masetto och den kuslige Stengästen, tillika Donna Annas mördade far. Och den lyriska schweizisk-belgiska sopranen **Chiara Skerath** som den av Don Giovanni snabbt bortkollrade, men med sin bondpojke trots allt lojala Zerlina.

Den ende sångare som finns med från i föl är den sceniskt hyperprallige kanadensaren **Robert Gleadow** som Don Giovannis betjänt och allt i allo, Leporello – en inkarnation av hans tidigare Figaro. Han far fram över scenen som ett jehu, visar rumpan under katalogarian, liksom på resten av sin välbyggda fysiologi, Don Giovannis många otaliga erövringar finns intatuerade. Publikmässigt tacksamt, men regimässigt överdrivet.

Minkowski håller orkestern i robusta tyglar, brassar på så det dånar och sölar ingalunda med varken tempi eller övergångar till och från recitativet. Kanske att han någon gång skulle invänta sångarnas andhämtning. Men summa summarum är detta en enastående vital och kraftfull uppsättning.

Som underlag har man använt sig av den så kallade Pragversionen från uruppförandet i Prag 1787. (Det vanliga numera är annars att man brukar använda en blandning av Prag- och Wienversionerna.)

Därför har Don Ottavios aria "Dalla sua pace", som komponerades för Wien 1788, bytts ut mot "Il mio tesoro", som ingår i Pragversionen, med vacker sonor tenor och fina pianissimon framförd av den unge fransmannen Stanislas de Barbeyrac.

Ett tips till gagn för de många utländska turister som besöker teatern: lägg till en engelsk textremsa utöver den svenska på textmaskinen. Tvåspråkiga textremsor fungerar utmärkt och är inte ovanliga på scener runtom i Europa. :||

MOZART: DON GIOVANNI

Premiär 13 augusti 2016.

Dirigent: Marc Minkowski

Regi: Ivan Alexandre

Scenografi och kostym: Antoine Fontaine

Koreografi: Natalie van Parys

Ljus: Tobias Hagström Ståhl

Solister: Jean-Sébastien Bou, Krzysztof Baczyk,

Ana Maria Labin, Stanislas de Barbeyrac,

Marie-Adeline Henry, Robert Gleadow, Chiara Skerath.

www.dtm.se

DIREKTSÄND OPERA PÅ BIO

NINA STEMME I TRISTAN OCH ISOLDE

LIVE FRÅN
METROPOLITAN
I NEW YORK

Läs om alla operor på
LIVEPABIO.SE

The Met
ropolitan
Opera **HD
LIVE**

Folkets Hus
och Parker

HÄXORNA

KAMRATERNA, ÅRSTA TEATER • RECENSENT: CLAES WAHLIN • FOTO: JOSÉ FIGUEROA

Liksom tidigare år avviker Kamraternas operaproduktion från den kanon som svenska operahus annars så ängsligt håller sig inom.

Giacomo Puccinis debutverk *Le villi – Häxorna* i denna uppsättning – är förvisso inte ett verk som man kanske saknar på repertoaren, men med tanke på hur mycket av den mogne Puccini som spelas, så är det intressant att höra hur det hela började.

Vad Puccini ännu inte hade lärt sig var att skära bort. Den dramaturgiska effektivitet som vi känner från hans mogna verk finns ännu inte i *Häxorna*, delvis möjligen beroende på librettot (**Ferdinando Fontana**) och dansinslagen – *Le villi* har genrebeteckningen operaballett. Tonspråket vittnar om vad Puccini lyssnade på. Här finns en anstrykning av Verdi (Arrigo Boito finansierade uruppsättningen i Milano 1884) och ett slags träning i att skapa musikalisk dramatik.

Handlingen är konventionell. Roberto och Anna älskar varandra och det firas bröllop. Roberto far i väg för att kvittera ut ett arv och lämnar kvar en gråtande Anna, som tvivlar på hans känslor. Men Anna har fog för sina tvivel. Roberto förförs av en siren och Anna dör av sorg under sin fruktlösa väntan. Men hämnden är ljuv. Annas far, i Kamraternas version hennes mor, åkallar villierna (de är mer kända för sin närvaro i baletten *Giselle*) som ser till att hämnas. Han blir ihjäländad.

Det är alltså inte alldeles lätt att i dag skapa dramatik av detta dryga timplånga verk. Malmö Opera gav det konsertant 2013 och i Årsta har regissör **Aurelia Le Huche** anlagt ett feministiskt perspektiv. Vi möter en tydlig gräns mellan kvinnor och män.

Berättaren (en aning för melodramatisk **Hanna Edh**) är här en av villierna, som redan från början känner till sakernas tillstånd. Programbladets text om ensemblens analys är väl i övrigt inte fullt genomförd.

Arrangemanget för den lilla ensemblen, sju musiker, av **Anna Christensson** är imponerande, och framförs med både nerv och precision. De tre solisterna gör ett fint arbete, först och främst **Karolina Blixt** som Carolina, Annas mor, som med sin imponerande mezzosopran ger rollen både auktoritet och känsla. **Heddie Färdig** som hennes dotter är aningen ojämn, men hennes röst erövrar partiet efterhand. Samma sak kan sägas om **Daniel Ralphsson**, som kanske inte riktigt hittar rätt läge förrän halvvägs in i operan. Å andra sidan är han då mycket bra, dessutom är han sceniskt mycket övertygande. :||

PUCCINI: HÄXORNA

Premiär 18 juni, besökt föreställning 21 juni 2016.

Musikalisk ledning: Anna Christensson

Regi: Aurelia Le Huche

Scenografi: Erika Sjödin

Kostym: Marie Moberg och Maria Peterson

Ljus: William Wenner

Projektioner: Tanya Byrne

Solister: Heddie Färdig, Karolina Blixt, Daniel Ralphsson, Hanna Edh.

www.kamraterna.com

Kär OCH GALEN

VADSTENA-AKADEMIEN • RECENSENT: ERIK GRAUNE • FOTO: MARKUS GÅRDER

Det har sagts många gånger tidigare men förtjänar att sägas igen – det som Vadstena-Akademien har gjort för operakonsten under alla år går inte att överskatta. Detta oupphörliga letande, experimenterande, forskande och nyskapande ifrågasättande kring alla operakonstens aspekter är sannerligen helt unikt. Vadstena-Akademins kultur- och konstmoraliska hållning är beundransvärd, vilket än en gång framgår av sommarens repertoar.

Uppsättningen *Kär och galen* består av två operor: **Giovanni Paisiellos** *Nina* och **Pietro Morandis** *Comala* och är resultatet av ett stort anlagt femårigt forskningsprojekt, Performing premodernity. Genom att kombinera akademisk och konstnärlig forskning undersöker man den förromantiska operan under andra hälften av 1700-talet och därigenom bidrar man till en vitalisering av dagens historiska uppförandep Praxis. I år sammanfaller det också med 200-årsjubileet av Paisiellos död.

I båda operorna är centralgestalten en kvinna som får ett psykiskt sammanbrott. Nina blir "galen" när hon tror att hennes älskade Lindoro har dött i en duell med en man som Ninas far har valt ut åt henne. Men när det visar sig att Lindoro endast blev sårad och återvänder genomgår Nina en snabb rehabilitering med lycklig återförening som happy end. Comalas slut är däremot bokstavligen tragikomiskt, hon dör av glädje.

Det är som alltid i Vadstena en ung men redan mycket driven ensemble som tar sig an dessa förromantiska 1700-talsrariteter. Näja, raritet är väl inte *Nina*. I en utvidgad tvåaktsversion har operan tillsammans med Paisiellos mest kända opera *Barberaren i Sevilla* (trettio år före Rossinis) funnits med i utkanten av repertoaren, inte minst har den vunnit spridning genom en påkostad dvd från Zürichoperan, där Cecilia Bartoli excellerar i uttrycksfullt vansinne.

I Vadstena spelas den ursprungliga enaktsversionen bestående av framför allt soloarior. **Saara Rauvala** i titelrollen är idealisk med en redan fullödlig och rik timbre, samtidigt smidig och välegaliserad. Hennes galenskap gestaltad som en lek med ett par röda skor blir ett rörande sorglustigt drama i sig. Den ångestfyllda fadern har en stor aria som sannerligen inte kan göras med större vokal och dramatisk kraft än den som **Hannes Öberg** utvecklar. **Nils Gusténs** läckert och smekande bas gör att man önskar att Ninas vänlige övervakare Giorgio hade tilldelats flera solonummer för att bara nämna ett par i en fullfjädrad ensemble.

Regissören **Deda Cristina Colonna** utforskar och gestaltar tidens skådepelarmässiga traditioner. Den snygga och enkla scenbilden av **Ann-Margret Fyregård** består av ringlande trågångar, vilket ger ett dynamiskt intryck. Dock blir den lätt koreograferade

Elísabet Einarsdóttir och Hanna Fritzon i Comala

gestiken något enahanda i *Nina*, medan den i *Comala* fungerar betydligt bättre. Det hela blir stillastående och frånvaron av den utvidgade versionens ensembler gör *Nina* dramaturgiskt passivt. Jag undrar om man ändå inte kan få ut mer av dess dramatiska och psykologiska potential utan att falla ur den avsedda tidstroga uppförandestilen.

En veritabel raritet är däremot den märkliga korta tvåaktsoperan *Comala* av **Pietro Morandi**, en kompositör vars karriär var betydligt mer blygsam än världskändisen Paisiellos. *Comala* visar sig i sin anspråkslöshet vara ett originellt verk där de förromantiska vindarna blåser friskare och bistrare än i den borgerligt idylliska miljö där Ninas kärlekspsykos utspelas. Librettot är av ingen mindre än **Ranieri de' Calzabigi**, som tidigare försett Gluck med texter till reformoperor som *Orfeus och Eurydike*.

Handlingen, som kommer från Ossians sänger, utspelas under en enda månbelyst natt i de vilda skotska högländerna. Den får must och färg av Morandis för tiden avancerade sånglinjer och en originell och dramatisk orkestrering. *Comala* väntar på att hennes älskade Fingallo ska återvända från slagfältet i ett krig mot romarna. Hon har onda aningar om att han har stupat, vilket falskeligen bekräftas av Idallano som älskar *Comala*. När Fingallo lyckligt återvänder från kriget blir glädjeshocken så stor att *Comala* dör.

Operan är ett monodrama som i sin koncentration kring *Comalas* psykologiska utveckling kan liknas vid en nutida depressionsdiagnos. **Hanna Fritzon**, som gjort en minnesvärd tolkning av en modern högexpressiv väntan, nämligen Schönbergs *Erwartung*, gör även här en engagerande tolkning av *Comala*. De långa virtuosa dramatiska sångmonologerna framställs med suverän säkerhet. Även om Fingallo uppträder sent i handlingen gjorde **Sigrid**

Vetleseter Bøe med en varm och intensiv mezzo en övertygande tolkning av en roll skriven för en av sin tids stora kastrater. **Jens Palmqvist** gör med fräsch och smidig tenor full rättvisa åt rivalen Idallano.

Vadstenas experimentverkstad passar dirigenten **Mark Tatlow** perfekt. Det finns få i svenskt musikliv som med samma entusiasm och kunskap kan förena sökandet efter stiltrogenhet med frisk respektlöshet. Här sitter musikerna i två rundlar och dirigenten sitter vid sidan om utan att ta del i musicerandet, ett i sanning ovanligt men konsekvent experiment – de musiker som på 1700-talet spelade t.ex. Mozarts operor skulle troligen inte kunna följa en nutida stiltrogenhetsdirigent överhuvudtaget. Det man eventuellt förlorar i kadaverdisciplinär precision tar man igen med råge med demokratisk och vital spelglädje. :||

KÄR OCH GALEN PAISIELLO: NINA MORANDI: COMALA

Premiär 22 juli, besökt föreställning 25 juli 2016.

Dirigent: Mark Tatlow

Regi: Deda Cristina Colonna

Scenografi och kostym: Ann-Margret Fyregård

Ljusdesign: Anna Wemmert

Solister i Nina: Saara Rauvala, Jens Palmqvist, Hannes Öberg, Hanna Fritzon, Nils Gustén, Gustav Ågren.

Solister i Comala: Hanna Fritzon, Elisabet Einarsdóttir, Jens Palmqvist, Sigrid Vetleseter Bøe, Gustav Ågren.

www.vadstena-akademien.org

Saara Rauvala som Nina

John Daszak och Anna Larsson

Carmen

DALHALLA OPERA • RECENSENT: YEHYA ALAZEM • FOTO: MARTIN HELLSTRÖM

En *Carmen* för alla och för ingen. Sommarens uppsättning av Bizets fenomen från 1875, som i dag är en av de mest spelade och nästintill uttjatade operorna, har höga toppar, men också djupa dalar. En uppsättning som väcker något hos både en erfaren publik och den som för första gången sätter sig för att se på opera. Så många uppsättningar som har gjorts av *Carmen* de senaste decennierna får mig att tro att man aldrig kommer att få någon "Oj"- eller "Wow"-upplevelse mer, men det lyckas Dalhalla åstadkomma tack vare sin atmosfär.

Ulrik Qvales iscensättning utspelar sig i nutid utan större specifikationer vad gäller plats. De flesta är klädda i vanliga färgglada vardagskläder, förutom officerarna som bär uniformer. Karin Sundvalls scenografi är inte så märkvärdig. Scenen känns mest ofärdig, som en byggplats med en stor plastskärm längst bak och med byggnadsställningar här och var. En rund platta i mitten som i första akten är en miniscen för dansarna och i andra akten en krog samt ett par plasttält och ett fallande nät från taket i tredje akten. Carmen bor i ett litet konservburksliknande hus på en halvö vid sidan om scenen.

Bristerna i personregi är så påtagliga att man knappt kan förstå vad som pågår om man inte redan kan handlingen. Uppsättningen räddas i stället av dansen, utan den skulle det kännas helt dött på scenen. Ambra Succis koreografi är fantastisk och mycket väl synkad med Bizets partitur.

Höjdpunkten är tredje akten när hela kalkbrottet utnyttjas. Sångarna seglar på små träbåtar fram till scenen där den, med hjälp av ljuseffekter, blir en del av hela gruvan och allt utspelar sig där och då. Även publiken känner sig närvarande och en del av det hela. Denna var den mest inspirerande tredje akt av *Carmen* som jag har upplevt på länge.

I operans slutscen dödar vanligtvis Don José Carmen genom att knivmörda henne, här dränker han henne i vattnet.

Som Carmen gör Anna Larsson sin rolldebut. Det är ingen tvekan om att hennes röstmaterial är exceptionellt och håller en otroligt hög nivå, men hon är absolut inte gjord för rollen. Både sångmässigt och sceniskt saknar hon den dynamik och unika gnista som Carmen ska ha. John Daszak börjar intressant men går sedan vilse. Han hänger inte med i Don José's personlighetsutveckling och sjunger sämre och sämre under spelets gång. Slutscenen blir bara rena skrikandet, vilket är plågsamt att höra. Krister St. Hill gör inte heller någon bra insats. Han försöker skapa en Elvis Presley-inspirerad Escamillo, och det blir bara larvigt. Anne Wik Larssen, som gör Micaëla, är den mest övertygande bland sångarna.

Lyckligtvis räddar Dalasinfoniettan under sin chefsdirigent Daniel Blendulf den musikaliska upplevelsen. En kammarmusikalisk och – trots det reducerade antalet musiker – effektfull insats som lyfter fram alla element i operans vilda andalusiska partitur.

Det är orkesterinsatsen som gör Dalhallas *Carmen* minnesvärd. Men sångmässigt är det något man vill glömma snarast. :||

BIZET: CARMEN

Premiär 13 augusti, besökt föreställning 20 augusti 2016.

Dirigent: Daniel Blendulf

Regi: Ulrik Qvale

Scenografi och kostym: Karin Sundvall

Ljus: Sven Park

Koreografi: Ambra Succi

Solister: Anna Larsson, John Daszak, Krister St. Hill, Anne Wik Larssen, Sanna Gibbs, Carolina Bengtsdotter Ljung, Göran Eliasson, Niklas Björling Rygert, Johan Schinkler, Lars Arvidson.

www.dalhallaopera.se

Den flygande holländaren

OPERA PÅ SKÄRET, KOPPARBERG • RECENSENT: HENRY LARSSON • FOTO: ANDERS HYLTHÉN

Samma dag som *Den flygande holländaren* hade premiär på Opera på Skäret i Bergslagen sändes operan i en radioöverföring från Bayreuth. En kraftigt chevroterande Senta i etern lurade en bekant till mig att tro att det var en utsändning från Skäret. ”De har väl inte lyckats få tag på en skaplig sopran”, menade han. Men som bekant är ju inte allt guld som glimmar. Medan det ärevördiga Bayreuths Senta ylade som ett uttrykningsfordon var det denna sommar i en trälada i Kopparberg en Senta av yppersta klass stod att finna.

Den unga norska sopranen **Elisabeth Teige** är ett verkligt lyckokast. Redan de inledande pianissima i spinnscenen skvallrar om en vacker timbre och en rak kontrollerad sopran. Den vokalt knöliga balladen och de stora konfrontationerna i andra akten bemästrar hon suveränt och med glansfull höjd. Teige är redan inbokad som Senta i Frankfurt, efter att ha gjort rollen i Oslo, (där hon även ska sjunga *Fidelio*) och tycks befinna sig precis i början av sin karriär.

Den flygande holländaren från 1843 är **Richard Wagners** första mogna opera och bygger på en text av **Heinrich Heine** som i sin tur är baserad på en legend om oceanernas Ahasverus, havens vandrande jude, som en gång vart sjunde år tilläts komma i land för att se om någon kvinna är beredd att ge honom sin frälsande

famn. Verket, som på sin tid blandade gammalt och nytt i tysk operatradition, knyter an till dåtidens faiblesse för skräckromantik och Senta kom att bli den första i raden av wagnerska kvinnogestalter som gör sin egen offerdöd till kärlekens högsta dygd.

Någon nytolkning eller på annat sätt apart läsart kan man knappast spåra i **Sten Niclassons** regi. Det är en hederligt traditionell uppsättning med lätt modifierad tidsram. Melodin på Skäret tycks vara att tillhandahålla standardoperor för en bred publik, presenterade i någorlunda ”verktrogna” uppsättningar utan att för den skull vara dammiga eller torftiga. Det är gott och väl så.

Niclasson – som även basar över verksamheten på Skäret – har förlagt handlingen till en norsk fiskeby under mellankrigstiden. Livsvillkoren är hårda och det allestädes närvarande havet piskar sina saltstänkta vågor med ödesmättad frenesi. Traktens matroser sliter med att landsätta en jolle när plötsligt två blodröda segel skjuter upp över kajkanten. Enkelt men isande effektfullt i **Sven Östbergs** sparsamma scenografi.

Under den av Svenska Kammarorkestern och den unge tyske dirigenten **Michael Balke** flott framförda uvertyren med dess agiterade bleckfanfarer (jag förbluffas över Örebroorkesterns höga nivå) projiceras i fonden rörliga bilder på ett brusande hav.

Elisabeth Teige som Senta

Senta sitter redan som liten flicka och glör storögt med sin amma Mary i boken om Den flygande holländaren. Barndomsintryck som i vuxen ålder leder till vad som i dag med en psykiatrisk terminologi skulle betecknas som psykos och suicid.

I spinnscenen sticker traktens kvinnor lusekoflor som hissas upp och ner i en ställning medan Senta i ljust sommarlätt i den berömda balladen, tillika operans dramatiska epicentrum, skrämmer slag på sina medsystrar med sina mörka profetior och sin självpåtaga förutbestämmelse.

Det är överlag mycket hög nivå på sångarensembeln i denna välgjorda uppsättning som även pryds av **Anna Kjellsdotters** vackra kostymer i vad som tycks vara norsk folklore.

Den amerikanske barytonen **Thomas Hall** gör en konturskarp holländare i mörk läderrock, vars demoni dock lätt hamnar i skuggan av den självlysande Teige. Han köpslår om dotterns öde med Sentas far Daland, en jovialisk skeppsredare och fabriksägare vars fryntliga tongångar vackert och klangfullt sjungs av **Jens-Erik Aasbø**, en ung norsk bas man vill höra mer av.

Den danske tenoren **Magnus Vigilius** som Erik, Sentas förutbestämde fästman, får sin värld grusad och anför med stor närvaro och vokal intensitet utsiktslöst sina tvivel mot de plötsligt omkastade spelreglerna. Hur sätter man stopp för besatthet är frågan.

Ett utropstecken också för tenoren **Markus Pettersson**, vars sjömanssång klingar avklarnat och skönt när jollen är på plats. :||

WAGNER: DEN FLYGANDE HOLLÄNDAREN

Premiär 30 juli, besökt föreställning 4 augusti 2016.

Dirigent: Michael Balke

Regi: Sten Niclasson

Scenografi: Sven Östberg

Kostym: Anna Kjellsdotter

Ljus: Kevin Wyn-Jones

Solister: Elisabeth Teige, Thomas Hall, Jens-Erik Aasbø, Magnus Vigilius, Susanna Sundberg, Markus Pettersson.

www.operapaskaret.se

Scen ur Den flygande holländaren

Brandenburger Tor

FÖLJ MED SÖREN TRANBERG & TIDSKRIFTEN OPERA TILL

MUSIKENS BERLIN

FÖLJ MED SÖREN TRANBERG, MUSIKCERON OCH CHEFREDAKTÖR PÅ TIDSKRIFTEN OPERA, till musikmeckat Berlin. På Schillerteatern ser vi Verdis "La Traviata" under musikalisk ledning av Eun Sun Kim, där Aylin Pérez gör Violetta. På premiären av Wagners "Den flygande holländaren" får vi uppleva vår egen Ingela Brimberg, som Senta, i hennes debut på Deutsche Oper, allt under ledning av chefsdirigenten Donald Runnicles. Puccinis "Svalan" ("La Rondine") på Deutsche Oper har regisserats av Rolando Villazón och dirigent är Roberto Rizzi Brignoli. Förutom operaföreställningar och musikintroduktioner ingår historiska stadspromenader, med guidade visningar på Gemäldegalerie och Boros Bunker samt även på Berliner Philharmonie och Musikinstrumentmuseet. Vår lokala guide är EVA JAEHNERT.

4/5 • 5 DAGAR

Många fler resor på
WWW.FAVORITRESOR.SE
Tel 08-660 18 00

FAVORIT
RESOR FÖR SJÄLEN

FAVORITRESOR ÄR ARRANGÖR
För information och bokning kontakta dem
på 08-660 18 00, e-post: info@favoritresor.se
eller besök www.favoritresor.se

GLADA ÄNKAN

Ystads Teater, sommaren 2016
10 utsålda hus, 4 000 besökare!

TACK!

Publiken - Medverkande - Ystads Teater
Malmö Opera - Don Osmin - Kammaropera Syd
och alla andra som stöttat oss... Tack!

Vi ses nästa sommar!

OperaiYstad.nu

– The truth beyond

YSTADS TEATER • RECENSENT: LENNART BROMANDER • FOTO: MARTIN FRECH

Så har då den så älskade Ystadkommissarien Kurt Wallander till slut även blivit operahjälte. Detta initierades av den tyske dirigenten **Philipp Amelung**, som för några år sedan lett ett verk av den svenske kyrkomusiktonsättaren **Fredrik Sixten** och tyckte att denne skulle passa som Wallander-tonställare. Det tyckte också Sixten. Henning Mankell hade inga invändningar men fick aldrig uppleva slutresultatet. Amelung, som är musikdirektor vid universitetet i Tübingen, fick sina arbetsgivare med på tonerna, och i juli började Kurt Wallander sjunga offentligt i den gamla württembergiska universitetsstaden. I augusti gavs som sig bör några föreställningar även i den wallanderska urorten Ystad.

Librettot är förfärdigt av dramatikern **Klas Abrahamsson** med förflutet i Wallander-branschen. Både han och Fredrik Sixten är drivna proffs. Det är en drygt tre timmar lång föreställning med relativt få longörer men med flera förtätade höjdpunkter som skickligt byggs upp både musikaliskt och dramaturgiskt. Sixtens musik kallas för "stilpluralistisk" i de generösa programkommentarerna från universitetet i Tübingen. Det låter fint, men man kan också använda synonymen eklektisk för den här typen av musik, som fingerfärdigt hämtar inspiration från alla tänkbara håll. Den är filmmusikaliskt dramatiserande med musikalklichéer på

en del ställen, men den är infallsrik och varierad och går lyssnarna till mötes utan att vara direkt insmickrande. Sixten har en tilltalande attityd som operatonsättare, påminnande litet om den operaestetik som på senare decennier utvecklats i USA, och som där gjort att många nyskrivna operor kunnat nå en bredare publik än vad som brukar ske med nyskrivna verk i den mer sofistikerade europeiska operavärlden.

W – The truth beyond med den käckä undertiteln *Wallander goes opera* (det sjungs på engelska i denna svensk-tyska adaptation) börjar där den sista av Wallander-filmerna slutar. Kommissarien ska just gå i pension och har dessutom diagnostiserats med alzheimer. Definitivt slut med honom alltså men inte riktigt. Ett gammalt fall pockar på omprövning. Wallander hade en gång lyckats få en son fälld för mord på sin far, och nu har sonen avtjänat sitt straff. Han dyker upp på pensionsfesten och lyckas övertyga Wallander och polisdottern Linda om att han är oskyldig. Det nystas i det förflutna, och återblickarna från förr är snyggt infogade.

Till slut visar det sig att det hela handlar om transsexualitet. Den mördade var biologiskt född som kvinna men mentalt en man. Han mobbades svårt i sina tonår, blev gravid efter en våldtäkt men

lyckades hemligen transformera sig till den man han alltid känt sig som. Fel person får reda på hemligheten, vilket leder till dråp, och den oskyldige sonen tar hellre på sig straffet än avslöjar att hans far biologiskt sett var hans mor.

Det här är en bra historia, som tematiserar ett ämne som länge varit och delvis fortfarande är tabubelagt. Numera dock mycket aktuellt genom en aktiv hbtq-rörelse. I operans historia vimlar det visserligen av queera personer, men *W – The truth beyond* sätter problemet under debatt på ett helt annat sätt.

Det kunde dock ha blivit ett starkare verk om man plockat bort själva förutsättningen för projektet, den lätt demente kommissarien i Ystad. En populärkulturell hjälte som Wallander bär med sig en alltför tyngande ryggsäck av onödiga konnotationer. En anonym utredare utan alla dessa populära romaner och filmer i bagaget hade kunnat göra historien skarpare.

Produktionen har inte utarbetats vid något ordinarie operahus utan vid ett universitet, där den också på något vis tycks ha integrerats i undervisningen. Regissören **Julia Riegel** har dock betydande erfarenhet från tyska operascener, och det är ingen tvekan om att alla medverkande hängivet arbetat med uppgiften. Den vokala kvaliteten varierar en del, men den svenska sopranen **Thérèse Wincent** gör en stark insats liksom tenoren **Gustavo Martín Sánchez** och den unga danskan **Lisbeth Rasmussen Juel**.

Den utmärkta orkestern La Banda från Nürnberg under Philipp Amelungs ledning tränger ihop sig i det lilla orkesterdiket och spelar väl men också väl starkt i den lilla Ystadteaterns begränsade akustik. ■■

SIXTEN: W – THE TRUTH BEYOND

Urpremiär i Tübingen, Tyskland, 18 juli.

Besökt föreställning i Ystad 13 augusti 2016.

Dirigent: Philipp Amelung

Regi: Julia Riegel

Scenografi: Martin Fuchs

Kostym: Susanne Marschall och Erwin Feyersinger

Solister: Thérèse Wincent, Gustavo Martín Sánchez, Lisbeth Rasmussen Juel, Matias Bocchio, Johannes Fritsche, Volker Bengl.

www.ystad.se/teatern

Scen ur W – The truth beyond

Scen ur Puritanerna

Puritanerna

DEN JYSKE OPERA, ÅRHUS • RECENSENT: LENNART BROMANDER • FOTO: KÅRE VIEMOSE

Annikese Miskimmon är i dag chef för Den Jyske Opera i Århus och från hösten 2017 övertar hon samma position vid operan i Oslo. Hon är dock född och uppvuxen på Nordirland, och med den bakgrunden kan inget vara mer naturligt än att hon ville få chans att sätta upp **Vincenzo Bellinis** *Puritanerna*. Den utspelas i England på Cromwells tid, och den politiska bakgrunden till operans handling är den oförsonliga maktstriden mellan protestanter och katoliker, något som också präglat regissörens familjehistoria. Hon minns själv från barndomen skräcken inför orangeordens hotfulla marscher, och inom denna ännu aktiva orden hyllar somliga fortfarande Cromwell, som för trehundra år sedan beordrade massmord på irländska katoliker. På Nordirland av i dag är det religionsinfekterade inbördeskriget i England på 1600-talet inte i första hand historia utan ett levande minne.

Helt logiskt är utgångspunkten för Miskimmons uppsättning 1973, ett år från den värsta tiden av strider mellan IRA och den engelsk-protestantiska överhögheten på Nordirland. Då utspelar sig upptakten till hennes uppsättning, och det är egentligen bara klädedräkterna som behöver moderniseras litet, allt annat är sig likt från Cromwells tid. **Leslie Travers** scenografi är av det mer diskreta slaget och förhåller sig neutralt till både 1653 och 1973.

1973 års Elvira, som vi ser redan under förspelet, är dotter till en av protestanternas ledare, medan den hon älskar, Arturo, är katolik.

Snabbt glider vi dock tillbaka till 1653, och klädedräkterna blir snabbt trehundra år äldre. Den moderna Elvira, som ju inte tar ton i operans inledning, blir kvar som stum men engagerad iakttagare av skeendet. I sista akten kastas vi fram till 1973 igen, varvid den historiska och den moderna Elvira glider samman. Miskimmons slut är mer pessimistiskt än Bellinis. Puritanerna hinner skära halsen av Arturo, och man får anta att den arma Elvira kommer att förlora förståndet ytterligare en gång efter ridåns fall.

Det här är ett högst relevant och tänkvärt sätt att aktualisera en opera som *Puritanerna*. Miskimmons tolkning får dessutom tyngd genom att hon så påtagligt vet vad hon talar om.

Uppsättningen har gjorts i samarbete med Welsh National Opera, där den hade premiär hösten 2015. I Århus visades den dock endast tre gånger.

Elvira är operans absoluta centralgestalt och en roll enbart för extremt avancerade sopraner. **Henriette Bonde-Hansen** har bland annat i *Lucia di Lammermoor* och *Semiramis* visat att hon har den rätta kapaciteten. En litet seg startsträcka gör mig först orolig, men i den viktiga andra akten är allt under kontroll. Operans hjärtpunkt är den långa vansinnesscenen, där Bonde-Hansen excellerar i subtil messa di voce, underbara långa linjer i pianissimo och andra finesser, allt i känslans tjänst. Det är förföriskt vackert.

Henriette Bonde-Hansen som Elvira

Arturo är givetvis tenor, och Bellini har lagt detta parti svårbemästrat högt och bland annat fogat in ett orimligt högt f. **Leonardo Ferrando**, som var greve Ory på Malmöoperan härom året, gör mer än väl ifrån sig, även om hans höjdtoner knappast kan gälla som vackra. Elviras farbror Giorgio Valton har en rätt stor roll och sjungs mästertligt av **Wojtek Gierlach** med de skönaste belcantiska basso cantante-linjer. Med mäktig men mer grynig klang är **David Kempsters** Riccardo rival och fiende nummer ett till Arturo. I det lilla men markanta partiet som änkedrottningen Henrietta framträder **Matilda Paulsson**.

Tobias Ringborg arbetar hårt för att bibringa Århus Symfoni-orkester den rätta pulsen för Bellinis oändligt böljande melodik. Det går i princip utmärkt, men det hörs att detta inte är vardags-toner för musikerna. ■

BELLINI: PURITANERNA

Premiär 17 augusti 2016.

Dirigent: Tobias Ringborg

Regi: Annilese Miskimmon

Scenografi: Leslie Travers

Ljusdesign: Mark Jonathan

Koreografi: Kally Lloyd-Jones

Solister: Henriette Bonde-Hansen, Leonardo Ferrando, David Kempster, Wojtek Gierlach, Matilda Paulsson.

www.jyske-opera.dk

YOUR NEXT TOUR AB
- DIN BÄSTA RESEKLUBB

VERDIFESTIVALEN I PARMA MED 3 FÖRESTÄLLNINGAR 6–11 OKTOBER 2016

BESÖK I FIOSTADEN CREMONA OCH STUDIUM AV PARMESANOST

Operapubliken i den gamla hertigstaden Parma är erkänt kräsen, och det är roligt att för första gången i Your Next Tours historia kunna presentera denna festival, i Verdis hemtrakter dessutom. På 3 olika teatrar ser vi följande operor av traktens store son: **DON CARLOS**, **GIOVANNA D'ARCO** (Jeanne D'Arc) och **I MASNADIERI** (Rövarna), den sistnämnda skrevs för Jenny Lind. Vi besöker också gemensamt Verdis födelsehem i Le Roncole, Sant' Agata och även fiolstaden Cremona där Stradivarius levde och verkade. Reseledare hovsångerskan **Lena Nordin**.

OPERAMÖTEN I PRAG 23–28 OKTOBER 2016

Prag, "Den gyllene staden", är inte bara en av Europas vackraste städer utan även en av de kulturellt mest högstående. Inte minst vad gäller musiklivet. Staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass och **tre operahus**. Vi besöker alla tre av dessa operahus för att njuta av Mozarts **TROLLFLÖJTEN** på Estate theatre (Mozartteatern), Dvoraks **Rusalka** på Statsoperan och Bizets **CARMEN** på National teatern (Stora operan). Vi bor på femstjärniga Hotel Paris Prague. Vi reser tillsammans med **Tomas Svendén** som reseledare.

MILANO 3–7 NOVEMBER 2016 La Scala

Sensationellt erbjudande att delta vid föreställningen av Mozarts mästerverk **FIGAROS BRÖLLOP** på operahuset **La Scala** och Verdis gripande **REQUIEM** på konserthuset **Auditorium Verdi**. Vi gör även stadsrundtur till fots med vår trevliga svensktalande guide i Milanos centrum. Besök i Santa Maria della Grazie med Leonardo da Vincis berömda målning "**Nattvarden**" ingår och förstås också trevliga måltider tillsammans. Reseledare hovsångerskan **Lena Nordin**.

OPERARESA TILL BERLIN med den omfattande JULMARKNADEN i Berlin och TILLFÄLLE TILL INKÖP I BORDERSHOP MED ETT STORT UTBUD AV "TAX FREE" VAROR 24–29 NOVEMBER 2016

Vi reser med buss till världsmetropolen Berlin. Överallt möts gammalt och nytt i staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass och tre operahus.

Vi får vara med om Meyebears **HUGGENOTTERNA** på Deutsche Oper och Mozarts sagoopera **TROLLFLÖJTEN** på Staatsoper/Schillertheater.

I Berlin gör vi en stadsrundtur tillsammans med svensktalande guide där vi kommer att få se alla de omtalade monumentala byggnaderna. I Danmark bor vi på Hotell Niels Juel i Köge, i Berlin bor vi på **Grand Westin Berlin** hotell***** beläget i hörnet Unter den Linden/Friederichstrasse. Naturligtvis äter vi god mat och dricker goda viner under resan. Resevärd **Tomas Svendén**.

OPERA, KONSERT OCH JULMYS I DEN EVIGA STADEN ROM 8–12 DECEMBER 2016

RIGOLETTO OCH MAHLERS 2:A SYMFONI

Passa på att njuta av avslappnad julstämning i Rom och dessutom stora musikaliska upplevelser på Rom-operan och det nya konserthuset Auditorium. Vi ser Verdis opera Rigoletto med den synnerligen skönsjungande barytonen Luca Salsi och hör Mahlers 2 symfoni under ledning av stjärndirigenten Daniel Harding. Tillsammans med hovsångerskan Lena Nordin äter vi goda måltider på hennes favoritrestauranger. Vi bor utmärkt på 4-stjärniga Starhotel Metropol bara något kvarter från Romoperan.

UPPLEV JONAS KAUFMANN OCH KARITA MATTILA I VÅRLIGA MÜNCHEN 31 MARS–3 APRIL 2017

Vi reser till Bayerns huvudstad München med sitt fantastiska operahus där vi ser Richard Strauss' klassiska opera **Ariadne på Naxos** och Umberto Giordanos spännande **Andrea Chenier** med sitt tema från franska revolutionen. I respektive titelroller hör vi den världsberömda finska sopranen **Karita Mattila** som Ariadne och den tillika världsberömda tenoren **Jonas Kaufmann** som revolutionshjälten Andrea Chenier. I München njuter man av stadslivet, välbryggd bayersk öl och Altes Rathaus, Residenz, Englischer Garten samt många fantastiska museer.

NEW YORK METROPOLITANOPERAN 12–19 APRIL 2017

PÅSK RESA TRE STJÄRNSPÄCKADE FÖRESTÄLLNINGAR

LA TRAVIATA Giuseppe Verdis klassiska opera efter Alexandre Dumas roman **Kameliadamen** med **PLACIDO DOMINGO**

Verdis **AIDA** med **KRASSIMIRA STOYANOVA** i titelrollen och Richard Strauss verk **ROSENKAVALJEREN** i nyuppsättning med **RENÉE FLEEMING** och

ELINA GARANCA i huvudrollerna. Varje årstid har sin charm i New York. Följ med till "The Big Apple" under Påskveckan och upplev fantastiska operaföreställningar, otroliga enastående konstmuseer, shopping och underbara måltider! New York är staden som har allt, inte minst ett av världens främsta operahus "**The MET**". Besök på Museum of Modern Art (MoMA) och utflykt till Brooklyn med bl.a. det berömda Brooklyn Museum ingår också i programmet. Resevärd Tomas Svendén.

FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

Nadja Mchantaf som Cendrillon

Cendrillon

KOMISCHE OPER, BERLIN • RECENSENT: YEHYA ALAZEM • FOTO: MONIKA RITTERSHAUS

Jules Massenets *Cendrillon* (det franska namnet för Askungen) hade sin urpremiär 1899 på Opéra-Comique i Paris. Trots succé vid premiären har den aldrig nått samma framgång som andra Massenetoperor, som t.ex. *Werther*, *Thaïs* och *Manon* eller som den kanske mest kända och spelade Askunge-baserade operan, nämligen Rossinis *La Cenerentola*. Nyligen sattes operan upp för första gången i Berlin, och den uppgiften fick den italienske regissören **Damiano Michieletto** på Komische Oper.

Det finns väl knappast någon över sju år som inte kan historien om Askungen utan och innan. Att sätta upp en opera-, teater- eller dansföreställning baserad på detta tema borde vara rätt enkelt kan man tycka, men risken att den kommer att kännas idélös och uttjatad är stor. Michielettos uppsättning är likväl både enkel och nyskapande.

Handlingen är framflyttad till vår tid, familjedramat är nästan helt borttaget och ersatt med en balettakademi. Lucette som även kallas Cendrillon, är den bästa balettdansösen, men hon hade i samband med en föreställning skadat knät och ligger därför med stödskena i sjuksängen. Madame de la Haltière är danslärare, och hennes döttrar Noémie och Dorothée är dansare, men inte alls av samma kaliber som Cendrillon.

Prins Charmant, som är akademiägaren Pandolfes son, ska få välja ut en brud från balettakademin. En bal arrangeras och dansarna försöker imponera på prinsen genom att dansa själva eller pardans med honom, men ingen övertygar.

Cendrillon ligger kvar i sängen. Det gör henne så ont att se alla andra dansa att hon försöker ta sitt liv. Men plötsligt dyker fen och hennes vänner upp och trollar bort knäskadan. Fast den skulle inte läkas för gott utan bara under en viss tid. Cendrillon skyndar sig

till balen och där träffar hon den charmige prinsen. De blir genast förälskade, men plötsligt är tiden förbi och feerna kommer och plockar upp Cendrillon och för henne till sjuksängen. Hon glömmer dock sina täspetsskor, och det är via dem som prinsen hittar henne senare.

Paolo Fantins scenografi är väldigt avskalad. Allt utspelar sig i en balettsal med en spegelvägg. I duettscenen mellan Cendrillon och prinsen tillkommer målningar runtom på scenen. Med hjälp av ljuseffekter formas de till ett sagoland.

Nadja Mchantaf och **Karolina Gumos** gjorde mycket övertygande insatser som Cendrillon och prins Charmant. De passade dessutom väldigt bra ihop. **Agnes Zwiwerko** gör en dominant Madame de la Haltière med sin breda mezzosopran. **Werner van Mechelen** gör en något förtvivlad men välsjungande Pandolfe. **Mari Eriksmoen** är en enastående fe med sin vackra sopran och härliga teknik. Dirigenten **Henrik Nánási** ger musiken en lustfylld men samtidigt seriös tolkning och håller ner orkesterklängen så att sångarna kan få blomma ut. :||

MASSENET: CENDRILLON

Premiär 12 juni, besökt föreställning 19 juni 2016.

Dirigent: Henrik Nánási

Regi: Damiano Michieletto

Scenografi: Paolo Fantin

Kostym: Klaus Bruns

Ljus: Alessandro Carletti

Koreografi: Sabine Franz

Solister: Nadja Mchantaf, Agnes Zwiwerko, Karolina Gumos, Mari Eriksmoen, Mirka Wagner, Zoe Kissa, Werner van Mechelen.

www.komische-oper-berlin.de

Daphne

HAMBURGISCHE STAATSOPER • RECENSENT: YEHYA ALAZEM • FOTO: BRINKHOFF/MÖGENBURG

Richard Strauss *Daphne* är en av många operor som handlar om nymfen Dafne i den grekiska mytologin, varav en är den första operan som någonsin har skrivits, Peris *La Dafne* från 1597. Strauss bukoliska tragedi *Daphne* fick sin urpremiär 1938 i Dresden, med Karl Böhm på pulten, Margarete Teschemacher i titelrollen och den svenske dramatiska tenoren Torsten Ralf som Apollo.

Christof Loys nyuppsättning av *Daphne* hade sin premiär på Theater Basel i februari 2015 och sätts nu upp i Hamburg. Handlingen är flyttad till Bayern under 1930-talet, till tiden då Strauss skrev operan.

Loys fokus ligger på det mansdominerade samhället. Kvinnoförtrycket, mansgrisheten och den överdrivna kåtheten har tagit över. Kvinnor är inget annat än betjänter för männens sexuella och diverse andra behov. **Annette Kurz'** scenografi är enkel. En trävägg med inhuggna ungdomstexter och ritningar, bakom väggen en "Biergarten" som vi inte ser, och framför väggen finns bara en säng och några krukväxter. Mot slutet lyfts träväggen upp och scenen blir ett stort svart rum med några strålkastare som bländar publiken när de tänds.

Inne i Biergarten festar männen och betjänas av kvinnorna, som är klädda i servitriskläder. Daphne går ut äcklad av allt där inne

och hennes förtvivlan har nått sitt maximum. Hennes manipulativa föräldrar Gaea och Peneios gör inte heller livet lättare för henne. Apollo är den mest dominerande av männen, och han ska få allt precis som han vill, medan hans rival Leukippos inser tragedin som pågår och försöker i stället närma sig Daphne.

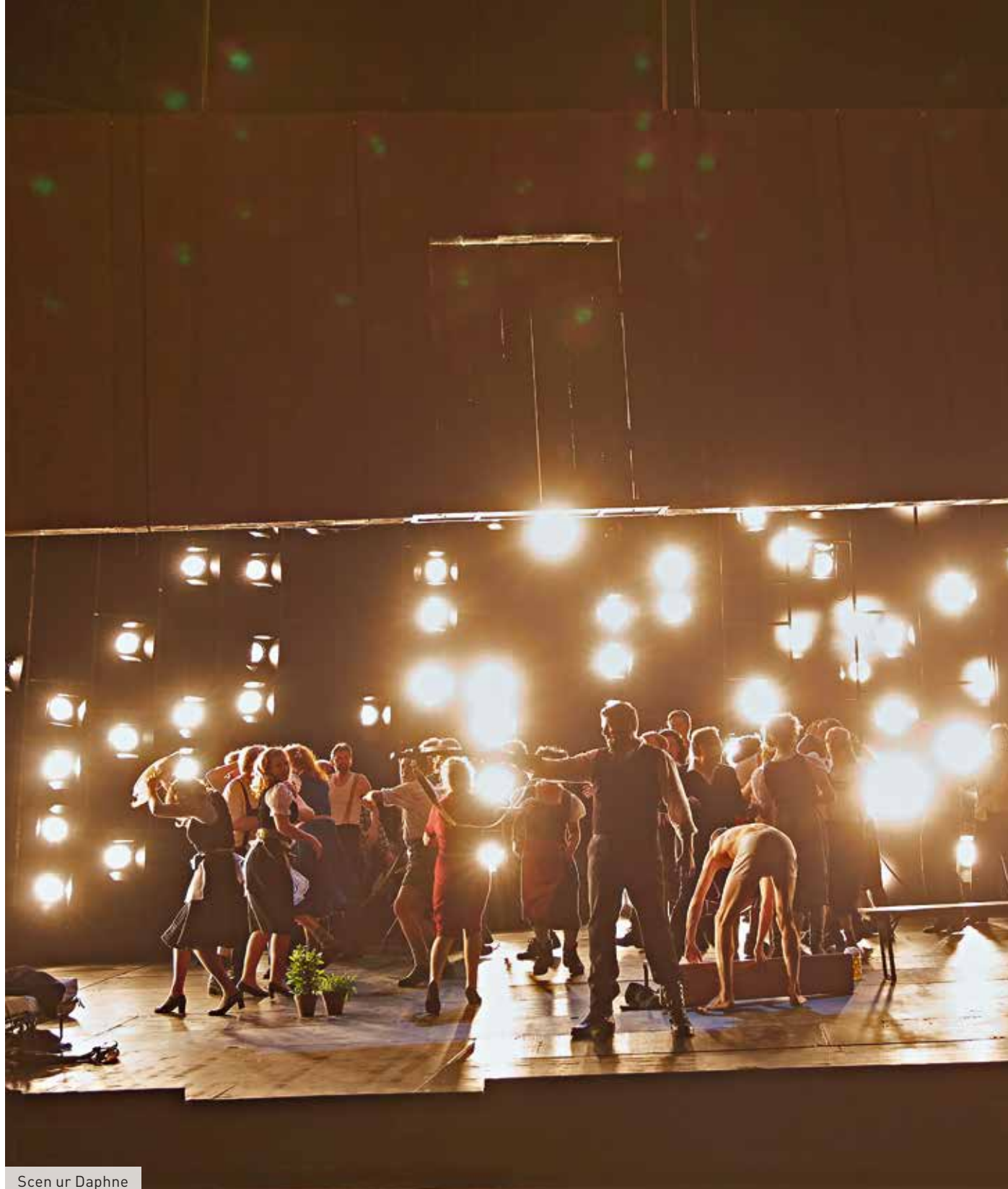
Ceremonin blir en kalabalik med halvnakna män som hoppar runt som vilda hundar och som försöker förgripa sig på Daphne, som bytt klädsel till klänning. Plötsligt dyker Leukippos upp klädd i samma klänning som Daphne, symboliserande en protest mot det hypermanliga samhället och naturligtvis ett sätt att flörta med Daphne. Apollo är egentligen inte intresserad av Daphne, han vill bara få sin vilja igenom och hämnas på Leukippos. I slutet förför Apollo Daphne med en kyss, ger henne en kniv och greppar sedan hennes hand och hugger Leukippos i bröstet. Daphne känner en enorm skuld för mordet och arresteras senare av polisen.

Loys uppsättning övertygar. Idén är tydlig och personregin genomtänkt. **Michael Boder** gör en lika övertygande tolkning av partituret, kammarmusikaliskt och detaljrikt, särskilt när det gäller träblåsarna. Samspelet mellan orkestern och sångarna är superb.

Eric Cutler gör en stark och bestämd Apollo, vilket tyvärr **Peter Lodahl** som Leukippos inte riktigt kan matcha vare sig sceniskt

Agneta Eichenholz och Eric Cutler

Scen ur Daphne

eller vokalt. **Wilhelm Schwinghammer** gör en fin insats som Peneios med sin lyriska bas och den 74-åriga **Hanna Schwarz** står för en otroligt fin prestation som Daphnes mor. Fylligheten och styrkan i rösten samt den starka karaktären gör henne till en idealisk Gaea.

Men det största utropstecknet är **Agneta Eichenholz**, som även sjöng titelrollen vid den konsertanta Sverigepremiären på *Daphne* i Göteborg i augusti 2014. Hennes silvriga sopran glittrar genom hela rollen och går igenom orkestern även i pianolägen. Rollens tekniska utmaningar, särskilt de höga partierna, bemästrar hon på ett övertygande sätt. 🎭

STRAUSS: DAPHNE

Premiär 5 juni, besökt föreställning 11 juni 2016.

Dirigent: Michael Boder

Regi: Christof Loy

Scenografi: Annette Kurz

Kostym: Ursula Renzenbrink

Ljus: Roland Edrich

Solister: Agneta Eichenholz, Eric Cutler, Peter Lodahl, Wilhelm Schwinghammer, Hanna Schwarz.

Spelas 1, 4, 7 och 15 mars 2017. www.hamburgische-staatsoper.de

OPERA PRISET 2016

Vem blir årets Operapristagare?

På sidan 7 kan du läsa nomineringarna till Operapriset 2016.

Rösta med talongen nedan och du har chansen att vinna en aktuell opera-cd.

Vi måste ha din röst senast den 25 oktober.

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Kjell och Märta Beijers Stiftelse

Foto: Marie Bläckér

ROBERT GLEADOW basbaryton

Foto: Marie Bläckér

JOHN LUNDGREN baryton

Foto: Marie Bläckér

ANNOUICE LÖGDLUND sopran

DAVID RADOK regissör

ÅRETS OPERAPRISKANDIDATER!

ROBERT GLEADOW,
basbaryton

JOHN LUNDGREN,
baryton

ANNOUICE LÖGDLUND,
sopran

DAVID RADOK,
regissör

Frankeras ej
OPERA
betalar portot

JAG RÖSTAR PÅ: _____

NAMN: _____

ADRESS: _____

Tidskriften OPERA
Svarspost
Kundnummer 20506790
110 23 Stockholm

Erbjudande till nya prenumeranter!

OPERA startade 1978 och är Nordens enda specialtidning för opera. Tidskriften utkommer med fem nummer per år och speglar såväl nutid som historia, bredd och fördjupning.

Beställ i dag på talongen nedan och du blir prenumerant från och med nr 5/16. OBS! Gäller endast nya prenumeranter.

PRENUMERERA PÅ OPERA!

3 nr för 149:-   5 nr för 475:-   10 nr för 860:-

Ja! Jag vill prenumerera på Tidskriften OPERA.

3 nr för 149:-   5 nr för 475:-   10 nr för 860:-

NAMN: _____

ADRESS: _____

_____

_____

Berätta gärna hur du fick detta nummer av OPERA:

_____

Frankeras ej
OPERA
betalar portot

Tidskriften OPERA
Svarspost
Kundnummer 20506790
110 23 Stockholm

Kampanjkod: 2801061

† Den karismatiska italienska sopranen **Daniela Dessì** har avlidit 59 år gammal i sviterna av en cancersjukdom. Hon var en av sin generations främsta sopraner inom det italienska facket. Dessì utbildade sig vid musikkonservatoriet i Parma och vid Accademia Chigiana i Siena. Hon vann första pris i RAI:s internationella sångtävling 1980, vilket ledde till att hon debuterade samma år i Pergolesis *La serva padrona* i Savona.

Sedan följde en karriär på all världens största operascener, där hon ofta kom att sjunga med dirigenter som Riccardo Muti, Claudio Abbado, Riccardo Chailly, Giuseppe Sinopoli, Nikolaus Harnoncourt, Zubin Mehta och James Levine såväl på scen som i skivstudion.

Hennes rollista var imponerande. I Verdifacket sjöng hon Elvira i *Ernani*, titelrollen i *Luisa Miller*, Gilda i *Rigoletto*, Leonora i *Trubaduren*, Violetta i *La Traviata*, Elena i *Den sicilianska aftonsången*, Amelia i både *Simon Boccanegra* och *Maskeradbalen*, Leonora i *Ödets makt*, Elisabeth i *Don Carlos*, titelrollen i *Aida*, Desdemona i *Otello* och Alice Ford i *Falstaff*. Titelrollerna i Puccini-operor: *Manon Lescaut*, *La Bohème*, *Madame Butterfly*, *Turandot*, *Syster Angelica* och *Giorgetta i Manteln*.

I Florens nyligen fick hon bissera arian "Vissi d'arte" i en föreställning av *Tosca*, något som inte hänt där sedan Renata Tebaldis dagar för 52 år sedan!

Andra veristiska roller som hon gestaltade var titelrollerna i Mascagnis *Iris*, Giordanos *Fedora* och Maddalena i *Andrea Chénier* och Zandonais *Francesca da Rimini*. Vidare kan nämnas Bellinis *Norma*, Donizettis *Maria Stuarda*, *Lucrezia Borgia* och Paolina i *Poliuto* samt Ponchiellis *La Gioconda*. Bland hennes Mozartroller återfanns grevinnan i *Figaros bröllop* och Fiordiligi i *Così fan tutte*. Dessìs skivinspelningar var otaliga, här kan

bara nämnas några: *La Traviata*, *Manon Lescaut*, *Madame Butterfly*, *Tosca*, *Aida* och *Adriana Lecouvreur*. ❏

DANIELA DESSÌ
1957–2016

† Tenoren **Åke Ljungholm** har avlidit nyss fyllda 80 år. Han var anställd vid Malmö Stadsteater 1976–89, där han gjorde många uppmärksammade roller som t.ex. Albert Gregor i *Fallet Makropulos*, Don José i *Carmen* och Cavaradossi i *Tosca*. Han imponerade stort som Faust i Arrigo Boitos opera *Mefistofeles* vid ett konsertant framförande 1981 med Malmö Symfoniorkester under Gunnar Staerns ledning. Karriären inleddes med Tamino i en nyuppsättning av *Trollflöjten* på Stora Teatern i Göteborg 1965. Det ledde till engagemang på tyska operascener i Flensburg och Darmstadt. Han har även gästspelat vid ett antal internationella scener, främst med titelrollen i *Tannhäuser* – ett parti han med stor framgång sjöng 60 gånger i sju olika uppsättningar. Första gången var på Malmö Stadsteater 1981, vilket ledde till att han medverkade i Göran Järvefelts nyuppsättning på Stockholmsoperan 1983. Ljungholm hade även gjort en musikalisk instudering av Tristans parti, men tyvärr fick han inte sjunga partiet på scen eftersom en planerad *Tristan*-uppsättning på Stockholmsoperan aldrig blev förverkligad. Ljungholm hade en dramatisk barytonalt färgad hjältetenor. :||

Foto: Enar Merkel Rydberg

ÅKE LJUNGHOLM
1936–2016

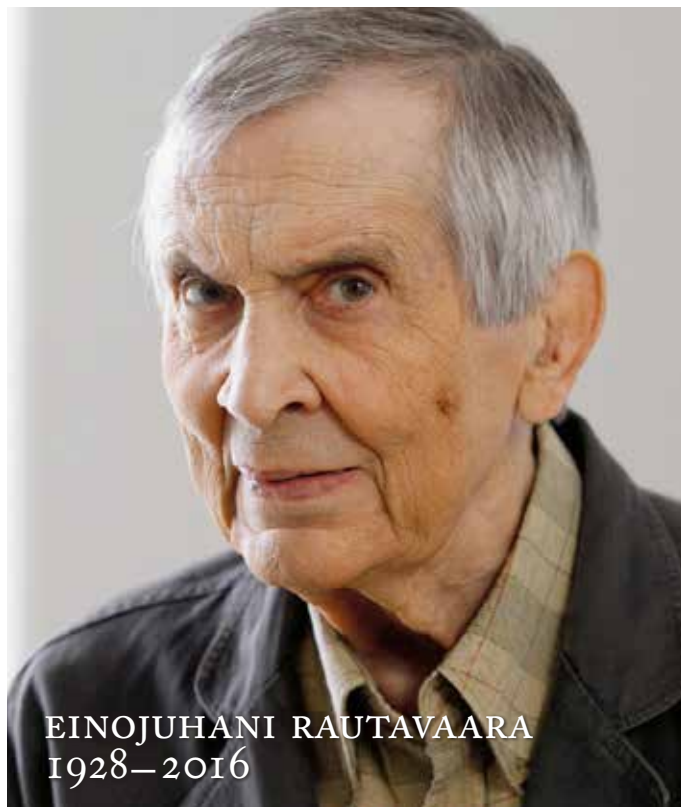

GUNNAR LUNDBERG
1926–2016

Foto: Enar Merkel Rydberg

† Barytonen **Gunnar Lundberg** har avlidit nyss fyllda 90 år. Han utbildade sig vid Kungliga Musikhögskolans operaklass i Stockholm 1958–60. Bland hans sånglärare kan nämnas Martin Öhman, Ragnar Hultén och Max Lorenz. Lundberg hade först utbildat sig till meteorolog vid flygstaben och SMHI. Han var anställd vid Kungliga Operan 1960–83. Debut 1959 på Drottningholms Slottsteater som Riccardo i Alessandro Scarlattis opera *Il trionfo dell'onore*. På barockteatern på Lovön kom han att användas flitigt, inte minst som greve Almaviva i Paisiellos *Barberaren i Sevilla*. Debuten på Kungliga Operans stora scen skedde 1960 som Pinkerton i *Madame Butterfly*.

Gunnar Lundbergs genombrott kom som Astolf i Hildings Rosenbergs opera *Lycksalighetens ö* 1962. Mest betydelsefull var Lundberg under just 1960-talet som en sceniskt allt säkrare aktör av ett antal mindre roller i en bred repertoar, men han gjorde även Eisenstein i *Läderlappen*. Han gästspelade på Den Jyske Opera i Århus som Otello i Verdis opera och i Oslo sjöng han Paris i Offenbach-operetten *Sköna Helena*. I Stockholm kreerade han roller vid urpremiärerna på Blomdahls *Herr von Hancken* och Rosenbergs *Hus med dubbel ingång*. Från våren 1973 övergick Lundberg från tenor- till barytonfacket, först med en mycket profilerad Moralès i Jean-Pierre Ponnelles nyuppsättning av *Carmen*. Bland hans barytonroller kan nämnas Germont i *La Traviata*, Dr. Falke i *Läderlappen* och Donner i *Rhenguldet*. Gunnar Lundberg var också vice ordförande i Stiftelsen Kungliga Teaterns Solister 1984–2003. :||

EINOJUHANI RAUTAVAARA
1928–2016

† Den finländske kompositören **Einojuhani Rautavaara** har avlidit 87 år gammal. Han var en av Finlands främsta tonsättare. Han skrev åtta symfonier, en mängd konserter, kammarmusik och inte minst ett antal omtalade operor. Bland dessa operor kan nämnas *Thomas* (1985), *Vincent* (1987), *Aleksis Kivi* (1997) och *Rasputin* (2003). Han bidrog till och svarade tillsammans med sin framgångsrike kollega Aulis Sallinen för det s.k. finska operaundret. Med *Aleksis Kivi* fortsatte Rautavaara sina framgångar, här efter eget libretto. Operan skildrar Aleksis Kivis (Alexis Stenvall) kamp för det finska språket. Här kombinerade tonsättaren tolvtonsteknik på tonal grund genom att konstruera hela serier av tonarter som följde på varandra. Internationellt omtalad blev hans opera *Rasputin*, uruppförd på Finlands Nationalopera i Helsingfors. Titelrollen skrevs för basen Matti Salminen – en Mefistolik roll.

Rautavaara utexaminerades från Sibelius-Akademien, där han studerat för bl.a. Aarre Merikanto, 1957. Han studerade även i USA för Aaron Copland och Roger Sessions. Han var lektor vid Sibelius-Akademien 1966–76 och professor i komposition 1976–90. Rautavaara var också ledamot av Kungliga Musikaliska Akademien i Stockholm. :||

† Förrre chefen för Nationaloperan i Helsingfors och Göteborgsoperan **Juhani Raiskinen** har avlidit 78 år gammal. Han var utbildad pianist och dirigent. Raiskinen inledde sin karriär som ljudtekniker på Yle, men flyttade snabbt över till opera- och konsertscenerna. Han var bl.a. dirigent för Tammerfors stadsorkester. Det är dock som operachef som han är mest ihågkommen. Redan 1974 utsågs han till chef för operahuset vid Bulevarden, den gamla ryska garnisonsteatern. Där ledde han verksamheten med stor framgång under tio år. Han är en av personerna bakom den stora finländska operaboomen med urpremiärer på verk som Joonas Kokkonens *De sista frestelserna* och Aulis Sallinens *Det röda strecket*. Med båda dessa operor gästspelade Finlands Nationalopera på Metropolitanoperan i New York. Efter sina tio år i Helsingfors ledde han sedan teatern i Tammerfors. Åren 1994–96 var han operachef för Göteborgsoperan. 1997 återvände Raiskinen till Nationaloperan, nu i det nybyggda operahuset vid Tölövikén. Detta chefsuppdrag skötte han fram till 2001, då han motiverade sin avgång med att han tagit chefsjobbet eftersom det var ett nödrop från personalens sida i en prekär situation för teatern. :||

Foto: Heikki Tuuli

JUHANI RAISKINEN
1937–2016

PHYLLIS CURTIN
1921–2016

† Den amerikanska sopranen **Phyllis Curtin** har avlidit i en ålder av nästan 95 år. Åren 1946–53 tillhörde hon New England Opera Company och gjorde 1954 en framgångsrik debut som Salome i Richard Strauss opera på New York City Opera, där hon sjöng ett 50-tal roller, ofta i nyskrivna amerikanska operor som titelrollen i Carlisle Floyds *Susannah* 1956 och i hans *Wuthering Heights* i Santa Fe 1958. Curtin medverkade också vid de amerikanska premiärerna på Waltons *Björnen*, Poulencs *Brösten på Thérèse*, Brittens *Peter Grimes*, *Albert Herring* och *The Rape of Lucretia* samt Gottfried von Einems *Processen*.

Curtin gjorde sin europeiska debut under världsutställningen i Bryssel 1958 med Floyds *Susannah*. Året därpå blev det debut på Teatro Colón i Buenos Aires. Säsongen 1960–61 sjöng hon Cio-Cio-San i *Madame Butterfly*, Salome, Violetta i *La Traviata* och Fiordiligi i *Così fan tutte* på Wiener Staatsoper. Den senare rollen debuterade hon med på Metropolitan i New York 1961. Här kom hon att sjunga regelbundet fram till 1973 i roller som Alice Ford i *Falstaff*, grevinnan i *Figaros bröllop*, Donna Anna i *Don Giovanni*, Eva i *Mästersångarna i Nürnberg*, Rosalinda i *Läderlappen* för att ta avsked med titelrollen i *Tosca*. ❧ Sören Tranberg

ÖSTGÖTA
TEATERN

EN MUSIKALKOMEDI MED DRAG!

**LA CAGE
AUX FOLLES**

Musik och sångtexter **JERRY HERMAN** Skrivna av **HARVEY FIERSTEIN**
Baserad på pjäsen *La Cage aux Folles* av **JEAN POIRET**

Norrköping 1 okt - 10 dec 2016 / Linköping 13 jan - 25 mar 2017 / ostgotateatern.se/lacage / 020 - 51 51 20

AN ICO AND JULIUS AB PRESENTATION

THE WORLD'S MOST BELOVED TENOR

ANDREA BOCELLI

STOCKHOLM CONCERT ORCHESTRA
Helene Stureborgs Kammarkör och
Stockholms Musikgymnasiums Kammarkör

CINEMA WORLD TOUR

LÖRDAG 25 FEBRUARI 2017
STOCKHOLM ERICSSON GLOBE

WWW.GLOBEARENAS.SE • WWW.AXS.COM • 0771-31 00 00

Julius Production presenterar

St. Petersburg Festival Ballet

Nötknäpparen/Svansjön

NÖTKNÄPPAREN

MALMÖ LIVE SÖNDAG 27 NOVEMBER KL 20.00

GÖTEBORGS KONSERTHUS MÅNDAG 28 NOVEMBER KL 19.30

HALMSTADS TEATER TISDAG 29 NOVEMBER KL 19.30

UPPSALA KONSERT & KONGRESS LÖRDAG 3 DECEMBER KL 14.30

SVANSJÖN

VÄXJÖ KONSERTHUS TORSDAG 1 DECEMBER KL 19.30

VÄSTERÅS KONSERTHUS FREDAG 2 DECEMBER KL 19.00

Biljetter: www.juliusbiljettservice.se, 0775 700 400
samt sedvanliga biljettkontor för respektive lokal

Julius Production & PH International Music and Great Entertainment presents

Nyårskonserten 2017

Repertoar ur den världsberömda TV-konserten från Wien.
Framförd av stor orkester och sångsolister i världsklass.

SCHÖNBRUNN SLOTTSFILHARMONIKER

7 jan MALMÖ LIVE

10 jan VÄXJÖ KONSERTHUS

11 jan JÖNKÖPINGS KONSERTHUS

17 jan STOCKHOLMS KONSERTHUS

18 jan VÄSTERÅS KONSERTHUS

19 jan LINKÖPING CRUSELLHALLEN

21 jan HELSINGBORGS KONSERTHUS

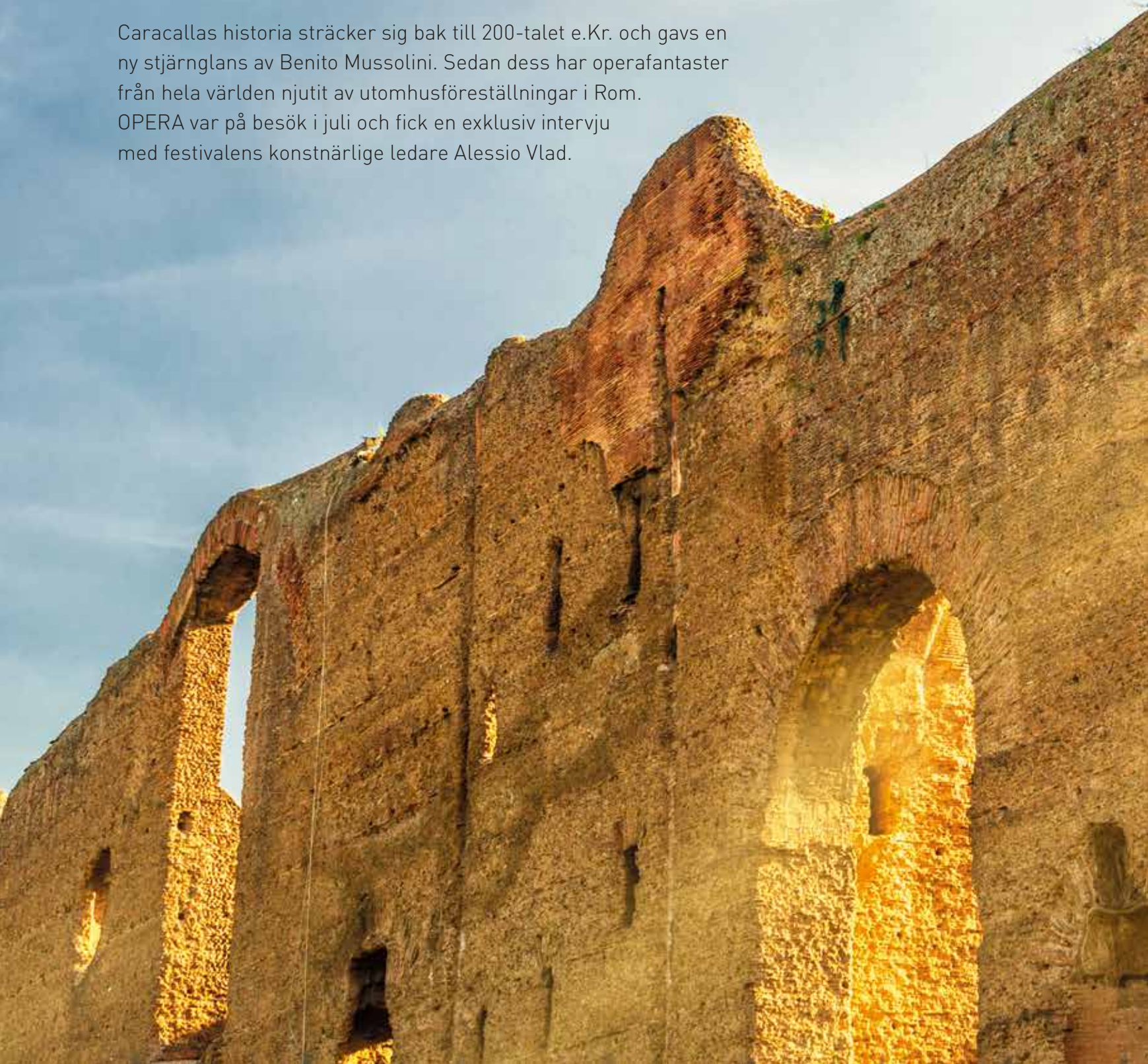
22 jan GÖTEBORGS KONSERTHUS

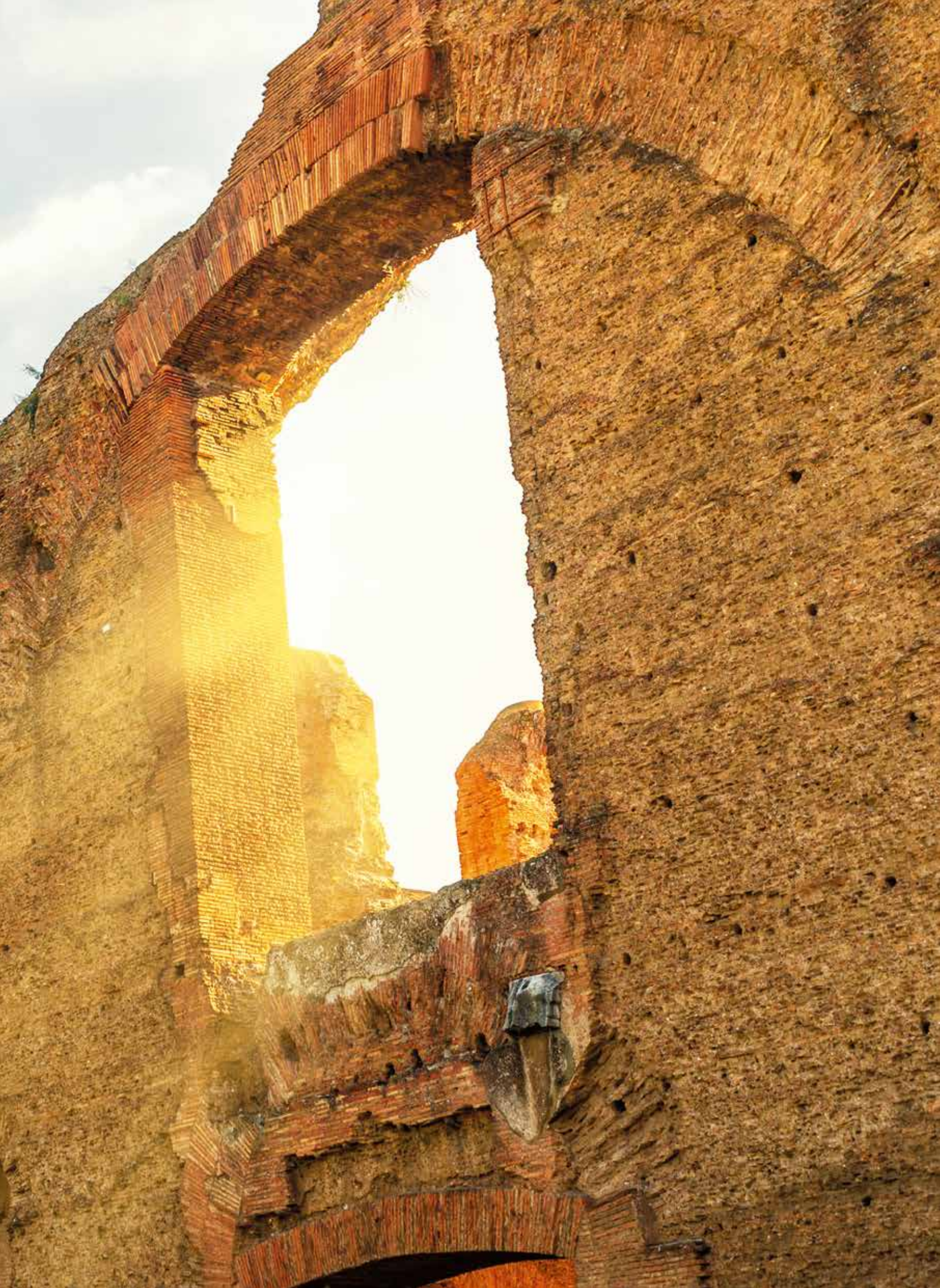
Biljetter: www.juliusbiljettservice.se, personlig service: 0775 700 400 samt sedvanliga biljettkontor i respektive lokal/stad
Info: www.nyarskonserten.se

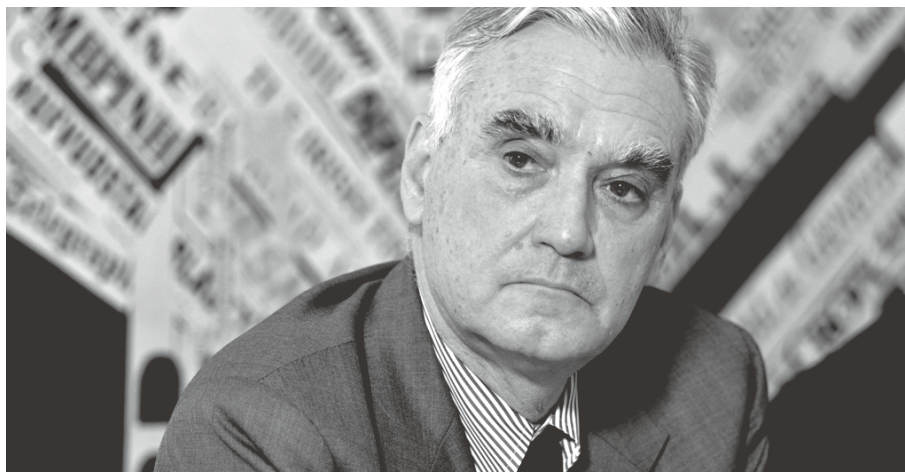
SOMMAROPERA I ROMERSKA BAD

SKRIBENT: LOUISE FAUELLE

Caracallas historia sträcker sig bak till 200-talet e.Kr. och gavs en ny stjärnglans av Benito Mussolini. Sedan dess har operafantaster från hela världen njutit av utomhusföreställningar i Rom. OPERA var på besök i juli och fick en exklusiv intervju med festivalens konstnärlige ledare Alessio Vlad.

Alessio Vlad

Sorlet från den upklädda publiken blandas med syrsornas intensiva spelande. Klockan är nio och det rosaskimrande ljuset som lägger sig över de arkitektoniska stenlämningarna tillkännager nattens ankomst. Det är 30 grader och åskvarmt i luften. Plötsligt slocknar strålkastarna över publikhavet och sorlet ersätts av de första tonerna i Verdis *Nabucco*. Operan – dirigerad av John Fiore – sköljer över åskådarläktaren och scenen fylls av hebréerna som sjunger ut sin bön till Jehova i hopp om att han ska rädda dem ur fångenskapen i Babylon.

Platsen är Rom i slutet på juli. Traditionen flyttar operahuset i Italiens huvudstad, Teatro dell'Opera di Roma, sina föreställningar från inomhusscenen Teatro Costanzi till den antika badanläggningen Terme di Caracalla under årets varmaste månader. Sommarfestivalen – som i år utöver *Nabucco* även gav Rossinis *Barberaren i Sevilla* och Puccinis *Madame Butterfly* vid sidan av baletter och konserter med Lang Lang och Neil Young – lockar besökare från såväl Italien som övriga världen.

Caracalla ligger strax söder om Colosseum och är en minst sagt unik plats för utomhusföreställningar. Trots det nära avståndet till floden Tibern och turistströmmarna är lämningarna efter de gamla romerska baden som en avskärmad oas. Pinjeträden med sina långa stammar och breda, gröna kronor sträcker sig över de samtidigt grovhuggna och raffinerade stenbumlingarna och tar publiken tillbaka i historien. Hade det inte varit för en och annan avlägsen polissiren eller det dova mullret från ett flygplan hade tidsresan nästan kunnat vara verklig.

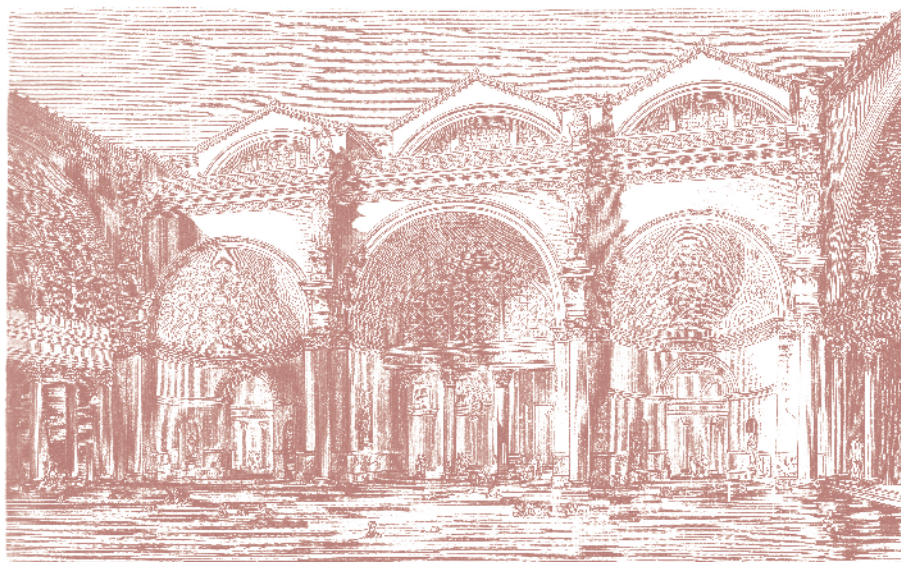

– Det speciella med att se opera i Caracalla är platsen – den är så vacker. Även om du missar en del rent akustiskt så kompenseras det av att du sitter ute och känner in den här otroliga atmosfären, säger Alessio Vlad, konstnärlig ledare på Teatro dell'Opera di Roma, när vi hörs ett par dagar efter *Nabucco*.

Han var själv en av åskådarna i publiken. Sedan han började sitt jobb 2010 har han försökt se alla operaföreställningar. Att sätta upp opera på en plats som Caracalla innebär ytterligare utmaningar än de som normalt sett finns i ett anpassat operahus, menar han.

– Artisterna håller till i ett stort tält bakom scenen, bland ruinerna, och allt är noggrant reglerat eftersom det är en arkeologisk plats. Det är också viktigt att artisterna har erfarenhet av att sjunga på en utomhusscen. Att lyssna på sina medspelare under bar himmel är annorlunda mot inomhus – det är svårt, säger Alessio Vlad.

Caracallas termer öppnade år 216 e.Kr. på uppdrag av den dåvarande romerske kejsaren Marcus Aurelius Antonino Bassiano, även kallad Caracalla. Anläggningen, som var gratis och öppen för allmänheten, innehöll bland annat kallbad och varmrums, vilka hettades upp genom ett underjordiskt system. Baden var i bruk till år 537 och det skulle dröja 1400 år innan platsen kom att inrymma operaföreställningar. Italiens dåvarande diktator, Il Duce, Benito Mussolini satt på första parkett när Caracalla hade sin första operapremiär den 1 augusti 1937. För honom – som ville upprätta en fortsättning på det romerska riket – kunde de gamla baden inte vara en mer idealisk scen för den italienska operakonsten. Under premiärkvällen höll Oliviero de Fabritiis i dirigentpinnen och på scenen sågs bl.a. Toti Dal Monte och Beniamino Gigli i Donizettis *Lucia di Lammermoor*.

TERME DI CARACALLA

Adress: Viale delle Terme di Caracalla, Rom

Invigning: 216 e.Kr.

Dåvarande funktion: Kall- och varmbadhus för Roms invånare

Nuvarande funktion: Turistattraktion och under sommarhalvåret opera- och konsertscen.

TEATRO DELL'OPERA DI ROMA – TEATRO COSTANZI

Adress: Piazza Beniamino Gigli, 7, Rom

Invigning: 27 november 1880

Arkitekt: Achille Sfondrini

Operachef: Carlo Fuortes

Konstnärlig ledare: Alessio Vlad

Sommarscen (juni–augusti): Caracalla

Den följdes av två föreställningar av *Tosca* och snart var den nya sommarfestivalens succé ett faktum. Sedan dess är det *Aida* som har varit den mest spelade operan i Caracalla, vars säsong normalt avslutas i början på augusti. Därefter flyttar föreställningarna åter in i Teatro Costanzi – Teatro dell'Opera di Romas huvudscen.

– Teatro dell'Opera di Roma har i uppgift att följa Italiens tradition av opera. Men vi visar inte bara klassiska uppsättningar. *Nabucco* är till exempel inte en särskilt traditionell produktion, men den ligger inom traditionen för det italienska sättet att göra opera på, säger Alessio Vlad.

Han har tidigare varit musikalisk chef för Festival dei due Mondi i Spoleto och konstnärlig ledare för Teatro di San Carlo i Neapel – ett av landets äldsta operahus. När han för sex år sedan fick erbjudandet att komma till Rom kunde han inte tacka nej. För honom är det landets viktigaste operahus.

– Oavsett om du är chef på ett litet eller stort operahus är arbetet detsamma. Du måste alltid ha en tydlig idé om vad du vill göra, hur du kan förnya det gamla, och sedan följer repetitioner och arbetet med ord och musik. Mitt mål på Teatro dell'Opera di Roma är att fortsätta ha en god relation till publiken och att kämpa för att behålla den nivån på produktionerna som vi har i dag.

Scen ur Nabucco

Luca Salsi och Csilla Boross i Nabucco

Tillbaka till julikvällen när *Nabucco* spelas på Caracallas scen. Halvvägs in i första akten släpper molnen på den mörka himlen plötsligt ifrån sig ett par svala droppar. Kvinnorna och männen i publiken skruvar på sig i sina säten och söker ljudlöst med fingrarna efter en tröja eller sjal att skydda sig med. Men regnet kommer aldrig. Dropparna slutar falla och *Nabucco* – med Luca Salsi i titelrollen och Csilla Boross som Abigaille – spelas vidare.

Men, frågar jag Alessio Vlad, vad händer om det börjar regna?

– Då går man och äter en pizza, säger han och skrattar. Under sommaren är vädret i Italien vanligtvis bra och hittills i år har vi inte behövt ställa in på grund av regn. Visst har det hänt tidigare att folk har blivit besvikna, men vädret kan man inte göra något åt.

VID DÅLIGT VÄDER

Om dåligt väder förhindrar framförandet i Caracalla att starta i tid, eller innebär ett uppehåll mitt i, har man rätt att skjuta upp föreställningen i upp till 100 minuter innan en eventuell inhibering annonseras. Om föreställningen skjuts upp efter den första akten har man inte rätt att få pengarna tillbaka. ❗

Caracallas ruiner, sidan 78. Foto: Viacheslav Lopatin/Shutterstock.

Porträttbilder Alessio Vlad.

Föreställningsbilder Nabucco. Foto: Yasuko Kageyama.

REPERTOAR HÖSTEN 2016

Dido och Aeneas av Henry Purcell:
14–18 september.

Maskeradbalen av Giuseppe Verdi:
16–30 oktober (i samarbete med Malmö Opera).

Tristan och Isolde av Richard Wagner:
27 november–11 december.

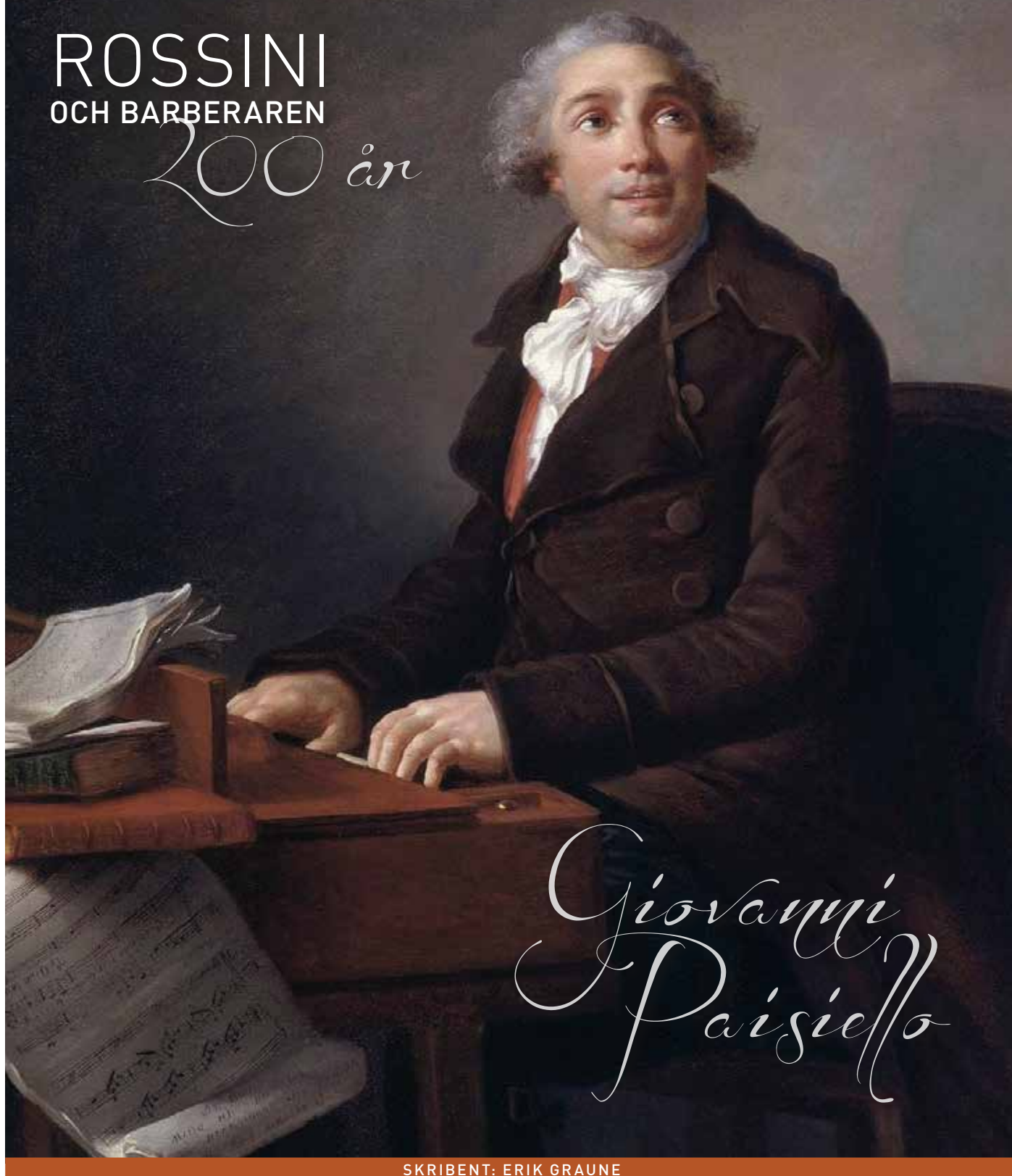
Rigoletto av Giuseppe Verdi:
2–10 december.

www.operaroma.it

ROSSINI OCH BARBERAREN

200 år

SKRIBENT: ERIK GRAUNE

När Gioacchino Rossini i Rom i början av 1816 stod inför uppdraget att komponera *Barberaren i Sevilla* skrev han ett vördsamt brev till den då 76-årige Giovanni Paisiello (1740–1816) i Neapel, där han ödmjukt ber om tillåtelse att få tonsätta samma historia som Paisiello gjort trettio år tidigare. Denne gav nådigt sin tillåtelse men inte av välvillighet mot en ung lovande talang. Paisiello lär ha varit grön av avund över Rossinis framgång med dennes debutopera i Neapel, *Elisabetta regina d'Inghilterra*, året innan och hoppades att Rossinis nya opera skulle bli en flopp i jämförelse med hans egen etablerade klassiker. Paisiello ansåg att Rossini vara en fräck och självsvaldig kompositör som inte beaktade konstens regler, en förstörare av den goda smaken och

att hans oerhörda lätthet för komponerandet egentligen endast berodde en exceptionell memoreringsförmåga.

Och Paisiello höll på att få rätt. Vid premiären på *Barberaren* ansågs de första scenerna vara tråkiga och stillastående i jämförelse med Paisiellos. Inte mycket bättre blev det under operans gång. I andra akten tvingade publiken fram att föreställningen skulle avbrytas och urpremiären kommer tillsammans med *La Traviata* och *Madame Butterfly* att gå till operahistorien som ett av dess legendariska fiaskon. Men redan kvällen därpå gick det bättre. Operan blev en succé och som vi alla vet tvåhundra år senare är Rossinis *Barberaren i Sevilla* den självklara och alltid lika levande komiska operaklassikern. Paisiello hann dock knappast gräma sig

över att hans yngre kollegas opera kom att förpassa hans version till historien. Han dör bara tre månader efter urpremiären.

Men bilden av Paisiello som den som av avundsjuka och överdriven självskattning vill motarbeta det unga operageniet Rossini är dock missvisande. Även om han på ålderns höst hade överlevt sig själv var han fortfarande sedd som Italiens främste operamästare. Rossinis framgångar sågs verkligen som ett hot mot den sanna italienska operan och många var upprörda över att någon vågade utmana den gamle mästaren på hemmaplan genom att konkurrera med en av hans stora framgångar.

OPERA EN SYDITALIENSK FÖRETEELSE

Paisiello föddes 1740 i den antika apuliska staden Taranto och kommer snart att få sin utbildning i ett av Neapels berömda och hårddrillande konservatorier, centrum för världens operaliv. Man glömmer gärna det faktum att under ett drygt sekel fram till 1800-talet var opera, med några få undantag, framför allt en syditaliensk företeelse. Innan 1800-talets stora mästare Rossini, Donizetti och Verdi gjorde Norditalien till det italienska centralt låg centrum för operaskapandet i Neapel. Det var här den officiella operaformen opera seria uppstod, likaså den komiska operaformen opera buffa. Det var i Neapel som kastrater odlades, operavärldens fixstjärnor som glänste med sin övermänskliga skönsång.

HOVKOMPOSITÖR I ST. PETERSBURG

Med sin första opera *Il Ciarlone* 1764 i Bologna påbörjade Paisiello sin karriär i Norditalien för att sedan återvända till Neapel. Under de tolv följande åren fick han ur sig drygt fyrtio operor – inget ovanligt i 1700-talets Italien, där opera var storindustri och bjöd på massproduktion. Han etablerade sig som en av de mest framgångsrika och pålitliga operamakarna. 1776 fick han inbjudan från Katarina den stora av Ryssland att bli hennes hovkompositör i St. Petersburg. Där stannade han i sju år och det var här som hans Barberare uruppfördes 1782.

När Paisiello återvände till Neapel blev han snart av kung Ferdinand II utnämnd till hovkompositör, vilket medförde att det nu också måste skrivas för den seriösa San Carlo-teatern, vid tiden Europas främsta operascen. Paisiellos produktionstakt minskade inte, snarade utvidgade han den tidigare ganska ensidiga buffa-produktionen med allvarlig heroisk opera och blandformen semi-seria. Kring sekelskiftet 1700/1800 är Paisiello den italienska operans kung och även världsliga potentater gillade honom.

1802 blev han kallad av Napoleon till Paris, där hans seriösa opera *Proserpine* hade premiär. Tonsättaren kunde dock inte samsas med den franska operastilen, helt olik den italienska. Han återvände till Neapel just när de nya friska vindarna, representerad av Rossini, börjat röra upp det gamla operadammet från 1700-talet. Vid Barberarpremiären var Paisiello det stora monumentet över den italienska operans guldålder under det sena 1700-talet.

Bilden av Paisiello som en konservativ inskränkt förvarare av en föråldrad operastil är i ett större sammanhang djupt orättvis. Egentligen bidrog han på samma sätt som Rossini långt senare till utvecklingen genom att i sina operor anamma de förromantiska idéer och stämningar som låg i tiden under revolutionsåren och 1700-talets sista decennier.

I *Nina* eller *Pazza per amore* introduceras det första av ett av operaromantikens mest framträdande ämnen: den av olycklig kärlek galna hjältinnan med vidhängd vansinnesscen. I *La Molinara* (*Mjölnerskan*) möter vi den malträterade bondflickan i den lantliga idyllen. Operan kom att spelas i Tyskland under titeln *Die schöne Müllerin*, vilket anses ha gett upphov till Wilhelm Müllers diktsvit och senare Franz Schuberts sångcykel. I *La Molinara* fanns för övrigt en av tidens mest populära slagdängor: duetten "Nel cor più non mi sento", som bland andra förädlades av Beethoven i några av hans främsta pianovariationer. :||

avlyssnat

STENHAMMAR: GILLET PÅ SOLHAUG

Paulsson, Andersson, Precht, Zetterström, Zachariassen, Lundh, Ljungqvist. Norrköpings Symfoniorkester samt Musikaliska Sällskapetets Kammarkör, Akademiska kören, Linköpings och Norrköpings Vokalensemble/Schaefer

Sterlings CDO-1108/1110-2 [3 CD]

Distr: Sterling Music Distribution

Wilhelm Stenhammar skrev sin första opera redan i början av 1890-talet när han var i tjugofemårsåldern och praktiskt taget helt utan operaperfarenhet. Han valde som underlag Henrik Ibsens ungdomsdrama *Gildet på Solhaug*, och han tonsatte Ibsens norska text rakt av. Detta är alltså ett mycket tidigt exempel på vad som senare kom att kallas litteraturopera. Urpremiären dröjde till 1899 och skedde då i Stuttgart. Svensk premiär blev det tre år senare, och även en uppsättning på Hofoper i Berlin följde under en så renommerad dirigent som Karl Muck. Efter första världskriget har *Gillet på Solhaug* bara iscensatts en enda gång, på Norrlandsoperan i Umeå 1990.

Gillet på Solhaug har just inget gemensamt med Ibsens senare moraliska samhällsdramor. Det som främst attraherade Stenhammar var säkert den nordiska tonen, verkets redan som taldrama balladartade karaktär. Handlingen utspelas i välmående medeltida bondemiljö. Margit sitter som husfru på gården Solhaug. När hennes ungdoms älskade Gudmund en gång bara stack iväg hade hon i besvikelsen gift sig för pengar och inte av kärlek, och nu är hon djupt frustrerad. Gudmund dyker oväntat upp igen men förälskar sig omedelbart i Margits soligt väna lillasyster Signe, som också den vilde sällan Knut är ute efter. En vidare komplikation är att Gudmund genom fula ränker förklarats fredlös.

Redan i dramat strör Ibsen in ballader och folkvisor, och i en opera blir det folkvisartade draget naturligt nog ytterligare markerat. Stenhammar skapar dock sin egen folkmusik och undviker att citera kända folksånger. Den s.k. nordiska tonen är mycket stark i *Gillet på Solhaug*. Stenhammar lutar sig inte åt Wagnerhållet som Andreas

Hallén eller senare Wilhelm Peterson-Berger. Inte heller låter han sig som Ivar Hallström inspireras av fransk opera. Snarast har han August Söderman som förebild.

Gillet på Solhaug är ett förvånansvärt moget verk med en flödande melos både i sångstämmor och i orkester. Trots att handlingen är nog så dramatisk är grundtonen mycket lyrisk. Den största bristen är Stenhammars tendens att så fort möjlighet ges tona ner dramatiken i stället för att ta ut svängarna.

Margits parti är helt centralt. Det är absolut en av de mest praktfulla rollerna i svensk opera överhuvudtaget. Hennes svåra vändor får stort utrymme både hos Ibsen och Stenhammar, och den alltmer desperata ballad som avslutar andra akten är rent magnifik. Från uppsättningen i Umeå minns jag i stort sett bara just Monica Sjöholms intensiva gestaltning av Margit och särskilt den scenen.

När nu äntligen *Gillet på Solhaug* får sin första skivinspelning är **Matilda Paulsson** storartad som Margit. Egentligen är väl rollen tänkt för en ännu mer dramatisk mezzo (Matilda Jungstedt sjöng Margit vid den svenska premiären 1902), men Paulsson matchar de vokala svårigheterna med glans och sjunger med medryckande hängivelse.

Karolina Andersson som Signe är alldeles utmärkt som hennes ljusa kontrast. De medeltida norska herremännen klingar med vederbörlig myndighet, **Per-Håkan Precht** som Gudmund, **Mathias Zachariassen** som den hetlevrade Knut, och **Fredrik Zetterström** som den trubbiga Bengt, Margits oälskade make Norrköpings Symfoniorkester och lokala körer under **Henrik Schaefer** gör solida insatser. Inspelningen bygger på ett konsertant framförande i Norrköping 2015.

Jag har väntat många år på en skivinspelning av Stenhammars opera. Sterlings ska ha stort tack för att den kommit till stånd. Det är egentligen bara en sak som jag tycker är synd. Det sjungs ju på norska av idel svenska sångare, och man borde ha aktiverat en norsk språkcoach. Det är på de flesta håll si och så med den norska intonationen. ■|| Lennart Bromander

MAYR: SAFFO

Brown, Yun, Ruckgaber, Papenmeyer, Schäfer, Preis.

Members of the Bavarian State Opera Chorus, Simon Mayr Chorus, Concerto de Bassus/Hauk

Naxos 8.660367-68 [2 CD]

Distr: Naxos

Även om några av **Simon Mayrs** (1763–1845) operor framförts och nått erkännande i modern tid, framför allt hans storslagna kvinnoporträtt i *Medea in Corinto* och att han i sin *L' amor coniugale* (Den äktenskapliga troheten) konkurrerar om samma story som självaste Beethoven i dennes *Fidelio*, är Mayr en av operans stora doldisar. Mest känd är han kanske ändå för sina "lezioni caritatevoli" (barmhärtighetslektioner), då han under sin tid som domkyrkomusiker i Bergamo i början av 1800-talet startade en musikundervisning för fattiga barn, som bl.a. framodlade Donizettis begåvning. Det är delvis Mayr vi har att tacka för storverk som *Lucia di Lammermoor* och *Kärleksdrycken*.

Mayr, född i Sydtyskland, kom att bli tysk operaexport till Italien i stället för tvärtom som var brukligt. Som tysk lyckades Mayr under sin trettioåriga karriär profilera sig som en av Italiens mest framstående tonsättare med ett sjuttioal operor och 600 sakrala verk.

Han är en av de få betydande operatonsättarna under de operafattiga decennierna kring sekelskiftet 1700/1800, efter Mozarts död och före Rossinis framträdande på operascenen. Mayrs stil är en blandning mellan 1700-talets opera seria och nyklassicistisk återhållen stränghet i vokala känsloutspel som ibland spricker ut i romantisk-realistisk värme. *Saffo* var Mayrs första opera seria och hade en succéartad premiär på Teatro la Fenice i Venedig 1794. Verket sällar sig till den nyklassicistiska ämnessfär som var på modet efter franska revolutionen och under Napoleonkrigen.

I *Saffo* finns knappast något av det som gör Mayr till en av de viktigaste övergångskompositörerna mellan 1700-talets opera seria och den begynnande romantiska operan och som man finner i hans mognare verk. Men stycket är hantverksmässigt skrivet med effekt-

fulla köravsnitt av monumental lite stolpig dramatik typisk för stilen (väl tillvaratagna av dirigenten **Franz Hauk** med Simon Mayr-kören och Bayerska statsoperans kör och orkestern Concerto de Bassus), men där finns även situationer och arior tecknade med mozartsk innerlighet.

Som i flera senare *Saffo*-operor (t.ex. Pacinis och Gounods) är det inte den lesbiska poetissan som framträder utan en kvinna som lider av traditionellt straighta känslostormar. Föremålet för Saffos passion är ynglingen Phaon, ett parti som skrevs för Girolamo Crescentini, en av de sista stora kastratsångarna. Handlingen utspelas i Leukadia och enligt myten borde Saffo söka döden i vågorna genom att – oavbrutet sjungandes till eget lyrackompanjemang – kasta sig ut från den leukadiska klippan. Så sker inte här, ty man måste fortfarande i slutet av 1700-talet iakttä regeln om lyckligt slut, varför operan slutar med ett meningslöst och dramatiskt verkningsslöst happy end.

Verket saknar en stor konflikt. Saffo älskar jägaren Phaon som älskar sin döda hustru, Saffo i sin tur älskas av sin poetkollega Alkaios. Detta tillstånd varar i stort sett operan igenom, endast avbrutet av processioner kring apollontemplet ledda av en välmenande orakelprestitinna, som förgäves försöker underlätta Saffos kärleksdepression. I slutet sker dock även för operasammanhang en oförklarlig vändning när Phaon efter något som kan liknas vid en vansinnesscen i sista stund lyckas hindra Saffo från det leukadiska språnget med de älskandes förening som lycklig påföljd och upplösning.

Sångarna är som alltid något underdimensionerade för sina roller – åtminstone skulle man som så ofta när det gäller upplivande av tidigare i modern tid aldrig spelade verk hitta sångare som till fullo kunde profilera och fylla kostymen. **Andrea Lauren Brown** i titelrollen sjunger fläckfritt och lyckas ibland förmedla trovärdighet till den kärlekskranka poetissan, likaså **Markus Schäfer** i tenorrollen som Alkaios, medan **Jaewon Yuns** behagliga och koloratursäkra sopran är alldeles otillräcklig för den forna kastrat- och älskarrollen Phaon.

Saffo kommer långt ner på angelägenhetsgraden för eventuella sceniska produktioner av Mayrs operor, vilket inte hindra att jag tacksamt tar emot detta framförande av ett välskrivet verk som ett värdefullt tidsdokument. ■ Erik Graune

**WOLF-FERRARI:
MADONNANS JUVELER**

Ushakova, Kim, Čapkovič, Bernhard.
*Slovak National Opera Chorus, Slovak
Radio Symphony/Haider*
Naxos 8.660386-87 [2 CD]

Distr: Naxos

Premiären på Richard Strauss *Rosenkavaljeren* i Dresden 1911 var inte den enda operasensationen i Tyskland det året. Urpremiären på **Ermanno Wolf-Ferraris** *Madonnans juveler* (*I gioielli della Madonna*) på hovoperan i Berlin väckte lika stor ankläng hos publiken, som entusiastiskt lät sig charmeras av den färgstarka klatschigheten i denna neapolitanska folklivshistoria med lycklig utgång.

Wolf-Ferrari (1876–1948) hade som framgång av efternamnet tyskitalienskt påbrå, och även om det framför allt var i Italien han hämtade sitt musikaliska idiom var det mest i Tyskland han fick uppskattning. Hans tonspråk kan närmast kallas eklektiskt, men i *Madonnans juveler* är det fråga om en ganska attraktiv eklekticism. Den omedelbara succén för verket varade inte länge, och förutom ett ibland separat spelat orkesterintermezzo är detta i dag en tämligen okänd opera. Förra året sattes den dock upp i Bratislava, och Naxos inspelning därifrån är verkets första officiella skivinspelning, även om det finns en svåråtkomlig inspelning på märket Bella Voce från 1976 med bl.a. Pauline Tinsley, André Turp och Peter Glossop, allt under Alberto Eredes ledning.

Folklivet i Neapel skildras åtskilligt mycket ytligare än i Elena Ferrantes romaner, men här finns livliga körer och danser, och det är ofta full fart på scenen. I centrum ett triangeldrama av typiskt veristiskt snitt. Smeden Gennaro är besatt av sin paranta styvsyster Maliella, som dock föredrar mer karllaktiga karlar och faller för kvarterets våldsbenägna camorra-ledare Rafaele. Gennaro tar sig före att på den heliga madonnans dag stjäla juvelerna på den lokala madonnabilden och skänka dem till Maliella. Hon blir så betagen i grannlåten att hon ger sig åt Gennaro samtidigt som hon inbillar sig att han är Rafaele. Den gudfruktige Rafaele stöter då indignerat bort Maliella, som omedelbart går i sjön, medan Gennaro i plötslig insikt om sin dödssynd sticker kniven i bröstet.

I denna opera finns alltså ingen gestalt som publiken med bästa vilja i världen kan sympatisera med. Det är begripligt att en opera med tre så genuint otrevliga typer i huvudrollerna i längden inte kan ge en hållbar publikframgång. Men den duger absolut att lyssna på, och även om jag inte direkt längtar efter att få uppleva den på scenen, så lyssnar jag gärna till den medryckande musiken – dock utan att beröras särskilt starkt.

Friedrich Haider och de slovakiska krafterna i kör och orkester gör fint ifrån sig, och **Kyungho Kim** som Gennaro och **Daniel Čapkovič** som Rafaele är likaså helt adekvata i sina roller. Tyvärr kan jag inte säga detsamma om **Natalia Ushakova** i den viktiga rollen som Maliella. En vänlig själ skulle kalla hennes sopran dramatiskt kraftfull, men vill man vara uppriktig får den nog betecknas som skrikigt oskön.

Nu lär det tyska skivbolaget cpo också ha en inspelning av *Madonnans juveler* på gång. Jag vet inte vem som sjunger Maliellas parti men är rätt säker på att det är en bättre sångerska. Och cpo kommer säkert också att bifoga librettot, vilket Naxos enligt någon feltänt princip aldrig gör. ■■ Lennart Bromander

MARTINŮ: JULIETTA

*Streit, Lascarro, Tarandek, Baldwinson,
Gibson.*
*Frankfurter Opern- und
Museumsorchester, Chor der Oper
Frankfurt/Weigle*
Oehms Classics OC966 [2 CD]

Distr: Naxos

Bohuslav Martinůs *Julietta* hade premiär på Nationalteatern i Prag våren 1938, ett halvår innan Tjeckoslovakien såldes ut till Hitler och Martinů själv drevs iväg till ett kringflackande liv i exil. Det finns verk av Martinů, där världshändelserna kastar sin skugga, men oftast är de fyllda av ett slags optimistisk musikantisk vitalitet. Det gäller också *Julietta*, hans främsta opera. Den är helt frikopplad från sin dystert hotfulla samtid.

Martinů var djupt förankrad i det tjeckiska men hade också starka relationer till Frankrike där han studerat. *Julietta* bygger på en fransk pjäs, *Juliette ou la Clé des songes* av Georges Neveux.

Den handlar alltså om drömmar, och huvudpersonen Michel lever i en drömvärld, där han på jakt efter en kvinna han en gång mött, hamnar i en liten hamnstad. Människorna i den staden saknar förmågan att minnas, och det gäller även drömkvinnan Julietta. Detta leder ideligen till absurda situationer, men i den sista av de tre akterna får vi en viss men fortfarande lätt absurd förklaring. Michel står där plötsligt inför en drömtjänsteman som delar ut olika angenäma drömmar till de besökare som infinner sig. Alla tycks de vilja drömma om en kvinna vid namn Julietta – drömmar tycks i den här världen vara en exklusivt manlig sysselsättning. Michel varnas av tjänstemannen för att stanna kvar i drömmen för länge. Då riskerar han att förlora förmågan att återvända till den "reella verkligheten". Men Michels längtan efter Julietta är för stor.

Julietta är en mycket drömsk och lyrisk historia utan alltför stark dramatisk nerv och inte heller med några djupdykningar av freudiansk art. Här dröms det mer surrealistiskt än psykologiskt. Men Martinus musikaliska vitalitet gör närmast underverk. Orkestern agerar veritabelt ymnighetshorn och öser hela tiden på med fyndiga spirituella infall. Små melodiska eller dramatiserande fragment ger situationer skarp blyxtbelysning. Tonsättarens inspiration flödar ständigt. Hela tiden händer det något, främst i orkestern, medan sångstämmorna inte är lika spännande.

Någon svensk scen har ännu inte vågat sig på *Julietta*, men operan har på senare år alltmer etablerat sig på repertoaren internationellt. I Frankfurt hade den premiär i en nyuppsättning sommaren 2015 och den föreligger nu i en alldeles utomordentlig liveinspelning. Och det blir alltså mest **Sebastian Weigles** lysande insats med den frankfurtska museiorkestern som bereder glädje. Weigle mejslar fram den fantastiska uppsjö av goda idéer som *Julietta* vimlar av, och trots att det handlar om en liveupptagning är balansen perfekt mellan sångare och orkester.

Tenoren **Kurt Streit** är expressiv och trovärdig i den dominerande rollen som drömmaren Michel, medan **Juanita Lascarro** kanske låter mer jordnära än en drömgestalt borde men har stark scennärvaro. Medlemmar ur den som alltid pålitliga ensemblen i Frankfurt framträder i en lång rad absurda småroller.

Julietta sjungs i tysk översättning, vilket är naturligt i Frankfurt men knappast idealet i en skivinspelning. Textboken ger dessutom

bara den tyska texten, så även om jag här kraftigt framhävt orkesterns betydelse så innebär det att man bör förstå tyska för att ha glädje av den här inspelningen. ■■ Lennart Bromander

WAINWRIGHT: PRIMA DONNA

Kelly, Guthrie, Morrison, Figueroa.
BBC Symphony Orchestra/Ogren
DG 479 5340 [2 CD]

Distr: Universal

Mottagandet av den engelsk-kanadensiska popstjärnan **Rufus Wainwrights** helaftonsopera *Prima Donna* på Palace

Theatre i Manchester 2009 blev minst sagt blandat. Största invändningen låg i att Wainwright alltför tydligt bemödat sig om att visa att han kunde skriva en riktig opera, hur krampaktigt popidolen försökte etablera sig i den klassiska musikens finrum.

Operan har egentligen sin upprinnelse i att Metropolitanchefen **Peter Gelb**, för att locka en yngre publik, gav popikonen Rufus Wainwright uppdraget att skriva en opera direkt för Met. På grund av meningsskiljaktigheter mellan Wainwright och Gelb skrinlades dock uruppförandet på Metropolitan. Tonsättaren, som själv tillsammans med **Bernadette Colomine** skrivit texten, hade beslutat att den skulle sjungas på franska, vilket Gelb inte kunde godta.

Prima Donna är en hommage till den största av alla operaprimadonnor, Maria Callas. Allt utspelas under Callas sista självpåtaget ensamma år i hennes Parisvåning med en liten tillsats av *Sunset Boulevard*. *Prima Donna* handlar om Régine Saint Laurent, en firad operasångerska som på höjden av sin karriär under en föreställning av sitt livs roll – en för henne specialskriven opera om den franska 1100-talsdrottningen Eleonora av Akvitanien – tappar rösten. Efter sex års frånvaro förbereder hon sin sceniska comeback i samma roll.

Operan utspelas i Régines luxuösa Parisvåning och rollistan består för övrigt bara av tre personer: husjungfrun Marie, butlern Philippe och den operaälskande beundraren journalisten André Letourneur, med vilken hon får ett kärleksförhållande och som också pushar Régine till att åter sjunga den ödesdigra duetten. Åter tappar hon rösten på precis samma ställe. Temat är den firade stjärnans väg

från oförmåga att acceptera sitt öde till att slutligen försonas med sin kommande ålderdom.

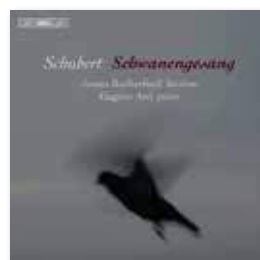
Man kan undra över om Wainwright blev offer för sitt tidigare kändisskap dels som kommande från popkulturen, dels som öppet homosexuell. Vad kan egentligen vara mer patetiskt än den prima-donneälskande operabögens pretentiösa försök att omsätta sina drömmar i verkligheten? När man befinner sig i en bedömnings-situation som denna och att avgöra den operamässiga kvaliteten i verket hamnar man i ett dilemma. Hur ska man gå tillväga? Ska man klappa Rufus Wainwright vänligt nedlåtande på axeln med ett "inte illa för att vara en singer-songwriter av ganska snäll och känslsam pop?". Ska man i stället strängt nagelfara musiken för att slå ner på popstandardiserade fraser i ariorna? Eller ska man försöka nollställa sina invanda bedömningsmoduler och bara ta till sig verket rent utan förutfattade meningar? Något som är omöjligt.

Ingen kan säga annat än att Wainwright arbetat ambitiöst med sin opera, inte heller betvivla hans kärlek till operakonsten. Partituret översvämmas av motiv, orkestrala detaljer, melodier som avlöser varandra i en aldrig sinande ström med associationer till samtliga operatörsättare från sent 1800-tal och sekelskiftet 1900. I början tror man sig lyssna till en uppdaterad Massenetopera eller en *Pelléas och Mélisande* light, för att i nästa sekund hamna i Korngolds prunkande klangmassor. Sedan finns naturligtvis Puccini och Strauss där också. Inget som beskrivs i texten får lämnas utan ett separat musikaliskt uttryck. Dialogen och det dramatiska skeendet tillåts aldrig att verka av egen kraft. Allt bäddas in i ett väljudande musikaliskt flöde som paradoxalt nog verkar frikopplat från själva operan och resultatet blir på vissa ställen enbart ett färgläggande av dramat utan att levandegöra personerna.

Ändå finns det mycket på plussidan som kvalificerar *Prima Donna* till en "fullvärdig" opera (vad det nu är). Det är ingen tvekan om att Wainwright är en mycket begåvad melodiker och hans tidigare erfarenhet som kompositör av "popopera" eller "barockpop" gör att han onekligen är en musikdramatiker att ta på allvar. Även om fina uppslag ibland hamnar i banalitet och musikalsentimentalitet och att instrumenteringen emellanåt liknar insmickrande filmmusik, finns här generositet och variation i uttrycket. Trots allt lyssnar man kon-

centrerat och intensivt och jag kommer säkert att återvända till Wainwrights *Prima Donna*. Inspelningen är utmärkt.

Janis Kelly har märm och intensitet och rätt känsla för Régines melankoliska meditationer över gången storhet. **Kathryn Guthrie** koloraturpepprar skickligt sin subrettroll Marie. **Antonio Figueras** lyriska tenor och **Richard Morrisons** stadiga baryton gör full rättvisa åt Andrés och Philippes roller. **Jayce Ogren** tillsammans med BBC-symfonikerna tar fram det mesta av den varierade och generösa orkesterväven. ■ Erik Graune

**SCHUBERT:
SCHWANENGE SANG, DIE FORELLE,
AUF DER BRUCK, GRUPPE AUS DEM
TARTARUS, AN DIE MUSIK**

*James Rutherford, baryton,
Eugene Asti, piano.*

Bis 2180 [1 CD]

Distr: Naxos

Franz Schuberts *Schwanengesang* är en samling av fjorton sånger som gavs ut strax efter Schuberts död. Den består av de sista sånger han skrev och kallades därför av förläggaren för Svanesång. Nästan alltid framförs de som en sammanhängande svit av lieder i likhet med *Die schöne Müllerin* och *Die Winterreise*. Det är därför lätt att också uppfatta *Schwanengesang* som en cykel, fast det egentligen handlar om ett kompilat av ganska olikartade sånger, veterligt inte avsedda av Schubert att framföras tillsammans.

Men visst finns det trådar som får flera – men inte alla – sånger i *Schwanengesang* att hänga samman. Särskilt flera av dem som har texter av **Ludwig Rellstab** har starkt motiviskt släktskap. Här vandras det, dröms det, längtas det efter mål, mening och kärlek på sätt som också starkt erinrar om både *Die schöne Müllerin* och *Die Winterreise* och många andra sånger i Schuberts enorma sångskatt. Hur man än lyssnar framstår den svindlande sköna *Schwanengesang* som en logisk kulmen på Schuberts skapande. Här finns inte minst många exempel på hans unika förmåga att i dikterna finna ambivalenta undertexter, som inte låter sig uttryckas med ord, enbart i musik.

Stämningar kan genom en harmonisk eller melodisk glidning svindlande snabbt skifta från ljus till mörker, från tillförsikt till osäkerhet, från förtvivlan till förtröstan. Och sedan tillbaka igen.

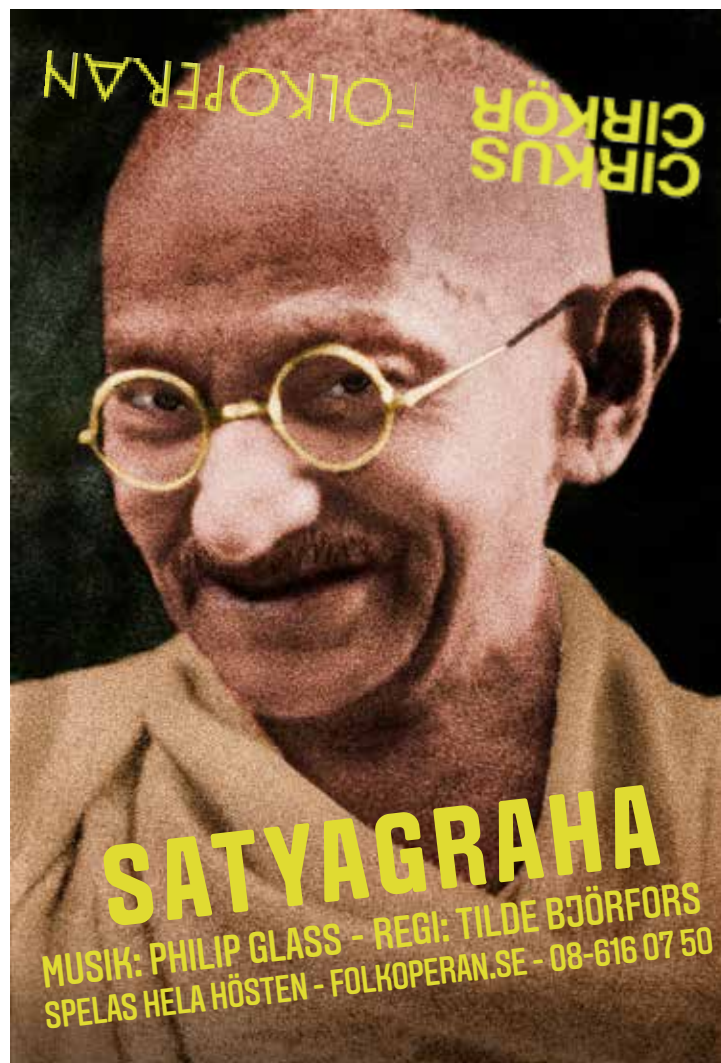
Detta ställer högsta krav på sångarens flexibilitet och smidighet. *Schwanengesang* är inget för stora operaröster, sådana hinner helt enkelt inte med Schuberts seismografiska sensibilitet. Originalen är satta i rätt högt läge, men oftast hör man dem nedtransponerade i barytonläge, vilket inte minst genom Dietrich Fischer-Dieskaus dominans som grammofonålderns store Schuberttolkare känns som det naturligaste för *Schwanengesang*.

James Rutherford är engelsman men har de senaste åren främst varit verksam i Tyskland, inte minst som Wagnersångare, bl.a. som Hans Sachs i Bayreuth. Han har en varm och smidig baryton, som låter lika bekväm i höga som låga lägen, och han textar föredömligt väl. Hans tyska är utmärkt men inte alldeles idiomatisk; han uttalar ett vanligt lied-ord som "hell" (klar) med ett öppet ä-ljud, som stör.

Rutherford har avgjort stark känsla för de där viktiga glidningarna mellan ljus och mörker men förmår inte alltid fånga dem. Genomgående sjunger han utomordentligt vackert, och hans röst uttrycker ett slags ljuslynt sympatisk persona, ungefär som Håkan Hagegård. Det gör dock att han inte riktigt övertygande kan gestalta den starka men undertryckta smärta som här finns så mycket av. Men detta är en fin tolkning av *Schwanengesang*, liksom av de fyra extranumren.

Rutherford's pianist **Eugene Asti** är en lyhört följsam romanspianist. Kanske alltför mycket, det finns anledning för pianisten att ta för sig mer än Asti gör och markera att här handlar det om samarbete inte om underordning. Lyssna som jämförelse på hur Alfred Brendel formulerar sig i sin inspelning med Matthias Goerne! ❏

Lennart Bromander

Livrustkammaren

RENÄSSANSMODE I PAPPER

*familjen Medici
utanför ramen*

16 SEP 2016—19 MARS 2017

livrustkammaren.se **HOLMEN**

dvd-tips

MONTEVERDI/KATS-CHERNIN: ORPHEUS / ODYSSEUS / POPPEA

Orpheus: Köninger, Novikova, Renz, Kronthaler, Antonov, Sevenich.

Odysseus: Papendell, Kutlu, Akzeybek, Renz, Wagner, Strooper, Oertel, Allen, Larsen, Späth, Lie, Gumos, Müller.

Poppea: Geller, Smeets, Schneiderman, Kronthaler, Giebel, Larsen, Akzeybek, Strahl, Allen, Lie, Renz, Müller, Strooper.

Orchestra of the Komische Oper Berlin/de Ridder

Regi: Barrie Kosky

Scenografi: Katrin Lea Tag

Arthaus Musik 109078 [5 DVD]

Förmodligen är det tretalet som gör att man så gärna framför Claudio Monteverdis bevarade operor som ett slags trilogi. Trots att de tre verken komponerades med ganska långa mellanrum och dessutom väsentligt skiljer sig åt, så är frestelsen att framföra en kompositörs samtliga (bevarade) verk svår att motstå, än mer då det i föreliggande fall handlar om operakonstens själva fundament.

Fem dvd:er i en box med en informativ programbok är givetvis lockande. Det konstnärliga teamet bakom detta projekt gör både något nytt och något gammalt. **Elena Kats-Chernin** fick av Komische Oper uppdraget att göra en ny orkestrering, vilket resulterat i att hon har lagt till ett antal orientaliska instrument, men behållit *basso continuo*; partituren till dessa verk är ju inte fullständiga, utan kräver tolkning och en rad val av olika slag. Detta är mot bakgrund av de senaste decenniernas framförande av tidig opera en avvikelse (dirigenter som Rousset, Minkowski, Christie, Haim, Harnoncourt, Jacobs, m.fl.). Men om man ser längre tillbaka i tiden, så har en rad kompositörer om- eller bearbetat Monteverdis operor: Respighi, Dallapiccola, Nadia Boulanger, Berio, Henze m.fl.

Syftet bakom Komische Opers projekt är dock ett: att väcka intresse (läs: ny, helst ung publik) för dessa verk genom att, ja, hotta upp dem. Musikaliskt blir det också ofta en dragning mot jazz eller pop, förvisso snyggt exekverat av orkestern under **André de Ridders** ledning.

Barrie Koskys regi försöker också sätta ihop de tre operorna till ett slags trilogi, vilket nu inte är helt lätt. Visst, det finns ett slags rörelse från myt till jordisk makt, från Orfeus paradisiska (tragiska) kärlek över Odysseus och Penelopes mytiska, dygdiga kärlek till den mer depraverade mellan Nero och Poppea. Strukturellt rör sig operorna från ett kärlekspar till flera. Arior blir duetter och Monteverdis vokala partier blir alltmer sammanhållna genom *parlar* (eller *recitar cantando*).

Scenografin antyder innehållsmässigt ett slags utvecklingspessimism. Från *Orpheus* prunkande djungel över avlövade träd i *Odysseus* till spridda stenblock i *Poppea* (de ursprungliga titlarna är förkortade till personnamnen). Orfeus levde i paradiset, och den underjord han fick bevista är nog mycket trevligare än den överjord som Nero och hans anhang trampar. Det är också *Orpheus* som fungerar bäst. Döden lurar i form av en docka, Styx en liten pöl med en pappersbåt. Att operan är den kortaste av de tre, och inte består av lika långa partier som de senare, gör också att regin passar verkets kostym.

I *Odysseus*, men framför allt i *Poppea*, räcker inte Koskys regi. Han tvingas dra ut och skruva upp sina tricks så att de emellanåt blir rent besvärande. Neros hov må bygga på skräck och våld, men måste Seneca, med flera, våldtas? Och om nu musiken är arrangerad för att uppfattas som mindre omodern (vad nu det är), varför så rädd för stillaståendet på scenen eller för att musiken inte skulle bära?

Uppsättningen är tysk så det förslår – man sjunger dessutom på tyska – och grotesken som kikar fram alltmer från opera till opera har den enda fördelen att skådespeleriet över lag är mycket gott. Om Monteverdis *Orfeo* hade genrebeteckningen "favola in musica", så är Barries koncept i bästa fall "favola con musica".

En rad goda solister medverkar. **Dominik Köninger** som Orpheus har styrka och ett slags smärta i sin vackra baryton, **Julia Novikova** som Eurydike sjunger mjukt och med god frasering. **Peter Renz**, som i alla tre operorna gör Amor (även om rollen är stum i *Poppea*, där han dock finns på scenen hela tiden: tystad), är kanske den mest karismatiska. Som en självsäker och godmodig putto med god röst far han omkring bland de älskande.

Titelrollen i *Odysseus*, **Günter Papendells** djupa baryton är vacker,

Christopher Purves som Saul och Benjamin Hulett som Jonathan

Foto: Bill Cooper

och **Ezgi Kutlus** mezzosopran ger Penelope både sorg och styrka av rang. Nämnas måste också **Adrian Stroopers** Eurymachos och **Jens Larsens** Antinoos. I *Poppea* glänser **Helene Schneiderman** som Octavia, den av Nero (**Roger Smeets** säkra baryton) försmådda till förmån för Poppea, **Brigitte Geller**.

Ja, alla kan inte nämnas, flera av sångarna förekommer i mer än en av operorna. Men få brister, både vad det gäller musikalisk insats och i skådespeleri. Frågan kvarstår dock om denna version av Monteverdis operor tillför så mycket. Jag har svårt att inte se idén som ett slags eftergift åt den publik man tror behöver underhållas i mer moderna kostymer. Lika väl kunde den motsatta, inte sällan förekommande, vägen beträdas, den som litar fullt ut på musiken och till den skapa en estetiskt mer tilltalande ram. ■■ Claes Wahlin

HÄNDEL: SAUL

Purves, Davies, Crowe, Bevan, Appleby, Hulett.

The Orchestra of the Age of Enlightenment/Bolton

Regi: Barrie Kosky

Scenografi: Katrin Lea Tag

Opus Arte OA 1216 D [1 DVD]

Den stora renässansen för **Händels** operor har lett till att även flera av hans oratorier prövats på scenen och befunnits operadugliga (lett försök att göra opera av *Messias* på Det Kongelige i Köpenhamn härom året

får dock anses som misslyckat). Av alla oratorier mest lämpad för scenen är nog *Saul*, och den har också satts upp på många håll – till och med i Sverige, senast i Vadstena 2007. Saul har flera distinkta roller, som utmärkt går att ge psykologisk profil, och även om kören har större roll än i någon av Händels operor är den inte så dominerande som i andra oratorier.

I Glyndebourne spelades *Saul* 2015, och den uppsättningen finns nu att tillgå på dvd. Regissör är australiensiske **Barrie Kosky**, till vardags konstnärlig chef för Komische Oper i Berlin. I en intervju deklarerar han att det visserligen är sant att det nästan alltid fanns politiska undertexter hos Händel och hans librettister, men att det inte är något att fästa sig vid. Den politiska dimensionen i Händels operor är helt irrelevant för publiken i dag, menar Kosky. Däri har han fel. Naturligtvis finns det ingen anledning att i dag försöka lyfta fram motsättningar mellan stuartianer och hannoverianer eller annan engelsk 1700-talspolitik, men man kan heller inte negligera politiken såsom Kosky gör.

I *Saul* handlar det konkret om vådan av envælde, särskilt drabbande om regenten är så till den grad opålitlig och riden av demoner som Saul. Och spänningen mellan styrande och styrda är en laddning som måste finnas där på ett helt annat sätt än i Koskys alltför showiga *Saul*-regi. Han gör kören tandlös när den får bete sig som ett brokigt farssällskap. *Saul* är inte ett verk där gränserna mellan komedi och drama upplöses på samma sätt som i *Rinaldo*, *Partenope* eller *Xerxes*, och det finns också psykologiska laddningar som Kosky blundar för. Han föryttligar *Saul*.

Allt är dock inte ytligt i Glyndebourne. **Christopher Purves** tar sin roll på allvar och skapar ett pregnant porträtt av den paranoide Saul

i skarp kontrast mot körens tafatta fjantande. Goda vokala insatser också av **Iestyn Davies** som David, **Lucy Crowe** som Merab och **Sophie Bevan** som Michal. **Ivor Bolton** leder Orchestra of the Age of Enlightenment med nerv och elegans, men jag kunde önska en mer robust klang och mer schwung i rytmiken. :|| Lennart Bromander

MOZART: TROLLFLÖJTEN

Zeppenfeld, Fredrich, Richter, Kleiter, Werba, Schwarz, Tratnigg, Schlosser, Lehmkuhl, Schasching.

Concentus Musicus Wien/Harnoncourt

Regi: Jens-Daniel Herzog

Scenografi: Mathis Neidhardt

Sony Classical 88843005729 [2 DVD]

Mozarts *Trollflöjten* är en av de mest framförda operorna alla kategorier efter

andra världskriget. Operan har en så stabil plats i kanon att det är lätt att betrakta den som ett genialiskt verk utan några föregångare. Men, som bekant, konst skapas av konst. En föregångare var Rameaus *Les Fêtes de l'Hymen et de l'Amour ou Les Dieux d'Égypte* (1747) som har en rad antika, egyptiska ingredienser i handlingen. Än närmare Mozarts opera ligger Tobias Philipps, baron von Geblers, *Thamos, König in Ägypten*, som innehåller ett egyptiskt tempel där översteprästen Sethos figurerar och en prins Thamos har att bevisa sin styrka och lojalitet. Mozart skrev också musik till detta stycke – fem orkesternummer, fyra mellanspel samt ett postludium – som uppfördes i Wien kring 1776 och i Salzburg några år senare.

Historien har en rad folksagor bakom sig, främst kanske den av Christoph Martin Wieland vida spridda *Dschinnistan oder Auserlesene Feen- und Geistermärchen, teils neu erfunden, teils neu übersetzt und umgearbeitet* (Dschinnistan eller valda älv- och andesagor, några nyskrivna, några nyöversatta och omarbetade). Frimurarordens riter kan ha spelat en viss roll och gestalter som Papageno saknar inte förebilder; det fanns gott om fågelfångare på scenerna i Wien under seklet.

Trollflöjten fick också en uppföljare. Goethe hade gjort ett försök men insåg att ingen kunde skapa musik av Mozarts halt. Det hindrade inte Peter von Winter, som av Schikaneder fick uppdraget att kompo-

nera en fortsättning på *Trollflöjten*. Beställningen formulerades som en sannskyldig utmaning, att skriva "så som Mozart skulle ha gjort". Titeln blev *Das Labyrinth oder Der Kampf mit den Elementen* (Labyrinten eller kampen mot elementen) – "a grand heroic-comic opera" – med text av Schikaneder, som bland annat använde sig av sagan "Das Labyrinth", skriven av den Wieland som var en av inspirationskällorna till historien i *Trollflöjten*. *Das Labyrinth* fick ett entusiastiskt mottagande vid premiären 1798, men den föll sedan i välförtjänt glömska. En av de få moderna uppsättningar skedde under festspelen i Salzburg 2012, samma år som föreliggande *Trollflöjten*.

Denna *Trollflöjten* är en tämligen konventionell uppsättning. Sagan finns där men har ingått en legering med en modernitet som håller på att haverera. En renodlad värdeskala där Nattens drottning är ond och Sarastro den gode visar sig vara falsk. Sarastros soldyrkare, alla iklädda vita rockar och glasögon, tillhör en världsfrånvärd ideologi, Nattens drottning således en upprorsmakare som det är svårt att inte delvis sympatisera med. De båda unga tu, Tamino och Pamina, flyr i slutscenen båda lägren och bildar familj, liksom Papageno och Papagena. Många barnvagnar fyller slutscenen.

Möjligen är detta den sista operainspelningen på dvd med **Nikolaus Harnoncourt**, som gick bort tidigare i år. Han får sin berömda Concentus Musicus Wien att låta förträffligt. Det är precis och liksom återhållet, men så att detaljerna i musiken hörs. Solisterna är överlag goda, om än inte alltid fantastiska. **Mandy Fredrichs** Nattens drottning har visserligen en säker koloratur men kan låta lite väl vass i övrigt. **Georg Zeppenfeld** som Sarastro är möjligen en sångare vars röst inte låter sig återges rättvist i inspelningar. Fraseringen är tveklöst mycket vacker, men jag hade önskat en kraftfullare stämma.

Papageno spelas i Hanswurst-traditionen, det blir lite tysk bondkomik som det kanske finns skäl för men som saknar den elegans som rollen kan ges. **Markus Werba** sjunger dock mycket bra, men han överträffas av **Bernard Richters** Tamino, en tät, djup och karaktärsrik tenor. **Julia Kleiters** Pamina må vara aningen stel i Herzogs regi, men hon har en vacker röst, det senare gäller också **Elisabeth Schwarz** (Papagena).

I övrigt kan man konstatera att i Salzburg finns det inga hämningar i att låta Manostatos (som man efter Mozarts handskrift valt att stava honom här) sjungas av en vit sångare med svartat ansikte, **Rudolf Schasching**; verktröhet som väcker funderingar. :|| Claes Wahlin

MOZART: DON GIOVANNI

Mattei, Terfel, Netrebko, Frittoli, Youn, Filianoti, Prohaska, Kocán. Orchestra and Chorus of Teatro alla Scala/Barenboim

Regi: Robert Carsen

Scenografi: Michael Levine

DG 0044007352212 [1 DVD]

Redan under uvertyrens första ackord banar Don Juan sig väg från parketten upp på scenen och river ner vad som ser ut att vara La Scalas ridå och avtäckar en stor böljande spegel som upptar hela proscenieramen. I skiftande förvrängda former återges Don Juan, **Peter Mattei**, dirigenten **Daniel Barenboim** och publiken i salongen. Don Juan skådar in i spegelbilden och försvinner sen in i den.

Michael Levines scenografi är på flera sätt specialdesignad för La Scala. Den består endast av olika varianter av operahusets ridå i praktfullt tungt rött och guld och har i **Robert Carsens** version en egen självständig roll i dramat. Skärmar och rullande sättstycken avlöser snabbt varandra i raffinerade projektioner. Ibland som en perspektivteater à la Drottningholm, eller som i slutscenen då en magnifik projektion av La Scalas tomma enorma salong blir en oväntat skoningslös bakgrund till kommandörens besök och vällustingens slutgiltiga dom.

Ridån går även igen i **Brigitte Reiffenstuels** kostymer, som växlar mellan tunga bylsiga kostymer i röd sammet och i svart-vit nutidsöverklass, smokingar, raffinerade aftondräkter och sidenunderklänningar. Carsens uppsättning är ett desillusionerat avklädande av en societet med inslag av metateatralitet och gammal hederlig Verfremdung. Don Juan är ingen, endast en spegel, en erotisk fantom mot vilken personernas begär projiceras. Han genomskådar och spelar med kall känslolöshet eller med välvillig cynism. Alla entréer föregås av scenarbetare som rullar fram en garderob, där Don Juan väljer nästa kostym. Han går ut och in i sin egen teaterföreställning, i andra akten följer han de övrigas agerande från en parkettplats. Inledningsscenen mellan Don Juan och Donna Anna påminner om avskedet mellan Romeo och Julia, men här som ett sadomasochistiskt rollspel.

Carsens koncept är väl inte direkt nytt men fungerar bra med Peter Mattei, som suveränt försvarar sin ställning som en av dagens främsta Don Juan-uttolkare. Han har allt: en kraftfull baryton med honungsglen och raffinerad frasering och han gestaltar ledigt och elegant uppsättningens idé om titelrollen. Vilket inte kan sägas om **Bryn Terfel** (Leporello) som verkar vara wagnerskt överdimensionerad och klumpig både i röst och aktion.

Den stjärnbesättning som La Scala bullat upp saknar motstycke i fråga om internationell spridning: i titelrollen en svensk, vidare en ryska, en sydkorean, en walesare, två italienare, en slovak och en

Peter Mattei som Don Juan

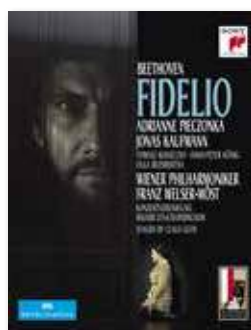
österrikiska. **Barbara Frittolis** Donna Elvira är en övertygande överklasshysterika – om hennes okontrollerade starka höjdtoner kan sägas vara ett vokalt uttryck för hennes överspända natur må vara osagt.

Anna Netrebko gör Donna Anna med sedvanlig vokal fulländning och full täckning. I hennes tolkning saknas ingenting – utom möjligen en utelämnande desperation, en reva i den vokala väven som skulle visa Donna Annas konflikt och desperation trasigare, naknare och mer engagerande.

Tyvärr måste man konstatera att den annars så utmärkte tenoren **Giuseppe Filianotis** Don Ottavio både vokalt och sceniskt visar den spridda uppfattningen att rollen är den mesigaste träbocken i Mozarts tenorgalleri. Filianoti är inte ensam i ensemblen men drabbas mest av **Daniel Barenboims** långsamma klangmeditativa tröghet, som bromsar upp det dramatiska flödet och omöjliggör Mozarts geniala sångdramatiska artikulation. Barenboim må vara den ärevördige maestron som med osviklig säkerhet tolkar och håller ihop partituret, men så här absolutmusikaliskt tråkigt kan man inte leda Mozartoperor i dag.

Anna Prohaska är en ordinarie hygglig Zerlina, vilket också kan sägas om **Kwangchul Youns** kommendör. En glad överraskning är **Stefan Kocán** som ger ovanlig pregnans och personlighet åt Masettos parti.

Uppsättningen återkommer våren 2017, men då med ett svagare stjärngarnityr både på scenen och i orkesterdiket. Vilket inte behöver var negativt utan kanske är det snarare ytterligare ett skäl att uppleva Carsens och Levines attraktiva uppsättning på plats. ■
Erik Graune

BEETHOVEN: FIDELIO

Pieczonka, Kaufmann, Konieczny, König, Bezmertna, Ernst.
Wiener Philharmoniker, Konzertvereinigung Wiener Staatsopernchor/
Welser-Möst

Regi: Claus Guth

Scenografi: Christian Schmidt

Sony 88875193519 [1 DVD]

Den talade dialogen i **Ludwig van Beethovens** *Fidelio* är inte så högklassigt litterärt och har alltid vållat bekymmer. Hur mycket ska man ta med? I de flesta fall blir det åtminstone så mycket att handlingen går att följa, men Furtwängler och Klemperer var på sin tid radikala nog att stryka dialogen helt och göra *Fidelio* till ett slags scenisk kantat. Vid 2015-års Salzburgfestspel prövade också regissören **Claus Guth** att utesluta dialogen.

Scengestalterna rör sig i en drömvärld omgivna av skyhöga vita väggar, som ser ut som gigantiska dörrspeglar, något som får även de resligaste sångare att likna dvärgar. En stor svart kub rör sig på olika sätt i centrum av scenen. I stället för dialog hör vi diffusa atmosfäriska störningar och mystiska andetag. Handlingen gäller det att känna till tidigare, för den framgår inte av vad som sker på scenen. Leonora och Don Pizarro, men bara de två, är försedda med dubbelgångare, varav Leonoras ivrigt ägnar sig åt att kommunicera med teckenspråk medan Don Pizarros ideligen hemfaller åt stiliserat skurkaktiga åtbörder. Fångarna är en rad herrar i prydliga vita kostymer.

Claus Guth är en tänkande och experimenterande regissör som man aldrig kan vara säker på. Jag har sett flera helt lysande Guth-upsättningar men också ett par som varit totalt misslyckade. Denna *Fidelio* hör till den senare kategorin. Jag är inte klar över hur Guth har tänkt, bara att det inte fungerar. Med ett undantag som i princip borde vara starkt. Florestan är så till den grad skadad av sin fängelsevistelse att han i den jublande slutscenen bryter samman. Något liknande skedde också i Hans Neuenfels uppsättning i Hamburg 2004 men med mycket mer skakande effekt, eftersom det där var en påtaglig del av ett genomtänkt koncept. Här reagerar man bara med ett "oj då!"

Adrienne Pieczonka som Leonora och Jonas Kaufmann som Florestan

Foto: Leonhard Faege/Reuters

Musikaliskt står det bättre till. **Adrienne Pieczonka**s sopran är den alldeles rätta för Leonora, och hennes "Abscheulicher ..." är magnifik, bara man blundar så att man slipper se hennes hysteriskt viftande dubbelgångare. Att **Jonas Kaufmann** är bländande som Florestan visade han redan i cd-inspelningen med Nina Stemme, och **Hans-Peter König** är en trygg och säker Rocco. **Tomasz Konieczny** som Don Pizarro tvingas agera som en lätt löjeväckande teaterbov men sjunger bra. Att Wienerfilharmonikernas Beethovenspel är i världsklass vet alla redan, och **Franz Welser-Möst** fraserar med skärpa. Det är därför ett plus att vi också får tredje Leonorauvertyren före sista akten, men jag saknar patos och frihetslidelse hos den nyktrare Welser-Möst. ■■
Lennart Bromander

BELLINI: SÖMNGÅNGERSKAN

Pratt, Mukeria, Parodi, Mellor, Viola.
Orchestra e Coro del Teatro La Fenice/
Ferro

Regi: Bepi Morassi

Scenografi: Massimo Checchetto

C Major 713908 [1 DVD]

Varje gång man ska skriva något om **Vincenzo Bellinis** *Sömngångerskan* från 1831 känner man sig nödgad att påtala vilken tunn soppa handlingen är. **Felice Romanis** libretto handlar om två unga människor i en liten schweizisk by som ska gifta sig. En greve dimper ner, cirklarna rubbas och den blivande bruden hittas

pikant nog sovande i dennes säng. Situationen utnyttjas av en konkurrent till bruden om brudgummen och den i byn skandaliserade bevisar sin oskuld genom att visa sig vara sömngångerska.

Det är naturligtvis svårt att koka soppa på en sån spik om man nu som regissör inte vill förirra sig i freudianska teorier om sexuella förträngningar eller dylikt. Och det bör man nog akta sig för eftersom det då inte längre skulle vara Bellinis naivt oskuldsfulla, men musikaliskt så ädla belcantoopera.

Handlingen i denna uppsättning från Teatro La Fenice i Venedig 2012 är förlagd till en schweizisk skidort på 1930-talet. När ridån går upp öppnar sig en flott panoramabild över de schweiziska Alporna. I förgrunden vajar den röd-vita schweiziska flaggan och upp på en terrass strömmar en brokig kavalkad av välekiperade vinterturister av mer eller mindre snobbigt virke.

De genomarbetade scenbilderna är imponerande i sin detaljrikedom och liknar gamla färglagda vykort. En röd buss embarkerad av körsjungande skidåkare rullar iväg till spontana publikapplåder. Det är en visuellt mycket attraktiv uppsättning, där slutscenens pampiga festmatsal med dess minutiöst dukade middagsbord och grandiosa panoramafönster ger en stilfull inramning åt den på terrasskanten balanserande sömngångerskan Amina.

Den australiska sopranen **Jessica Pratt** som Amina har mer aura av statuarisk världsdam än oskuldsfull alplolla. Hennes röst har en fin rondör och vibratoto kan någon gång ligga för mycket i framkant till men för fraseringen, men höjtonerna är raka och sitter som gjutna, även det onoterade höga F:et i slutcabalettan.

Den italienske barytonen **Giovanni Battista Parodis** greve Rodolfo äntrar terrassen från en röd linbana och skulle förvisso ha kunnat

fresta en regissör att följa det freudianska spåret. Det kanske ändå inte var en tillfällighet att den bystypiga Pratt hamnade i dennes luxuöst inredda sängkammare? Parodi har ju också som typ betydligt mer av sex appeal än den stackars perukförsedde och med vida vintagekläder påbyltade georgiske tenoren **Shalva Mukeria** som Elwino. Vokalt kan dock inget läggas Mukeria till last som i sitt parti har en djävulskt hög tessitura att brottas med.

Anna Viola som Lisa är kvick på scenen, men har ett överenergiskt vibrato i sina två koloraturkrävande arior. Mer slipade Lisor finns.

Repriserna, förutom Aminas slutcabaletta "Ah, non giunge", är strukna – något som i mitt tycke inverkar menligt på den musikaliska balansen. Opera är nu i första hand musik, belcantoopera dessutom mer av röstespri och sångfest. Intentionen var också att repriserade cabalettor skulle utgöra en del av den musikaliska formen och är därför också att föredra.

Full poäng för det visuella dock i denna osedvanligt fräscha och snygga Venediguppsättning. ■ Henry Larsson

GOUNOD: FAUST

Castronovo, Abdrazakov, Lungu, Ladjuk, Korbey, Kemoklidze, Orecchia.

Orchestra e Coro del Teatro Regio di Torino/Noseda

Regi och scenografi: Stefano Poda
C Major 735 108 [2 DVD]

När ridån går upp för *Faust* på operan i Turin verkar man ha hamnat på en ambitiöst anlagd uppsättning av *Nibelungens ring* på 1980-talet – detta sagt som något positivt. **Stefano Podas** scenbild domineras av en enorm metallring, som sakta rör sig i olika riktningar ovanför och på scengolvet och som utgörs av magiska cirklar roterande i koncentriska ringar med citat ur Goethes text.

I inledningsscenen ligger den halvnakne Faust, utmärkt framställd av den amerikanske tenoren **Charles Castronovo**, som en utslagen botgörare i en enorm hög av uppslagna och förstörda böcker.

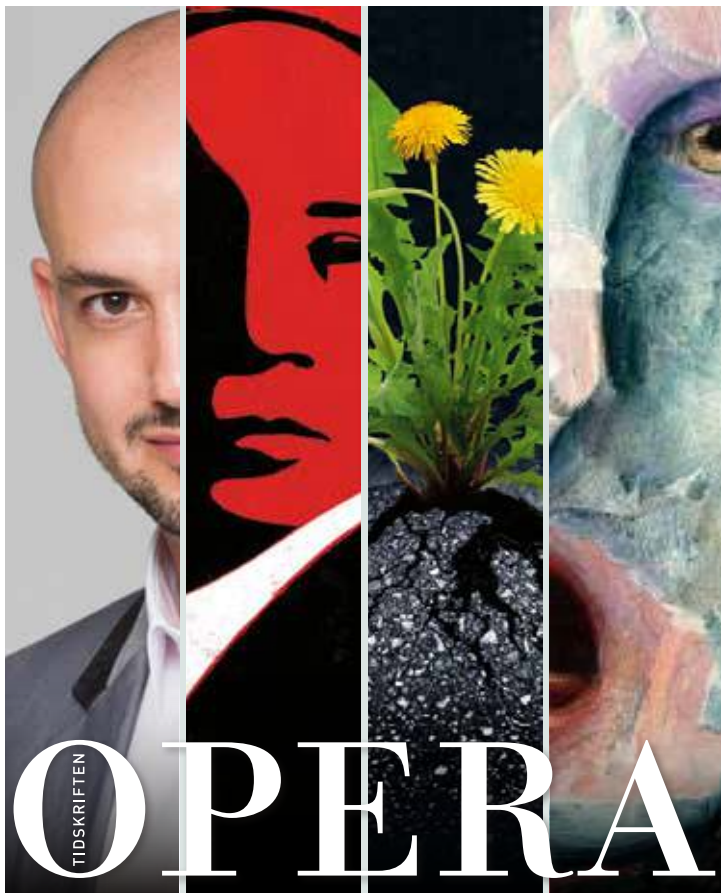
En cirkel av rinnande timglas kretsar runt honom. I Podas regi framhävs påtagligt Goethes universella idédrama över Faustlegenden: människan som försvär sin själ till djävulen. Kampen mellan det gudomliga och mänskliga i människans natur finns hela tiden visuellt närvarande.

Men det betyder inte att vi måste underkasta oss en tungfotad, intellektuell iscensättning, nertyngd av mer eller mindre tyskt djupsinne. Stefano Poda tillhör de italienska regissör-scenografer som gärna realiserar sina idéer i monumentalt raffinerade bilder, ofta förankrade i en uppdaterad klassisk-antik estetik. Detta kan leda till ytliga och stillastående scenerier, vilket Poda i stort sett lyckas undvika även om några viktiga sceniska skeenden slarvas bort i det scenografiska gytret. *Faust* har flera viktiga dansinslag, vars sceniska utförande ofta brukar falla platt eller vara problematiska. Regissören löser detta genom koreografiska gestaltningar i originella och effektfulla rörelseskulpturer.

I uppsättningar som denna, där den scenografiska helheten dominerar, brukar det gestaltningsmässiga regiarbetet och personanalysen få stryka på foten med konventionella lösningar. Ändå finns flera profilerade gestalter. I Turin är ingen av de sex viktigaste rollerna besatt med italienare utan med tre ryssar, en georgiska och två amerikaner. Charles Castronovo gör en problematiskt konfliktfylld Faust, hela tiden medveten om sitt spel i det djävulska agerandet mot Marguerites undergång. Med robust och lite sträv tenor undviker han det sockersöta överraffinerade utan att därför bära hand på **Charles Gounods** långa melodibågar.

Ildar Abdrazakov gör en jovial verserad gentleman av sin Mefistofeles. Hans sammetsmjuka bas är perfekt för den franska sångdeklamationen men utsluter inte, där så behövs, tillbörlig demoni och cynism i "Gyllene kalven" och serenaden. **Irina Lungu** gestaltar jordnära och förhållandevis osentimentalt Marguerites undergång övertygande och är sångligt kompetent. **Vasilij Ladjuk** har en praktfull baryton men är en mer än lovligt träig Valentin. Däremot är den georgiska mezzosopranen **Ketevan Kemoklidze** ett fynd som Siebel. Slutligen: ett av de riktiga glädjeämnena är dirigenten **Gianandrea Noseda**. Sällan har man hört Faust så profilerat och genomlyst som här. ■

Erik Graune

TIDSKRIFTEN OPERA

JULNUMRET KOMMER DEN 23 NOVEMBER!

- ◆ Vi intervjuar den internationellt mycket framgångsrike countertenoren Franco Fagioli.
- ◆ Vi presenterar vem som får Tidskriften OPERAs pris "Operapriset" 2016, en vinnare som läsarna har röstat fram.
- ◆ OPERA recenserar bl.a. Sverigepremiärerna på John Adams *Nixon in China* på Kungliga Operan och Philip Glass *Satyagraha* på Folkoperan, Mozarts *Idomeneo* på Göteborgsoperan, Weills *Staden Mahagonnys uppgång och fall* på Norrlandsoperan i Umeå, *The Fairy Queen* i Köpenhamn samt uruppförandet av Anno Schreiers opera *Hamlet* på Theater an der Wien, i Christof Loys regi.

Fr. v.: Franco Fagioli. Foto: Julian Laidig.
Grafik för *Nixon in China* på Kungliga Operan.
Grafik för *Idomeneo* på Göteborgsoperan.
Beyond av Mara Burmester. Grafik för *Hamlet*
på Theater an der Wien.

www.norrlandsoperan.se

NO!

För dig som älskar musik!

**Lilla Akademiens
Musikgymnasium
och Pre-College**

**Spetsutbildning
i musik med
riksrekrytering**

Öppet hus: 14 januari kl 12-16

**Infokvällar: 21 november
och 8 februari, kl 17-19**

www.lillaakademien.se

KUNGLIGA OPERAN
operan.se
Bilj. tfn: 08-791 44 00

Mozart **Trollflöjten**:
21, 25, 27/9, 26, 28/12.

Adams **Nixon in China**:
1 premiär, 4, 7, 11, 14, 18, 20, 24,
29/10, 5/11.

Rossini **Barberaren i Sevilla**:
8 nypremiär, 10, 13, 15, 17, 19/10,
19/11, 5, 15/12.

Short Stories, Opera x3 (Rotundan):
19 urpremiär, 21, 22/10 (Johansson
Jane, Monnakgotla **Jean-Joseph**,
Ullén **Zucco**).

Strauss **Salome**: 11 nypremiär,
14, 17, 24, 28/11, 4, 7/12.

Giordano **Fedora**: 10 premiär,
13, 16, 19, 27/12.

FOLKOPERAN
folkoperan.se
Bilj. tfn: 08-616 07 50

Glass **Satyagraha** (i samarbete med
Cirkus Cirkör): 21, 22, 23, 24, 25, 28,
29, 30/9, 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14,
15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28,
29, 30/10.

B Barnvänligt!

GÖTEBORGSOPERAN
opera.se
Bilj. tfn: 031-13 13 00

MacDermot **Hair** (musikal):
21, 23, 25, 27, 29, 30/9, 1, 5, 7, 13,
14, 15, 19, 22, 23, 25/10, 1, 6, 8, 10,
11, 12, 15, 18, 19, 22, 24, 26/11, 1,
28, 30/12.

Mozart **Idomeneo**: 24 premiär,
28/9, 2, 6, 8, 12, 16, 20, 27, 29/10, 4/11.

Hallström **Vikingarna** (konsertant):
30/10.

Bizet **Carmen**: 25 premiär,
30/11, 3, 8, 11, 15, 27, 31/12.

NORRLANDSOPERAN
norrlandsoperan.se
Bilj. tfn: 090-15 43 47

Weill, Brecht **Staden Mahagonnys
uppgång och fall**: 6 premiär, 8, 11,
13, 15, 19, 21, 23, 25, 29/10.

**MALMÖ OPERA OCH
MUSIKTEATER**
malmoopera.se
Bilj. tfn: 040-20 85 00

Lauper, Fierstein **Kinky Boots**
(musikal): 20, 23, 24, 25, 27, 30/9,
1, 2, 7, 8, 9/10, 15, 16, 17, 20, 24, 25,
27/11, 1, 3, 4, 9, 10/12.

Donizetti **Lucrezia Borgia** (turné-
version): 17/9 premiär på Forum
Örkelljunga, spelas på ytterligare
21 platser i södra Sverige; Verkstan,
Malmö Opera: 21, 23, 26, 28, 30/10.

B Riedel **Andrejs längtan**
(opera för barn, på turné): Verkstan,
Malmö Opera: 1, 2, 3/11.

Mozart **Figaros bröllop**:
12 premiär, 18, 23, 26, 29/11, 2, 7,
11, 18, 27/12.

Staern **Snödrotningen**:
17 urpremiär, 20, 26, 28/12.

WERMLAND OPERA
wermlandopera.com
Bilj. tfn: 054-21 03 90

Schönberg, Boublil, Natel, Kretzmer
Les Misérables (musikal):
21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30/9, 1, 2,
5, 6, 7, 8, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29,
30/10, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 16,
17, 18, 19, 30/11, 1, 2, 3, 14, 15, 16,
17, 18, 27, 28, 29, 30, 31/12.

*Boka dina annonser
via vår samarbetspartner!*

Beställ annonsprislstan redan nu!
Nr 5/2016 utkommer den 23 november och
bokningsstoppet är satt till den 1 november.

Alex Simonsson,
alex@sb-media.se

Swartling & Bergström Media
Tysta Gatan 8, 115 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63
www.sb-media.se

S&B
SWARTLING & BERGSTRÖM MEDIA

24/9 IDOMENEO

Mozart. D: Cummings. Nilon, Brimberg, Falk Winland, Botelho, Anderson, Lind, Almgren. Direktsändning från Göteborgsoperan.

26/9, 28/9 OCH 29/9 LE PRÉ AUX CLERCS

Hérold. D: Tingaud. Lenormand, Munger, Simard-Galdès, Darmain. Föreställning 1/11 2015, Wexford Festival Opera.

1/10 NIXON IN CHINA

Adams. D: Renes. Eliasson, Weinius, Carpenter, O. Persson, Végh, Leoson. Direktsändning från Kungliga Operan, Stockholm.

8/10 STADEN MAHAGONNYS UPPGÅNG OCH FALL

Weill. D: Iorio. Levonen, af Klint, F. Zetterström, Duran, Ranuer, Schmidberger, Clevevan, Gibbs. Direktsändning från Norrlandsoperan, Umeå.

22/10 STILLA MIN ELD

Dunger/Högberg. D: Helsing. Börjesson, Fredriksson, Sundqvist, Bokor. Föreställning 15/10, Black box, Studio Acusticum, Piteå.

5/11 DANTE

Godard. D: Schirmer. Montvidas, Gens, Frenkel, Axentil, Lapointe. Föreställning 31/1 2016, Prinzregententheater, München.

12/11 ÖDETS MAKT

Verdi. D: Arrivabene. Boross, Machado, Vassallo, Kovaljov. Konsertant framförande 5/2 2016, Grand Théâtre de Genève.

19/11 L'ÉTOILE

Chabrier. D: Elder. Mortagne, Bailey, Piolino, Lefèvre, Lindsey. Föreställning 20/2 2016, Covent Garden, London.

26/11 ARIODANTE

Händel. D: Fasolis. Mynenko, Rebeka, Meloni, Weissner, Dumaux. Föreställning 22/4 2016, Opéra de Lausanne.

17/10 COSÌ FAN TUTTE

Mozart. D: Bychkov. Winters, Brower, Behle, Arduini, Kränzle, Puértolas. Från Covent Garden, London.

15/11 HOFFMANNS ÄVENTYR

Offenbach. D: Abel. Gerzmava, Grigolo, Lindsay, Hampson. Från Bastiljoperan i Paris.

sf.se/opera

**Folkets Hus
och Parker**

OPERA LIVE

8/10 TRISTAN OCH ISOLDE

Wagner. D: Rattle. Skelton, Stemme, Gubanova, Nikitin. Pape. Direktsändning från Metropolitan, New York.

22/10 DON GIOVANNI

Mozart. D: Luisi. Keenlyside, Plachetka, Byström, Gerzmava, Malfi, Villazón. Direktsändning från Metropolitan, New York.

10/12 L'AMOUR DE LOIN

Saariaho. D: Mälkki. Phillips, Mumford, Owens. Direktsändning från Metropolitan, New York.

livepabio.se
facebook.com/livepabio
twitter.com/livepabio
instagram.com/livepabio
youtube.com/folketshusparker

Frun har ju tidigare gnölat på Drottningholms Slottsteater och nu är det dessvärre dags igen. Senast var det för två år sen när teatern lät den odisputerade historikern

Herman Lindqvist skriva en historia om barockteatern behängd med mängder av sakfel.

För andra året i rad står det i programhäftet att **Robert Gleadow** (sommarens Leporello) medverkat i Dvořáks sjunde symfoni i sam-

band med olika orkestergästspel. Vad har han gjort där? Sjungit fagott? Kanske denna information i stället kunde bytas ut mot att Gleadow medverkat i ett par inspelningar av Rossini- och Donizettioperor på det exklusiva märket Opera Rara.

Också i Opera på Skårets programhäfte till sommarens *Den flygande holländaren* kunde Frun läsa märkligheter, som t.ex. att den danske barytonen **Lars Møller**, holländaren, även sjungit greve Almoviva i *Figaros bröllop* av Rossini.

Meryl Streep och Simon Helberg i filmen *Florence Foster Jenkins*. Foto: Nick Wall. © 2016 Pathé Productions Limited. All Rights Reserved.

Än mer förvånad blir Frun när hon i sitt husorgan Svenska Dagbladet läste kritikern **Jan Lumholdts** anmälan av filmen om Florence Foster Jenkins med **Meryl Streep** i huvudrollen. Frun satte nästan morgonkaffet i vrångstrupen när hon läste första stycket i recensionen: "Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen" ur Mozarts *Trollflöjten*, ofta kallad 'Nattens drottning', har ett omfång på två oktaver, ömsom drillande som en yster syrsa på vävtunn gumminmatta. Den kräver sin sopran. Självaste Callas lär ha fruktat den." Inte ens det mest elementära om opera kan en filmkritiker. Men hallå, arian *sjungs* av Nattens drottning! Två oktaver? Och vad gäller Maria Callas, så brukade hon som bekant aldrig frukta något – möjligen de höga F:n, det är dem och inte omfånget som sångerskor brukar bäva inför. Snarare fann hon nog drottningens tirader vara ganska ointressanta.

Frun är naturligtvis en flitig radiolyssnare, och konstaterade häromdagen att **Siv Wennberg** återigen har lyft luren till "Ring P1", nu med **Marika Griehsel**. Denna gång ville hovsångerskan tala om sexuella trakasserier inom rock och pop, som man läser om varje dag i dagspressen. Som motpol gav die Wennberg en tjugig bild av ett ömt omslingrat par som njöt av Wiener Philharmoniker vid den tv-sända konserten från Schönbrunnsslottet i somras. Sivan Divan röt vidare i etern med emfas: "Det är rocken och popen som föder denna fruktansvärda aggressivitet, så att killarna tafsar på tjejerna." Programledaren frågade försynt om det inte var själva miljön som var orsaken. "Jo", fortsatte sångerskan, "det är miljön som föder en sådan här låg publik, det är skillnad på folk och folk." Dylikt skulle aldrig ske på en klassisk konsert eller operaföreställning, menar hon vidare: "Rocken och popen för den här knark- och droggkulturen med sig." Som upp vuxen på 50-talet såg sig Wennberg se rockens framväxt "som en subkultur med individer på samhällets skuggsida. Skrik och skrån – vad tror du det gör med en människosjäl?"

I en bisats lyckades hovsångerskan göra reklam för såväl sina memoarer som sin insats som ordförande i Peterson-Berger-Sällskapet, då programledare Griehsel har sina rötter i Östersund.

Med hovsångerskans teser ringande i öronen, bestämde sig Frun för att pröva dem en kväll då hon gick på ett trevligt bröllop. Efter middagen vidtog dans med inslag av bland annat Abba, Dire Straits och Janet Jackson. Frun studerade noga festdeltagarnas beteende, men kunde inte hitta minsta spår av vare sig aggressivitet eller sexuella trakasserier, inte ens i den minsta lilla skrubb. Festsällskapet skildes i stället glatt åt framåt småtimmarna. Där höll inte den tesen, men Frun kan dra sig till minnes die Wennbergs medverkan i **Robert Aschbergs** talkshow i TV3 på 90-talet. Där hävdade hon apropå Eurovision Song Contest att det inte hade skrivits några riktigt bra schlagers efter "Gamle Svarten". Hon tog även poeten **Peter Birro** i upptuktelse i direktsändning. Hon förklarade för honom att det han åstadkommit inte ens var poesi. På frågan om vad som var riktig poesi exemplifierade hon med Karin Boye och Pär Lagerkvist. Att följa med sin tid, någon? ::||

Annonsörer i detta nummer:

Favoritresor | Folkets Hus och Parker | Folkoperan
Göteborgsoperan | Julius Production | Kammaropera Syd
Kungliga Operan | Lilla Akademien | Livrustkammaren
Norrländsoperan | Stora Teatern | Svenska Kulturrecor
Wasahof | Your Next Tour AB | Östgötateatern

Zürich by night.

OPERARESOR AV HÖG KLASS

OPERA I ZÜRICH UNDER ADVENTSTID

SCHWEIZ, DET UNDERSKÖNA LANDET med spektakulära berg, ängar och djupblå alpsjöar – mitt i hjärtat av Europa. I samarbete med SvD accent reser vi till kulturens högborg med det glittrande operahuset som självklar medelpunkt där världens främsta operasolisterna framträtt genom århundraden. Även vi får äran att se flera ledande världsstjärnor och njuta av Verdis "Don Carlo" och Mozarts "Enleveringen ur Seraljen". Förutom visning av operahuset och guidade stadspromenader beger vi oss till pärlan Lucerne, med freskbeprydda husfasader och en av Europas äldsta täckta broar. Stadens marknadsplats är fylld av ljus och liv, här väntar även ett besök hos en chocolatier. Vår ciceron är omtyckta RICHARD KLINGSPOR.

25/11 • 4 DAGAR

OPERA I BARCELONA & MADRID

EN SPÄNNANDE RESA i samarbete med SvD accent. Vi njuter av två av Europas mest kända operahus; spirituella Theatre Liceu där vi ser W. A. Mozarts opera buffa "Figaros bröllop" och i högdragna Madrid på uppskattade Teatro Real ser vi Mozarts opera seria "La clemenza di Tito". Mycket bra platser på operahuset och bra boende på fyrstjärniga hotell. Väl utvalda restauranger och intressanta historiska guidningar i arkitekturernas städer med vår välkända och uppskattade CATHERINE URWITZ.

17/11 • 6 DAGAR

OPERA OCH GASTRONOMI I PARIS

PARIS – EN AV VÄRLDENS VIKTIGASTE STÄDER vad gäller arkitektur, konst och inte minst musik. Missa inte chansen att uppleva världsstjärnor under två fantastiska föreställningar i Paris på Opera de la Bastille! Förutom den spektakulära stjärntenoren Jonas Kaufmann som Lohengrin i Wagners "Lohengrin" får vi njuta av Mozarts älskade "Trollflöjten". Förutom historiska promenader besöker vi Picassomuseet och äter lunch på Le Grand Vefour, med 2 stjärnor i Guide Michelin. Vi bor utmärkt i det historiska Paris och vår ciceron är ingen mindre än PETER HAGWALL.

29/1 • 5 DAGAR

ADVENTSRESOR MED KONSERT:

Musik & Myt på Island | 26/10 • 5 DAGAR

Advent i Krakow | 30/11 • 5 DAGAR

Riga i advent | 2/12 • 3 DAGAR

WWW.FAVORITRESOR.SE

Många fler resor på
WWW.FAVORITRESOR.SE
Tel 08-660 18 00

FAVORIT
RESOR FÖR SJÄLEN

OPERA AV WOLFGANG AMADEUS MOZART

IDOMENEO

DET ÄR DAGS FÖR EN NY TID

24 SEPTEMBER – 4 NOVEMBER

ORKESTERKONSERT

LJUS & MÖRKER

— OM LIVETS LYCKA OCH SORG —

9 OKTOBER

MUSIK AV CARL NIELSEN, GUSTAV MAHLER OCH RICHARD STRAUSS.
SÅNGSOLIST KATARINA KARNÉUS.

GÖTEBORGSOPERANS ORKESTER UNDER LEDNING AV GIORDANO BELLINCAMPI.

IVAR HALLSTRÖMS VIKINGARNA

EN SVENSK NATIONALOPERA
MED HETT TEMPERAMENT

30 OKTOBER

Köp biljetter och boka bord i GöteborgsOperans Restaurang
031-13 13 00, opera.se

GöteborgsOperan – en del av VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

GÖTEBORGSOPERAN

